

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

II. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 2, 1872.

70—18. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 237 sz. —

A választások előtt.

Kolozsvár, ápril 30, 1872.

A követ-választási mozgalmak ország-szerte megindultak. A hullámokból, melyeket már a kezdet is vet, merjük kockáztatni azt a következtetést, hogy e politikai aktus egyike lesz a legviharosabbaknak az egész országban, és így, kétségen kívül, nálunk is. Lapunk körén kívül esik annak vitatása: hogy mért történik ez; vagy, helyesen történik-e? De kötelességünknek tartjuk, mielőtt a vihar egész dühében jelentkeznék, tehát a választások előtt, elmondani szerény véleményünket azon eljárásra nézve, melyet követni kellene, és követni kell minden paptársunknak, és minden tanítónak; a mely nem lehet más mint tisztességes távolban tartani magát minden politikai szerepléstől; nem elegyedni azon ágitációkba, melyeket fegyverül szokott használni a pártszenvédély, s melyeknek nagy része hazugság; nem feledkezni meg magáról annyira, hogy állandó vendégeül szegődjék a kortes-tanyáknak; s még kevésbé odáig sülyedni, hogy zászlót ragadjon kezébe, beálljon kolomposnak, s kitenni magát oly provokációknak, melyek bármint dülnek is el, de a ki bennök részes volt, el van ítélve; mert hivatása, pályája, rendeltetése, életének minden nemesebb, tehát valódi törekvése homlok-egyenest ellenkezik, teljesen öszszeférhetetlen ama harccal, a melyben leggyakrabban harag, gyűlölet, irigység, önző vágyak, magán-érdek és mindig szenvédély azon rugók, melyek előidézik a bukást, vagy győzedelmet; s csak igen ritkán, csak igen kevesen érzik, hogy itt egy nagy jogrúl, egy szent kötelességről van szó, melynek gyakorlásánál egyedül a haza-szeretettől kellene tanácsot elfogadni.

De hát, a papnak, a tanítónak ne legyen elve, meggyőződése e tekintetben? Nem éppen úgy gyermeke-e a hazának, mint más; nincsenek-e teljesítendő kötelességei; megtagadja-e szeretét a földtől, me-

lyen bölcsője ringott és sirja domborulni fog; s ha bizalom veszi körül, elutasítsa-e magát; láncokba verje-e kezeit, midőn munkálkodhatnék, használhatna; elnémitsa-e szívet, midőn lázason dobog; behunyja-e szemeit, midőn világosan lát?!

Uraim, barátim, tegyetek ellenvetéseket, cáfoljátok meg, tőröm, mint akármely más halandó; de frásisokkal ne álljatok elő, sem olyféle okoskodással, mely a húsz éves fickónak tán ékességül szolgálhat, de minden esetre hátrányául, hogy ne mondjam, gyalázataul a meglett férfinak, midőn azokat csak köpe nyegül használja, hogy eltakarja gyöngeségét, elpálástolja oktalanságát, lelki szegénységét.

Miről van itt szó? Papról, tanítóról, kinek egyesíteni kell magában azon qualificatio-t, melyet e fogalom képvisel. Tehát, nemes szív, világos értelem, elhatározott akarát; kellő tanulmány, hogy emberileg szólva, a legjobbat kiválasztani bírja; lélekismeretesség, józanság, őszinteség az igazság keresésében és elmondásában; szerető, meleg kebel, mely nem tesz különbséget ember és ember közt. Hivatása: tanítani, vigasztalni mindenkit, legyen úr, vagy szegény; hatalmas, vagy szolga; gazdag, vagy koldus; érezvén emberi méltóságát, kötelessége, magát megalázni; az igazság szolgálatában állva, éreztetnie soha nem szabad, ha valaki téved... szóval, papról és tanítóról van szó, a ki Krisztusnak tanítványa, Krisztusnak szolgálója és — „példát adtam nektek, hogy a mint én cselekedtem, ti is azt cselekedjétek.“

Képzeljétek Jézus-Krisztust, hogy az olajfák-hegyén lázító beszédeket tart az izraelitáknak a római császárság ellen; képzeljétek őt zászlóval, karddal kezében kergetni e zsoldosokat, szemeiben a haragnak, a szenvédélynek tüzével; szolgálatában egy political törekvésnek. Az a Krisztus lesz-e ez, kit ti ma prédikáltok; s a honnan prédikáljátok, a hely, az lesz-e, melyről így szólott: az imádság házának mondatik; — s nem az-e, melyről mondá: ti azt latrok

barlangjává tettétek? S a melynek szolgált, isten országa lett volna-e, mely nem e világból való, s mely évezredek óta fennáll s fog állani; vagy lett volna csupán egy historiai fogalom, mely mint minden emberi dolog, az időben elenyészik? Vagy Krisztus nem szerette hazáját? Elfelejtétek-e a könynyeket, melyeket hullatott Jeruzsálem felett; ám, az ő eledele az volt, hogy annak akaratját cseje, ki őt elbocsátotta, — s azért áll ma előttünk abban a szent fényben, melyet soha senki többé elérni nem fog; s abban a tiszteletben, melynek neve — imáadás.

Elérni a mestert nem fogjuk; de bármi gyarlók, gyöngék vagyunk: őt követni, erkölcsi kötelességünk; s ki azt nem teszi, vagy éppen ellenkezőt tesz: méltó az ítéletre. Méltó amaz ítéletre, melyet kimond felette kérlelhetlenül az élet: részint saját lelkiismerete, részint hallgatói, részint az ellenkező párt rágalmozásai által s azon keserűségben, mely mint a salak, hátra marad szívében, melyet felzavartatni engedett a küzdő világ forrongó szenvedélyei által.

Konkrét eseteket tudnánk felhozni annak bebizonyítására, hogy majd minden pap, ki politikai szereplést tűzött maga elébe, mind, vagy visszavonult egy rakás keserű tapasztalással, vagy — félre magyarázva helyzetét — végkép megbukott, mert meghasonlásba jött ama hivatással, mely szennyet el nem viselhet, s melyet betölteni elmulasztott.

De mellőzzük mindezeket. Nem mellőzhetjük el azt, hogy a józanokosságra ne apelláljunk e kérdésben paptársaink és tanítóink részéről.

Hányféle párt existálhat ma egy megyében, avagy csak egy községben is? Gondoljanak utána. Deák-párt; közép-bal; szélső-bal; nemzetiségi; reform-párt, és végül, a katolikus-párt. A hol vegyes a lakosság, mind e pártok meglehetnek. A hol tiszta magyar és tegyük fel, tisztán protestáns a lakosság, a nemzetiségi és katolikus párton kívül, a többi ott is létezhetik. Melyikkel fog szövetkezni a pap, és tanító; vagy, melyikkel a pap, és melyikkel a tanító. Hogy fognak ezek egymás ellen argumentálni, kiknek egy uton, egy cél felé kellene törekedni? Ha egyet értenek, és — tegyük fel — a többséggel vannak egy meggyőződésben, a kisebbség részéről minő szép címekben részesülhetnek; — ha pedig a kisebbséggel szavaznak, akkor éppen meggyújtották a házat

fejük felett a többség részéről. Aztán, a választás lejár; vele lejárt a tisztelet, a nélkülözhetetlen bizalom, a szeretet; jön a kepe megtagadása; az executio; majd tán költött okok miatt huzalkodás, egyenetlenség, visszavonás, fiscalis-per: a papnak, vagy tanítónak egremiáltatása; egy koldus-család, egy eltévesztett élet!

Hát még, a hol patronusok (!) vannak, s ezek különböző pártokhoz tartoznak? Ha a pap, tanító egyik vagy másikhoz csatlakozik, a többi menthetetlenül ellensége lesz; s kész a beláthatatlan következményű zavar; mert a pap, és tanító az az áldozatra kiszemelt bárány, kinek meg kell szenvedni mindenért.

Ám hagyjuk, ezeket. És elhagynók-édes-örömet, ha csak egy emberről, egy embernek eszeveszettségéről volna szó. De nagy, fontos az, mi itt kockára van téve. Kockára van téve egész községeknek erkölcsi-vallásos élete; az a hatás, melyet a papnak és tanítónak el kellene érni azon a pályán, melyre a körülmények elhitták.

Szándékosan mondjuk: a körülmények. Mert igen sok pap van, ki rá vetette magát a pályára, jobb hiányában, hogy kenyere legyen; vagy, hogy részt vehessen minden tórbán, vagy keresztelésben; vagy házasságért; vagy, mit tudjuk mi, miért; elég, hogy az ilyenek hűtlenül sáfárkodnak a talentumokkal s egész életük, egy örök-kár és veszteség úgy az emberiségre, mint azokra nézve, kik hivatással, hivatásból áldozzák életüket a nemes, a felemelő pályának.

Gondolkozatok. Nem a kortes-tanyák a ti pályátok; sem a tömegek izgatása, vezetése; hanem a templom és iskola: kezetekben az evangéliommal, ajkaitokon istennek élő beszédével. Növeljétek a népet; világosítsátok fel, tegyétek fogékonnyá az igazság, a becsület és erény iránt, Jézusnak példája szerint; adjatok fogékonyságot a jó és szép iránt; de nem akkor, midőn boros palack van kezében, és az infamia telt erszénnyel leskődik utána, hogy megvásárolja hitét és meggyőződését; hanem a békeségnek idején, ott örömeinek forrásánál és szenvedéseinek perceiben, ott tárjátok fel előtte szívetöket, lelketök szeplőtlenességét és okosságtoknak világosságát; ott nyerjétek meg bizalmát, szeretetét: akkor nem hiában éltetek; és a dicsőség, mely részetökre jut, nem fog tartani egyik követ-választástól a másikig.

Tiszteletet vártok! Kitől várjátok azt, ha ti nem tisztelitek meg magatokat? S micsoda tisztesség ér-

het, ha egy gyorsan elmuló lázért, mely mindig a betegség szimptomája, elhagyjátok azt a tért, hol egyedül van számotokra élet, dicsőség és diadalom! A tisztelet csak azt érheti, ki éppen azon a helyen, a melyre önkint vállalkozott, megáll szilárdon, tan-
torithatatlanul, nem forgácsolja el erejét ott, hol hi-
vatással nem bír. Ez ítélet egyiránt éri a királyo-
kat, minisztereket, a papot és a napszámot.

És ha oly dologért hagynátok el eredeti örök-
állandó hivatástokat, mely legalább némi tartós-
ságot ígér; de elhagyjátok azért, melynek csak nap-
jai, legfőlebb évei vannak. Hol van állandóság a po-
litikában, még akkor is, ha a kormány-forma netán
meg nem változik; holott a pártok — mint olyanok —
a dolog természeténél fogva, változásnak vannak és kell
is hogy legyenek alá vetve.

Nem azt mondjuk, hogy ne szeressétek hazáto-
kat; hanem azt, hogy feltétlenül ne adjátok magato-
kat a szolgálatnak igájába párt-szenvedélyből; — nem
mondjuk, hogy ne legyen meggyőződésötök, hanem
mondjuk: szavazzatok azon párttal, hová érett-
ségetök, és szívöknek vágya vonsz, de a kortessé-
gig ne aljassátok le magatokat; nem mondjuk, hogy
férfiak ne legyetek, s ingadozzatok erre-arra, de azt
megköveteljük, hogy ha papok, és tanítók vagytok:
érezzétek azt a tisztességet, mely felül emel ama hit-
vány vásáron, hol az objectum, a lélekismeret, a fér-
fiu büszkesége, és az ember méltósága.

Szász Gerő.

A vallástanításról.

Utrecht, március 19. 1872.

(Folytatás.)

Nyilatkozataiból azt venné ki az ember, hogy a bib-
liát romának tartja, melyet azért olvastatunk a növendék-
kel, hogy teljes gyönyörűséggel gyönyörködjék gyönyörű vi-
rágaiban; hogy a kiválogatott életképek fényénél érzete
lángra gyuladjon. Nem értem író ezen szavait: „az olyan
szent történeteket, melyek a zsidó nép történeteiben van-
nak ugyan, de valami vallás-erkölcsi jelentésök nincsen,
el lehet mondani, el lehet olvastatni; de azokon a tanító
nem mulat. Mintha növendékét egy szépen művelt kert gyö-
nyörű virágaival akarja megismertetni a nevelő, s mezőn
és réten kell átmennie: figyelmezteti utjában is a minden
lépten látható virágokra; de nem tölti azokon idejét, ha-
nem siet a kertbe s ott teljes gyönyörűséggel adja át
magát a szép tanulmányának.“ „Szent“ történet, val-
lásos-erkölcsi jelentés nélkül! Hát ezt hogy ért-
sem: „tisztában lévén azzal, hogy ő nem a zsidó nép tör-
ténéteinek s nem a vallásra tartozó tantételeknek beta-
nitására indult el, sat?“ „Nem történeteket; nem vallásos
igazságokat.“ Hát ugyan mit? Eszményképeket? Kár vol-

na, ezért a bibliához folyamodni; hiszen, akadna elég ember,
ki szebbeket is tudna csinálni. Aztán meg azok az ó-testa-
mentomi idealok, akárhogy fessük, még sem felelnek meg
egészen a modern izlésnek.

Hát ezen szavaival mit akar: „De itt kénytelen va-
gyok, nyíltan kifejezni azon kívánatomat, hogy mulhat-
lanul a bibliából kihagyassanak az erkölcsi érzést
sértő kifejezések s e végre a bibliának új kiadása
eszközöltessék.“ Ezt nevezem én a történelem arculcsapá-
sának. Azt én sem helyeslem, hogy botrányos dolgot ta-
nitsunk a növendéknek; azonban, e végre mulhatlanul
kivetköztetni a bibliát eredetiségéből, korántsem szüksé-
ges. Lám-lám, be nagy bajt okoz az az egyszerű jelzőcs-
ke: „szent“? A tudós világ azon törli fejét, hogy az ere-
deti alakot helyreállítsa s mi azt kívánjuk, hogy vetkeztes-
sék ki belőle. Az ily úton nyert silány előny mérhetlen
kárt okozna s az öntudatlan eljárás bélyegét sütné reánk.
Ugyanis: vagy ki kellene eszközölnünk, hogy ama kastralt
biblián kívül más ne jusson az ifju kezébe; vagy ha ezt
tennünk, nem lehet, akkor ne piruljunk, midőn így szól:
bizony, az a tanító ur igen kifestette amaz életképeket; bi-
zony, a sok gyönyörű virág közt akad burján is! Aztán a
végén is, ki döntené azt el, hogy minek nincs erkölcsi val-
lásos jelentése a bibliában, s hogy mi az az anynyira sér-
tő. Mit mondana vallásos-erkölcsi érzésünk ahhoz pl: ha
olvassuk, hogy azon szellemi isten, ki eget-földet beüel,
leszáll a földre, s besétál az Abrahám sátorába; parancsot
ad, hogy fiát megáldozza; megrendeli Mózesnek, hogy az
egyptomiakat meglopassa; s meghagyja kemény büntetés
terhe alatt, hogy a kanaanitákat egy lábíg kiirtsa Israel?
Még szaporithatnám. Kihagyjuk-e a bibliából? Avagy, nem
sértik a ker. erkölcsi vallásos érzést? Hű képet adnánk-e
ezen vonások nélkül az Israel vallásos életéről? Az igaz,
hogy cikkirő nem történeteket, hanem „gyönyörű virágo-
kat“ akar tanítani; azonban kérdem: helyes-e? Tehetünk-e
mi arról, ha a több ezer évvel előttünk élt embereknek nem
volt olyan tiszta fogalmuk istenről s az erkölcsiségről,
mint nekünk? Nem arra kell-e törekednünk, hogy kimu-
tassuk azt, hogy azon emberek mikép gondolkoztak és cse-
lekedtek? Nem igazságra kell-e törekednünk? Meghami-
sítsuk-e a történelmet azért, hogy egy néhány szép képet
rajzolhassunk a gyermek elébe? Inkább hagyjuk pihenni a
történelmi személyeket, s alkossunk mi másokat, hogy ne
kelljen azon kellemetlen helyzetbe jutnunk, hogy majd ké-
sőbb csalódásunkból fölébredve, lássuk, hogy a mit törté-
nelemnek mondánk, nem egyéb, képzelet játéknál. Mondha-
tom, szépen nézne ki Abrahám sujtásos mentében! Ez el-
járás a modern vallás tudományyal homlokqvást ellenkez-
nek, mint a mely egyenesen arra tör, hogy amaz eszmé-
nyeket való nagyságukban mutassa föl, s hogy a szépet
az igazban keresse. Én részemről, nem tudnék játékot írni
sem a magam, sem a mások lelkiismeretével. Hogy rimel-
ne ilyen eljárással ama kanon, hogy „igazat“ kell tanitnunk?

Azokban, hagyjuk e dolgot s térjünk ama kanonra.

Ha végig nézünk az ó-szövetségen, azonnal szemünkbe
tűnik egy vonás, mely Ádám-tól Malakiásig vörös vonal-
*

ként huzódik végig. E vonás az, hogy Jahve hallható szóval, közetlenül beszél választottaival; saját személyében, vagy angyalai által. Nem egyszer megjelenik látható alakban egyedül, vagy angyaival. Az angyalok az új-szövetségben is szerepelnek. Továbbá, az egész biblián végig vonul az, mit absolut csodának nevezünk, a legnagyobb változatossággal. Mindezen s hasonló jelenségeknek egy az alapjuk t. i.: a supernaturalis, a deisticus szempont. Ezt, a mint főlebb mondám, nem hogy kivetnők a bibliából, sőt épen alapul kell fölvennünk, ha azon jelenségeket meg akarjuk érteni. Az aztán egészen más dolog, ha vajjon mi, mostani világnézetünkkel oszthatjuk-e azt?

Hát magukkal az elbeszélt tényekkel mit csináljunk?

A kanon tehát ez: természetes, érthető, igaz s nem természetfeletti, mysticus, megfoghatatlan. Vegyük föl pl: a paradicsomi kigyót, a Bileám szá-

marának beszédét. Melyik kategóriába tartozik? A másodikba. Hát a vöröstengeren való átszállás; a Jordánon való átmenet száraz lábbal; a Jericho falainak lehullása trombita szóra; a nap megállása sat. melyikbe tartoznak? A másodikba. Hát az Ilyés csodái, föl a halott föltámasztásáig? Ezek is. Hát a Jézuson történt s általa végbevitteteknek elbeszélt csodák? Mind a második kategóriába.

Ha már én azt állítom, hogy az elbeszélt tényeket nem hiszem, s ha valaki kérdené okát, mit felelnék? Legfőlebb ezt: mivel most effélék soha sem történnek, tehát ezelőtt sem történhettek meg; miután a természeti és erkölcsi világrendben s így istenben önkényes változásokat fölvennem, nem engedi tapasztaláson épült meggyőződés.

Keresztes József.

(Vége következik.)

TÁRCA.

A főconsistorium üléseiből.

Kolozsvár, ápril 21-kén, 1872.

1.) Celder Márton ploesti volt lelkész, ez ideig még mind nem szünnén meg a romániai ref. egyházakban üzőtt izgatásaival, az egyh. főtanács átiratilag fölkerlte volt a püspök ő méltóságát, hogy a ploesti egyház tagjainak Celdert vádoló felterjesztésök alapján, keresse meg a tiszántúli superintendest, s általa tétesse meg a szükséges intézkedéseket, melyek Celder izgatásainak véget vessenek. Ugyancsak ez ügyben, az egyh. főtanács is felfejtven ez egyházak s jelesen a ploesti egyház elhagyatott, lelkész s így minden gondozás nélküli helyzetét, megtalálta a magyarországi testvér superintendentiákat, hogy ezen egyházak ügyének convent által leendő megoldását végre eszközölni sziveskednének.

A püspök ő méltósága és az egyh. főtanács átirataira a tiszántúli superintendens megteszi feleletét, mely szerint a Celder ellen emelt vádakra nevezettet kihallgatta ugyan, de a vádat alaposnak nem találta, dacára annak, hogy Celder elismeri, miszerint az egyház-tagok némelyikével levelezésben állott és áll; mert vádlott szerint, e levelezésekben izgatás nincs, hanem csak a hozzá tanácsért folyamodottak részére osztott azokban tanácsokat, miknek osztásától pedig senkit megfosztani nem lehet, ha egyszer az iránt megkerestetett. Az egyházak állapotát illetőleg, hivatkozik a nevezett superintendentiának azon határozataira, melyekben a convent végintézkedéseig azok az egyh. főtanács főhatósága alá tartozóknak mondattak ki s kilátásba helyezi a conventnek nemsokára leendő egybeülését.

Ezekkel kapcsolatban, a püspök ő méltósága bemutatja a ploestieknek hozzá intézett felterjesztését, melyben az egyházi képviseletnek megalakulását tudatják s tudatják azt is, hogy a megalakult képviselet megerősítését a cs. kir. főconsulságtól kérelmezték.

Az egyházi főtanács ezen érintett ügyeket ideiglenesen tudomásul veszi s azok érdemi ellátását akkorra tartja

fejj, a mikor a kilátásba helyezett convent határozatát meghozandja.

2.) Galacon ref. magyar egyház alakulván, ennek megválasztott lelkésze, Bényei Gábor folyamodott díjlevelének megerősítéseért a tiszántúli superintendenshez. A superintendens ur felhozván azt, hogy a romániai egyházak ugy földrajzi fekvéstik, mint másnemű viszonyaik szempontjából is ez ideig csak az erdélyi anyaszentegyházhoz tartozóknak tekintethetnek, s így magát a díjlevél megerősítésére jogosítottnak nem érzi, kérelmet anyaszentegyházunk püspökéhez utasította kérelmével.

Ez előzmények alapján Bényei Gábor bemutatja díjlevelét s kéri annak megerősítését.

Az egyh. főtanács a püspök ő méltóságát felkéri, hogy miután anyaszentegyházunkban ismeretlen azon eljárás, hogy a díjlevél megerősítését maga a megválasztott lelkész mutassa be, azt a választó egyház lévén köteles bemutatni; s miután a bemutatott díjlevél tartalma olyan, mely anyaszentegyházunk jogait sérti: utasítja a kérelmet, hogy egy a díjlevél fogalmával megegyező díjlevelet mutattasson be az őt lelkészévé választó egyházzal.

Itt nem tartom érdektelennek a díjlevél 3-ik pontját felmutatni. E szerint ugyanis, a megválasztott lelkész kötelezi magát, hogy „a szabad, független galaci magyar egyház lelkészekint, az ezen egyházat alapító missionarius elveit fogja vallani és terjeszteni; az alapítónak tanácsát eljárásaiban kikérni, azt követni fogja stb.“ És különös az, hogy a díjlevél Celder sajátkezű írása az azon látható aláírások kivételével.

3.) Titkár bemutatja megerősítés végett azon egyezségeket, melyeket megbízatása következtében az Alsó Zsigmondné örökösivel kötött a hagyományozott haszonberek megváltása iránt.

Az egyezségeket megerősítettven, a pénztárnok kiküldetik az egységileg megállapított összegek felvételére s az

egyh. főtanács további intézkedéseig, takarékpénztárba helyezésére. Miről a hagyományosok az egyezségek másolatainak megküldése mellett értesítettek.

4.) A görgényi egyházmegye tanácsa az Alsó Zsigmondné végrendeletében hagyományosul jelölt pagocsai egyház gondnokának, Darkó Lajos urnak, jelentése alapján, az örökösökkel kötött s a megerősített egyezségeket a hagyományosokra nézt igen károsoknak tartja s kéri, hogy az érintett jelentés a kiegyezkedési tárgyalásoknál figyelembe vételessék.

A jelentés, miután a tárgyalások bevégezettek, mint elkésett, figyelembe nem vehető; az egyház-megyei tanács megnyugtató véget, kimutatandó azon számítási alap, melyen a kiegyezkedés megtörtént s melyből kitűnik, hogy az egyház-megye tévesen lett informálva, az egyezés nem hogy káros lenne, de sőt igen is előnyös lévén.

5.) Néh. gr. Kemény Sámuel alapítványt tett volt a gerendi és n.-sajói egyházak részére. Alapítványul hagyta a gróf Bethlen Domokos ellen fennállott követeléseit; ugyan azonban, hogy ha ezen követelések realizálhatók nem lennének, az alapítványt ő, vagy örökösei, mint tiszta adósságot, megfizetni kötelesek.

A n.-sajói egyház felterjesztése alapján, kebli ügyvéd megbizatik, hogy az ügynök végire járván, tegyen részletes jelentést arról, hogy nem mint a kérelmes egyház mondta: „az egyháznak gróf Bethlen Domokos hagyatéka elleni ügye”; hanem gróf Kemény Sámuel hagyatékának gróf Bethlen Domokos hagyatéka elleni ügye, minő stadiumban áll.

6.) A cultusminiszterium tanáraink számára újból egy 39 rovatu statistikai táblázatot küld kitöltés végett.

A tanodákhoz megküldetnek.

7.) A koltói, domokosi és m.-láposi egyházaknak dézmáik utólagosan kárpótlás alá leendő bejelentése kegyelmi uton engedélyeztetvén, a kiállított bejelentési ívek a földtermentesítési alapigazgatósághoz felterjesztetnek.

8.) A m.-gezsei egyház fekvői eladásáról szóló szerződések megerősítetnek. Mintho gy azonban a szerződések aláírása a vételár lefizetését is nyugtázza, a megerősített szerződések csak a vételárral cserélhetők ki. A vásárlók felhivatnak a vételár lefizetésére.

9.) A nevezett egyház fekvői egy része kisajátítván a vasút számára, a kisajátított öszszegek kölcsön adtak ki. A felterjesztett kölcsön-szerződések szabályellenesen lévén kiallították, az egyház útasítottatik, hogy vagy felmondván az illető kölcsönöket, felhajtja, vagy pedig szabályszerű betáblázott kölcsön-szerződésekben biztosítsa a tőkét.

10.) A n.-búni erdő elkülönítési ügyben, miután sem az egyház, sem az esperes nem tesznek ajánlatot egy felhatalmazandó egyén iránt, az esperes részére helyettesítő meghatalmazvány állittatik ki, köteles lévén a helyettesített, felhatalmazott iránt jelentését utólagosan megtenni.

11.) Bereck, Zsúk, Katona és Soosmező helységeken a telek-jegyzőkönyvek közzé tétetvén, pénztárnok és ügyvéd felhivatnak, hogy az egyh. főtanácsnak ezen helységekre vonatkozó jogait a közzé tett hirdetés értelmében biztosítsák. — Ezekon kívül több csekélyebb jelentésű ügy láttatott el.

(— th.—s.—)

Strauss.

II.

Straussnak is tapasztalnia kelle, hogy közép út nincs. Választani kell: vagy a dogma, vagy a történet között. Jézus, vagy istennek fia és természet feletti lény, mint az evangélium tanítja; vagy a más vallás-alapítók családjába kell sorozni a nélkül, hogy másban különböznék azoktól, mint állásának méltósága és tudományának tisztasága által.

Strauss nem tudta levetkőzni a régi embert. Vonakodott Jézust úgy tüntetni fel, mint bölcsét, kit a tudatlanság és hiszékenység csodatevővé változtatott. Miképpen gondolkozik Jézus önmagáról, istenhez való viszonyáról, amaz isteni országról, melyet a földön felállítani kívánt? Hitt-e az ő közelebbi visszatérésében? Mindezen nagy kérdések felett Strauss csak átsiklik. Jézus feltámadására nézve azonban úgy nyilatkozik, hogy ha az első tanítványok nem hittek volna ebbe, nem lett volna keresztyén egyház; de ugyan ekkor azt mondja hogy e hit bennök önkénytelenül fejlődött ki a nélkül, hogy a multban lett volna valami, mi ezt igazolhatná.

Igazat szólva, Strauss elég olcsó árért kísértette meg a történeti Krisztus helyreállítását. „Jézus új élete“ befejezésében bevallja, hogy az efféle nyomozások rendszeren többé vagy kevésbé elfogadható föltevéseken végződnek, és hogy az ember nem tudhat hypothesisekre vallást alapítani. Ebből következteti, hogy legbiztosabb, hinni az örökké való Krisztusban; az emberiség eszményképében, a mint azt a XIX-ik században értjük. Strauss célja tiszta és jótékony; de a hiveknek más pénzben fizetni vissza azt, a mit criticája által tőlük elvett, nem sikerült; s így, mikint egykor az az anya, ki hitt Rousseau Emiljében, úgy ő is felkiálthatott: „fejemben egy fiu van, kit nem tudok megszűlni.“

III.

Maerklin 1840-ben, mint calwi segéd-pap, egy könyvet bocsátott közre a pietismusról, mely miatt kényszerítve látta magát, lemondani hivataláról. A heilbroni gymnasiumhoz a latin-irodalom tanárává nevezetvén ki, e jeles szellemű és nemes szívű ember, nem minden fájdalom nélkül, vált meg a jótékonyág és keresztyéni szeretet munkáitól, melyeknek szentelte vala életét. Azonban, jót tenni annak, ki akar, mindig van alkalom; és ő nem is késett, örvendeni új szabadságának. Rabszolgához hasonlítá magát, ki széttöri láncait; baráthoz, ki menekül a zárda falai közül; mindennap áldotta az istent — mondja — hogy kiszabadította tiz évi fogsága után. Örökre bevégezte számadását a theológiával, mely úgy tünt fel neki, mint egy sötét felhő, melyet maga után hagyott.

Nem így Strauss. Ugy látszik, hogy neki nem is volt soha komoly szándoka, szakítani a theológiával; mert hiszen, ez anynyi lett volna, mint szakítani eszével és dicsőségével. Bárha néha szidta is ezt, sőt fenyegette, hogy felszabadítja magát befolyása alól; mégis, ha tőle függött volna, még ma is professora lenne Tübingában, vagy valahol más helyt a sz.-írás criticájának és a dogma történetének. A kormányok és a népek másképp határozták; ők öszszeesküdtek, hogy

távol tartásuk a farkast az akoltól. Jézus életének közreadása után, repetensi tisztétől elmozdítatva, a ludwigsburgi lyceumhoz tétetett át. Itt nem sokáig maradt; visszatért Stuttgartba, hol 1839-ben egy meghívás találta meg, melyet sietett is elfogadni. Zürich városa közoktató tanácsa meghívta őt e város egyeteméhez, a dogma és egyháztörténet professzorának.

A consistorium és theologiai kar élénk ellenmondása dacára, a végrehajtó-tanács megerősíté e meghívást. Azonban, a papság által felizgatott parasztság csakhamar egy társulatot alakította, mely egy hit-bizottmány által igazgatva, egy 40,000 aláírással ellátott tiltakozványt nyujta be. A megijedt kormány, az ügyet a törvényhozó testületre hártotta, mely hogy a veszélyt elhárítsa, Strausst 1000 franknyi évdíjjal nyugalomba helyezte. Ez eljárás azonban semmit sem mentett meg; a kiáradt hegyi folyam nem tért vissza medrébe. Hatodik szeptemberben a kormányt egy forradalom megbuktatta, mely eseményben a theologusok közül sokan, s köztök a kegyes Neander is, istennek ujját, s az ég boszszuját vélték felismerni.

Straussnak ez nem utolsó találkozása volt a parasztsággal és papokkal. 1848-ban, barátai kérésére, mint követjelölt lépett fel a frankfurti parlamentre. Beszédei, melyeket több nyilvános gyűlésen elmondott, az ügyességet őszinteséggel párosítják. „Ime, önök előtt van — mondja ő a steinheimi választókhoz — az a doctor Strauss, kit önök közül sokan, a hogy nekem mondják, mint megtestesített anti-Krisztust tekintenek; nem tudok haragudni önökre; önöket megtanították, s azok, kik tanították, részben becstületes emberek. És mégis, rosszul értesítették. Ezelőtt tizenhárom évvel irtam egy könyvet, mely a szellemeket irányomba fellázította. Kevesen vették önök között e fáradságot, azt elolvasni; s ezt igen bölcsen tették, mert, engedjék kimondanom, hogy az nem önök számára vala írva. Én a tudósokhoz és theologusokhoz szólottam. Többen ösmerőseim közül, tanácsot kértek tőlem: hogy elolvassák-e könyvem? Én azt feleltem nekik: őrizkedjenek attól; önök tehetnek jobbat, mint tanulmányozni egy oly könyvet, mely megtöltené kételyekkel, melyeket nem ismernek; holott arra van szánva, hogy szétozlassa a kételyeket, melyek oly hosszú időn át nyugtalaníták a theologusokat.“ Strauss így többé nem szólhatott, mióta kibocsátá a nép használatára „Jézus új élete“ című könyvét; de ma, mikint akkor, azt fogná mondani, hogy ő mindig tisztelben tartotta a vallást; s azon munkált, hogy megtisztítsa üledékétől a keresztyénség nemes nektárát. Ilyen nyilatkozatok után, kifejté politikai programját; és őszintén az alkotmányos monarchia, a birodalom helyreállítása, és a porosz főuraság mellett nyilatkozott. Szép szavakban beszélt a szabadságról; elragadtatással a nemzeti egységről; de a papság s különösen a protestáns papság mindent elkövetett megbuktatására; s ez meg is történt. Mindazonáltal, sikerült neki a württembergi királyság második kamarájába kineveztetni; de itt, megbízói akaratja ellenére, felette conservatívnek mutatva magát, kénytelen volt visszalépni.

Strauss arra látta magát kárthatva: hogy ne legyen sem professor, sem követ. Megmaradt tolla; s ez elég

lehetett szerencséjére. De mire kívánta azt felhasználni? Az ember bámul, hogy elhagyta a historia criticát, a hol sarkantyuit nyerte, s átengedte Baurnak és tanítványainak a keresztyénség eredete s az egyház első századai történetének elbeszélését; de, ha Strausz mester is volt a tagadlagos criticában; kétséges, ha vajjon képes lett volna-e, szerencsével működni az éles elméjü hozzávetések terén, hol a tübingai iskola valóságos csodákat mivelt. Miután megírta Jézus életét, nem tehetett mást, minthogy azt ismételje; és mi nem volnánk meglepve, ha ismételné dogmaticáját is. Egy inkább ügyes mint termékeny zenész; ért dallamai ismétléséhez; azokat átváltoztatja; de néha el is rontja.

Szerencsére, Strauss a theologia és történet határánál talált tárgyat, melyet sikerrel munkált. Van izlése és tehetsége az életrajok tanulmányozására. Irt is többet, a melyek mind érintkeznek egy pontban, mely gondolatját kizárólag elfoglalja: hősei vagy hívők, vagy hitetlenek. Neki köszönünk egy iratocskát Julianus császárról; egy fontos munkát a reformacio egyik bajnoka, Hutten Henrik és egy kellemes és könnyű tanulmányt Voltaire felett. Straussban megvan több történetírói tulajdon: a nyomozás biztossága, a tények figyelmes felkeresése, az előadás világossága és az elbeszélés tisztasága. A mi hiányzik nála, az azon szemlélődő nézpontja az emberi dolgoknak, mely tulajdona a nagy történésznek, s mely fölmenti minden részrehajlástól; és hiányzik azon művészi élénk kíváncsiság, mely a dolgoktól és emberektől igyekszik ellőpni titkaikat; s kevésbé foglalkozik azok megítélésével, mint inkább magyarázásával. Szóval, Strauss sem nem elég philosoph, sem nem elég művész, hogy mindennek előtt, historicus lehessen; bár minő tárggyal foglalkozzék, mindig ugyanazon tételnek bajnoka. Történetet inkább azért ir, hogy alkalma legyen, megerősíteni azon eszméket, melyek neki kedvesek; s tanszerősége gyakran árt criticájának.

Azon irat, melynek címe: „A romantikus a caesárok tronján, vagy Julianus apostata“, mely 1847-ben jelent meg, nem annyira történet, mint egy csipős röpirat, a porosz király, IV-ik Friedrik-Vilmos ellen. A tévedés nem jöhet számításba; ez egyetlen eset, hogy Jézus élete szerzője megtagadta egy földi nagyság iránti tiszteletét. Nem tudta megbocsátani Friedrik-Vilmosnak, hogy a poroszországi vallásos reactiót oltalmába vette.

Deesi Gyula.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLET.

Kolozs-kalotai egyházmegyei közgyűlés.

Egyházmegyénk esperese az ez évi rendes közgyűlést április 14-ére hívta össze B.-Hunyadra; az azelőtti nap délutánjára, külön tanácskozásra az össze papságot, az özvegy-árvai pénztár érdekében.

Ez özvegy-árva ügy, s tán a közügyek iránti érdekeltség is, a papságot szép számmal vonta össze. Azt hitte az ember, hogy a nyomorult állapotban volt, és már többek által rosszul kezelt, az illetők által nem kellőleg ellenőrzött pénztár ügyei, miután azokat megbizottunk Han-

kovics György az özvegy pénztárnoknéval, és adósokkal köszönetet érdemlőleg, nagy fáradsággal kitisztázta: már most az évi betételek felemelésének önkényes elvállalása, correctebb alapszabályok készítése által akként fognak rendeztetni, hogy e pénztár állapota virágzóbb állapotra jutand.

Azonban, a papság egy része ellene volt annak, hogy az évi betételek megnöveltesse. Ellent mondván annak, hogy a többség éppen ez ügyben zsebére kötelezőleg hártározhasson.

És így maradtak a régi csekély évi betételek. Az első osztálybeli 1 frt 60 kr., a második 80 kr. évi betétellel járulva e pénztár tőkéje neveléséhez. És így, ezután e pénztár rendes betétel útján évenként 20 frt tőkével is alig gyarapszik; mert 20 évig levén ezen csekélység befizetése is egy-egy papra nézve megállítva, sokan vannak, kikre nézve a fizetési idő ez évben lejárt, és másokat is e csekély betétellel fizetésétől is rendre-rendre felment az alapszabály. No, de nem nevelünk betételt, nem fizetünk többet, maradunk a régi mellett, hogy ezután is a papi özvegyek és árvák, ez alapon ezután is, az első, vagy második osztályu betétellel nyomán évenként koldus alamizsnául 14, vagy 7 frt osztalékban részesüljenek.

Azonban, lett mégis e tekintetben némi előlépés. Egy bizottság lett kinevezve, hogy a felemelni célzott évi díjbetételekre, önként vállalkozók számára, készítsen egy tervjavaslatot; de az nem lett aztán megállítva, kinék és mikorra adja be munkáját?

No, de menjünk át már az egyházmegyei közgyűlésre és érintsük a lefolyt főbb tárgyakat.

A közgyűlést Szakács István esperesünk nyitotta meg. Három év letelésével, az egyházak részéről választott megyei képviselők ideje lejárván, miután az egyházak új képviselőket választottak, a szép számú képviselők megjelenése tanúsítja, hogy mindnyájan királyi papság, szent nép vagyunk, s az egyházi ügyek egyiránt egyházi és világiak által felkaroltatnak. Többben meg lettek választva a múlt évekből; jöttek új tagok be. Reméljük, hogy mint azok, úgy ezek is, az egyházi élet terén segédkezet fognak nyújtani a hasznos és üdvös dolgok kivitelére.

Miután a választott képviselők számbavétettek, s a gyűlés megalakult, a hivatalnokok: főjegyző, director, aljegyző s az egyházi ülnökök nevében, a főjegyző megköszönvén az egyházmegye irántok tanúsított bizalmát, a szabad választás jogát visszaadta a közgyűlésnek. Mind három tisztviselő közfelkiáltás útján megválasztott.

Ezután a világiak és egyháziak közül a köztörvényszékhez s következőleg, a házassági törvényszékhez is az ülnökök választattak meg.

A kerületi képviselők választására beadott szavazatok felbontatván, csakugyan azok nyertek több szavazatot, kiknek nevei már közöltettek.

Ezután következett a közgyűlés legérdekesebb tárgya: az egyházmegyei vizsgáló bizottság jelentése azon állapotokról, melyekben az egyes egyházakat találta. Minden egyes egyházat illetőleg, a mi jó, a mi célszerű történt, kiemelve, méltányoltatott; a hanyagság, kötelesség-mulasztás

bárki által történt legyen is, meztelenül állítottatott elő; hogy lássuk: mit, és hogyan kell orvosolni, s a jót támogatni.

Fel lett mutatva, hogy egyes egyházainkban — egy két kivétellel — a vallásos életnek, buzgóságnak, ez idő szerint is, külső cselekvényekben való nyilvánulása nincs meglazulva, hanem köznépek a templomot buzgón gyakorolja.

De nemcsak ennyiből áll a vallásos élet kinyomása, mert ez nem sokkal jelentene többet a festett koporsónál, a farizeusi álszenteskedésnél. E mellett, fel lehetett mutatni itt-ott egyes jóltevő adakozók neveit is, kik egyes egyházak emelésére a múlt évben aranykönyvbe méltó adományozásokkal járultak.

Ladányi Sándor a mérái egyháznak iskolaépítésre 100 frtot ígért, s hiszszük, hogy ígérését beváltandja. A patai szegény egyházban özvegy Boda Pálné saját költségén egy 400 frtos orgonát készíttetett. Benedek Sándor n.-kapusi lelkész neje, egy diszes és értékes takaróval ékítette fel a szószéket. K.-Kapuson Vince György kurátornak már ez előtti jó példaadása s buzditása, következtében földmives polpár Török István 100 frtot, egy Koszte Vaszilie nevű román 12 frtot, s mások, ezekkel együtt, összesen 151 frtot adományoztak egy harang öntésére. Bartha Albert a győrfalvi egyháznak egy ezüst urasztali kannát ígért, Török Károly a k.-sz.-királynak egy ezüst keresztelő kannát adományozott. Hankovics György a m.-bikali egyház iskolájának adományozott egy pászma szőlőt; a szőlővel beültetett helyiséget a tanító használatára, az aljat, vagy lazát a végre, hogy ott a tanító vezetése alatt gyümölcsfa-iskola legyen, és az iskolakötelesek oltásra taníttassanak. A kolozsvári főtanoda előjárósága évenként díjjakat adományoz a gy.-vásárhelyi kitünőbb tanulóknak; hasonlóul Kilyén Ferenc M.-Valkón, Karácsonyi János, más hitsorsosu, N.-Almásón. Középlakon a múlt évben Bányai Mózes és Malom Zsigmond tőkét alapítottak, a kitünőbb gyermekek jutalmában való részesítésére. Vajna Pál Ajtonban, s még mások is, az egyházak pénztárát itt-ott adakozásaikkal gyarapították.

Méltánnyal lehetne fölemlíteni, hogy majd mindenik egyháznak van magtára; többnyire iskolai alap gyanánt neveltetik. Ezek közt legtöbbször nevedekett csekélységből a n.-almási; van jelenleg 1048 nagy véka gabonája; iskola-tőke, eladott magtári gabonából, 560 frt. A tanító tandíjt évenként a magtárból kap 85 véka gabonát, s a szülék tandíj mentesek. Vannak itt-ott kepemegváltási tőkék is, mint Türebén, N.-Almásón, Ajtonban és M.-Valkón, ez a legnagyobb. Ennek alapja volt egy 1950 frról szóló államkölesön-kötvény, mit a község magyar részű lakói adományoztak az egyháznak, a fentebb említett célra. Kamataiból szaporodott már most a tőke a fentebbi összegig, Kilyén Ferenc lelkiismeretes és buzgó kezelése alatt.

Ezeken kívül produkál majd mindenik egyház évenként szorgalmi jövedelmet is, azaz: az egyháztagok megmivelnek egy-egy darab földet, és annak termékei az illető egyház jövedelmét gyarapítják. Fordulnak elő évenként oly egyházak, hol a szükség fedezésére minden lélek megadóztatik. Ilyenek voltak a múlt évben Mákó, Méra, M.-Valkó.

Herceg Sándor.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Nyilvános köszönet. A görgény-szt.-imrei ev. ref. egyház javára rendezendő kisorsolásban buzgó ügyfelkarolásáért t. Gálfi Sándorné, tiszt Elekes Kálmán és urnőknek, valamint a többi nemes keblű résztvevőknek őszinte köszönetet szavazni, kedves kötelességemnek tartom. Görgény, ápril 12, 1872. Székely Ferenc görgényi ref. lelkész.

= Nyílt köszönet. Királyi tanácsos, deesi egyházi főgondnok, orvos-tudor mélt. Szóts Sámuel ur, berkeszi ref. e.-kebli tanácsunk által beválasztatván egyh. megyei képviselőnek, megválasztatását elfogadó leveléhez egy száz forintos erdélyi urbéri kötvényt csatolván iskolánk gyarapítására: midőn ezen adományozásáért e.-kebli tanácsunk a legőszintébb köszönetét fejezi ki; egyszersmind tudatja, hogy ajándokát „Szóts alapítvány“ cím alatt állandó alapítványul kívánja megörökíteni, s kamatját az iskola-tanítói fizetés pótlására fordítandja. S.-M.-Berkeszen, az 1872, április 21-én tartatott e.-kebli tanácsból. Almási Sámuel, elnök; Cira Endre, egyházi jegyző.

= (Halálozás.) Megilletődve és fájdalmas szívvel tudatjuk olvasóinkkal, hogy pákei lelkész-társunk, és orbai egyházmegyénk esperese, Görög György, ápril 22-én, 48 órai kínos szenvedés után, megszűnt élni. Kevesebb van ismét köztünk egy jóakaratu, buzgó, lelkiismeretes pappal; kevesebb egy ritka becsületes emberrel. Kik, a közszínatokon a kérelmek rendes referensének kezét baráti szeretettel szoritottuk meg a tavali, n.enyedi zsinaton, nem hittük volna, hogy ez örök-búcsura szól a legjobb munkabíró korban levő derék férfutól. Özvegyet és egy árvát hagyott maga után, kiknek szolgáljon vigasztalásul a közrészvét, mely mindnyájunk szívét betölti; s az a tisztelet, mely a megboldogultnak emlékezetét meg fogja oltalmazni az elfeledéstől. Nyugodjék csendesen!

= Semmi se jelzi kézzel foghatóbban nyomoruságos népiskolai állapotainkat, mint az, ha e tekintetben összehasonlítjuk magunkat más országokkal. Itt van pl. a kis Schwecia, melynek népnevelési törekvéseiről fényes bizonyosság a következő adatok. Stockholm kivételével, van az egész országban 10 felsőbb; 3432 tulajdonképpi nép-, és 3676 kisebb iskola. Iskola-köteles gyarmek van 682,623 s ezek közül részint természeti fogyatkozás, részint ok nélkül csak 18,878 nem látogatott semmi iskolát; a többi mind részesül a népiskolai, vagy felsőbb nevelés áldásaiban. És ezt megteszi egy országocska, mely 3 és fél millió lakost számlál mindössze. És a magyar-birodalom? A magyar-birodalom szidja Tóth Vilmost, Lónyait, és követeket választ, a kik elől kezdjék az unalomig elcsépelet régi nótát! Oh, édes magyarom, ha a sarkantuval leraknád már egyszer régi rosz szokásaidat is; és a sok óráció helyet komoly munkálkodáshoz fognál, hogy megélhess... oh, ha élnél!

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Nyomatott Stein J.-nál, az év. ref. főtanoda bettivel, Kolozsvártt.

455—1872.

KÖRÖZTETNEK.

Szilágy-szolnoki egyházmegyénkben a rátoni harmadosztályu lelkési állomás.

Pályázati határnap május vége. A folyamodványok szilágy-szolnoki esperes t. t. Dombi Lajos aához Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők.

Kolozsvártt, április 25, 1872.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

462—1872

Széki egyházmegyénkben a szavai másod osztályu lelkési állomás.

Pályázati határnap június 15-ike.

A folyamodványok széki esperes t. t. Báthori Dániel aához Székre küldendők.

Kolozsvártt, ápril 29-én, 1872.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök

472—1872.

Szilágy-szolnoki egyházmegyénkben a hadad-nádasdi organista-tanítói állomás.

Évi javadalma:

1. 57 véka gabona, a nagy vékával, melynek fele része tisztabúza.

2. 57 veder must.

3. 57 szekér tüzi fa.

4. 57 csirke.

5. Garaspénz 4 frt 40 kr. osztr. ért

6. Tandij: egy gyermektől 20 kr o. é., egy véka csős-törökbúza; tanulók száma 75.

7. Három fordulón 33 véka férőjü szántóföld.

8. Hat boglya szénát termő rét és a temetőn termő fűnek $\frac{1}{3}$ -da.

9. Temetés — kivéve a leány halottakat, kikért egy kendőt adnak — ingyen.

10. Jó karban levő tanítói lak és házi kert, melyből 1100 \square használható.

Pályázati határnap június 15-ike.

A folyamodványok szilágy-szolnoki esperes t. t. Dombi Lajos aához Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők.

Kolozsvártt, április 29, 1872.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

Nyíltposta.

20. Kristyorra. Mi haszon lesz abban, ha egy oly dolgot közlünk, mely három ember közt a vizsgálódás magvát képezi; de a melyet senki nem ért? „Jeruzsalem, legyen békeség a te tornyaidban!“

21. Utrecht. P. K. urnak Közölni fogjuk.

22. K. S. urnak. Göthe mondását ajánljuk figyelmébe: mehr Licht! Nem csak mi nem értjük; de kételkedünk még azon is, hogy vajjon önmaga ért-e?

23. R. M. urnak. Hogy helyesirása nem — helyes, abból nem csinálnánk semmit, van nekünk jó correctorunk; és sok okos embert ismerünk mi, kinek orthographiája nem különbözik egy nőétől s mégis magas polcon ül; de a logica, uram, a logica, annak correctiojára bizony nem válalkozhatunk, mert az „impossibile quid.“

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

II. EVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 9, 1872.

71—19. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 237 sz. —

Fröbel nézetei a nőnevelésről.

Nem rég, egy felolvasáson voltam jelen, mely alkalommal a fölolvasonak célja volt, a nőnevelés hibáit és hiányait földeríteni. Tagadhatatlan, hogy a fölolvadó mondott sok jót, és sok újat; meglehetősen körülmenyességgel szólott a nőnevelés hibáiról; kiemelte különösen az oktatás felületességét s erélylyel kelt ki divatos nevelési rendszerünk ellen, mely mindent a látszatért tesz. Meg is tapsolták a felolvasást, mely úgy látszott, kielégíté az igényeket.

Tán, én voltam az egyetlen, ki nem találtam meg mindazt, a mit óhajtottam volna.

Nem találtam meg a felolvasó által fölállított eszményképben az anyát; nem találtam meg a nő legnemesebb s egyszerűleg legtermészetesebb hivatásának betöltésére szolgáló utasítást. Mindenről volt szó, csupán a nőről, mint anyáról — semmi; elmondatott, hogy mikint lehet a nő kedély-világába magasztos érzelmeket elplántálni; mikint lehet értelmét kiművelni; mikint lehet őt a becsületes munka által becsületes megélhetésre képesíteni; csupán arról nem volt szó, mikint lehet jó anyává képezni.

Egyébkint, legkevésbé sem ütköztem meg azon, hogy az értekező ezt a szempontot nem méltatá figyelemre; mert hiszen, napjainkban senki sem emlegeti; s ha akad, a ki emlegeti, bizony nem nyomtalanul vesznek el szavai a nőemancipatio dandos eszméitől áthatott, avagy más oldalon a nő hivatásának megértésére nem képes hölgyek között. Ha megkíséreti valaki a nőnek, mint anyának, hivatása szerinti nevelés szükségességét vitatni, minden okai megtörnek azon konok véleményen, hogy ha egyszer a nő nevelés által értelmessé s műveltté tétetett, minden egyéb előkészület nélkül is, megfelelő az anyai hivatásnak. Azt nem igen hajlandók hölgyeink elhinni, hogy a nevelésbeli ismeretek senkivel sem születnek, hanem azokat meg kell tanulni; főleg, pedig meg kell tanulni azt, hogy az elméletet hogyan lehet és kell, alkalmazásba venni.

Innét van, hogy a nőtanodákban és nőnövelőkben mindenről beszélnek, mindent tanítanak a nőnevelőknek, csupán a gyermek-nevelés tekintetében való teendőkről nem szólnak s nem tanítanak; — s ezt nem lehet megróni, mert a közönség nem követeli, tehát nincs ok, mely miatt a serdült leányok oktatása körébe egy új és pedig terjedelmes tantárgy fölvetessék.

Hanem, lesz egy kor — mely nem áll messze — melyben a tisztult nézetek által megvilágítva, kibontakozand a nőemancipatio mámorító gőzköréből a nő valódi hivatása. A hatalmas közvélemény követelni fogja, hogy a nő mindenekfölött anyai kötelességei teljesítésének éljen; követelni fogja, a családi nevelés javítását; főleg követelni fogják, hogy az anyák megadják azt az alapot, melyre az iskolák jól és jót építhetnek.

Minél többet beszélünk a nevelés javításának szükségességéről, annál inkább belátjuk, hogy a gyökeres javítást a családban kell megkezdeni. Legyenek az iskolák százszor jobbak, mint a mi ilyenek most, még sem lesznek képesek, a családi nevelés hibáinak káros következményeit teljesen elenyésztetni addig, míg az anyák nem szoktatják munkára és lemondásra gyermekeiket; az iskola keveset segíthet azokon a társadalmi bajokon, melyeknek neve: tevéketlenség, közönyösség, bukás, szédelgés, kétségbeesés.

Ma — fájdalom — még mindig ott állunk, hogy szomoruan kell szemlélnünk az anyáknak a nevelés tekintetében káros cselekvéseit a nélkül, hogy segíthetnénk a bajon. Hölgyeink — tisztelet a kivételeknek — nem olvassák el a nevelésről értekező lapokat; *) a nevelésről soha semmit sem tanultak; hogy követelhetnők tehát a gyermekeknek a családi körben már kisdéd koruktól kezdve öntevékenységre (munkára, türelemre s lemondásra) szoktatását.

*) E vád egyébkint a férfiakat is illeti, s pedig kétszeresen; mert a jó apának kötelessége volna, az anyát az ő hivatása körébe tartozó közlemények elolvasására rábírn.

Vannak emberek, kik évekig tanulják a nevelést és alkalmazzák a szerzett ismereteket; még sem képesek — főleg a kis gyermekekkel — úgy bántani, hogy azok mindenik tehetségük kifejlését eszközölő öszhangzatos élettevékenységet tanusítsanak; hogy ne unják magukat soha, s hogy az önzés, tetszvágy, bírvágy, rombolás és küzdvágy, csak a szükség fokáig nyilvánuljanak. Hogy lenne tehát képes ennek gyakorlására a gyöngye és gyöngéd nő, a szükséges ismereteknek avatottt egyénektől való megtanulása nélkül?

Nem lehet tehát reménylenünk, hogy a családi nevelés célszerűtlenségei már a jelenben elenyészthessenek. Sokkal kevesebb és felületesebb ismereteket nyújtott eddig a nevelés a nőknek, mint a menyinyi elég arra, hogy valaki a nevelést alaposan tanulmányozhassa s a helyes elveket kiválogathassa. Jó akarat mellett, az anyák kétségkívül sokat tanulhatnak, javíthatnak, sőt hathatnak másokra is; de a családi nevelés gyökeres reformja a jövőé. Sokkal méjebben gyökerezett már meg némely rossz — hogy többet ne említsek, például a fényűzés — mintsem remélhetnők, hogy a méjj gyökeret néhány hírlapi cikk s egy-két felolvasás kiirtandja.

Tekintetünket tehát a jövőre kell irányoznunk, olyan anyákkal kell megajándékoznunk a jövő társadalmat, kik készütséggel bírandnak a nevelés reformjának megvalósítására.

E tekintetben az irányt Fröbelnek a nőnevelés tekintetében felállított elvei adják meg, melyeket a Fröbel-ügy egyik lelkesült barátja „An die deutsche Mütter, für die deutsche Mütter“ című, közelebb megjelent röpiratában következőkben foglalt öszsze: „azt, a mit Pestalozzi az anyáktól követel, a leányok által kell előkészíteni. A nőnevelés e célból oda törekedjék, hogy a leány fölismerje az anya hivatásának nagyszerűségét; de egyszersmind a felelősséget is, mely ezen hivatáshoz kötve van. A hivatással megismertetés mellett egyszersmind képesítették annak betöltésére, gyakoroltassék a kis gyermekek ápolásában s azokkal foglalkozásban; s minden, mit a leánynak tanítanak, akkint taníttassék, hogy ő egyszersmind megtanulja: mikint kell ismeretei a különböző koru gyermekekkel közölni. Mindenik felsőbb leánynövelde és leánytanoda köttessék öszsze gyermekkerttel, mely-

ben a serdült leányok a gyermekekkel — az adott utasítás szerint — foglalkozzanak, hogy a gyermekek közt élni, velök játszani, velök örülni, megszokják.“

Ez Fröbel nézete a nőnevelés tekintetében.

Ő nemcsak azért állítá fel gyermekkereteit, hogy azokban a 3—7 éves gyermekek helyes irányu fejlesztésben részesíttessenek; hanem, hogy ezen intézetek gyakorló iskolául szolgáljanak a leendő anyák számára,

A ki a felnőtt leányok életét figyelemmel kíséri, igen becsesnek ítélendi Fröbel törekvését. A leány-gyermekek — ha egyszer a nővéldének, vagy iskolának bucsut mondott — két ellentétes életrend közül egyiket, vagy másikat kell választania. Vagyonosabb családok körében, a serdült leány hivatása: az örökös tétlenség; szegény sorsuak körében: az örökös munka. De sem ott, sem itt, nem él oly körülmények közt, melyek által hajlam ébresztetnék benne a kis gyermekekkel foglalkozásra.

Szabó Endre.

(Vége következik.)

A vallástanításról.

Utrecht, március 19. 1872.

(Folytatás.)

S ha már valaki így szólana hozzám: uram! az ön tapasztalása mit sem bizonyít tényekkel szemben; itt szem-, és fül-tanuk beszélnek; ekkor, úgy gondolom, két út közül kellene választanom. Vagy, megengedném azt, hogy itt szem-, és fültanukkal van bajom s ekkor így okoskodnám: mivel e dolgok sehogy sem férnek fejembe, annál fogva, nem történtek éppen így, a mint el vannak beszélve, hanem vagy a tanuk szeme és füle csalódott; vagy, ama tények szerzője vezette félre a tanukat; szóval: a dolog nem tiszta. Így tett a rationalis exegesis, mely mindent természetessé, érthetővé, megfoghatóvá akart tenni; csak hogy feledte azt, hogy az előtte ezredekkel élt emberek „Verstand“-ja nem gondolkodhatott úgy, mint az övé. Hanem, ez már „überwundener Standpunkt.“ Demeter ur mégis ilyen formán tanítja a teremést, Kaint sat. Vagy pedig, egyszerűen kétségbe vonnám azt, hogy itt szem-, és fültanuk szólnak s azt mondanám: hogy én különbséget teszek egy tény, meg annak elbeszélése közt. Ha hallanám saját füleimmel, hogy egy kigyó, vagy számár emberi hangon beszél; vagy ha látnám, hogy valaki egy halottat föltámaszt: akkor kétséget támasztanom nem lehetne; de ha valaki csak elbeszéli, hogy ő ilyesmiket hallott s látott, s ha az egész világ tapasztalása az enyémmel együtt ellent mond, akkor méltán támad kételyem a tudósítás hitelessége ellen s teljes joggal vizsgálhatom azt, hogy az elbeszélő szem-, és fül-tanu volt-e; s ha nem, kitől

vette át s így tovább, míg a dolog forrásához jutok. Ezen elvből indul ki a modern vallás-tudomány. Ez elv, a tapasztaláson épült vizsgálódás elve. Egy tényt sem fogadni el addig bizonyosnak, míg meg nem vagy győződve, hogy az illető tudósítások kifogástalanok. V. Baco mondta ki ezt teljes öntudattal az új korban. A természettudományok alkalmazták. Az eredmények fényesen igazolták s igazolják ma is kifogástalanságát. Az inductio, a tapasztalás győzelmet aratott. A speculativa philosophia önmagának ásta meg sírját; midőn e század elején ikarusi szárnyait próbára tette. S a speculativa theologia? Miután toldozott légvárait tovább már nem védhette a kemény támadások ellen, leszállt az életbe, melyet hűtlenül elhagyott, s ott vetett magának alapot, melyet megdönteni életveszély nélkül nem lehet. Tapasztalás, vizsgálódás, igazságkeresés lettek jelszavai. Tapasztalás a szellem mezején; elfogulatlan vizsgálódás; s lankadatlan törekvés az igazság után. Ez elvet alkalmazta az újabb történelmi ítézet az Israel és keresztyénség vallásos okmányaira. Az eredmények oly meggyőző erejűek, hogy akarva, nem akarva, minden theologus ítézet lett. Tapasztalati tényekből indulva ki, megvizsgálja a tudósítások genesisét s így a történelmet elválasztja a mondától és regétől. Így jutott pl. azon eredményre, hogy az ugy nevezett, Mózes öt könyvét, nem ő írta, nem is egy ember; hogy az események századokon keresztül szálltak szájról-szájra, míg öszszegyűjték s leírták, s hogy az íróknak nem az volt a céljuk, hogy történelmet írjanak modern értelemben, hanem az, hogy eszményített multjokat példányként állítsák föl kortársaik buzdítása és intése végett s hogy nem egyszer saját vallásos eszméiket külső történelemmé testesítették. Mint paleograf, rámutatott a szájhagyomány eltérő nyomaira, a különböző források különböző korára s mint ítézet, igyekezett az igazságot földeríteni ott, hol egy eseményt két-három, nem egyszer ellenkező alakban látott följegyezve. Minden iratnak igyekezett eredetét, korát és sorsát meghatározni, hogy így azok tartalmából az illető korszak erkölcsi-vallásos gondolkodásmódját meghatározhassa s a nemzet művelődési történelmét megírhasssa. Így jutott el azon végleges eredményre, hogy Izrael nem volt eleitől fogva egy isten-imádó, hogy Jahvenak hosszsan kellett küzdenie vetélytársaival, a bálványokkal, míg kivivta az egész nemzet elismerését. Israel történelme teljesen igazolja azon tapasztalati tényt, hogy valamint egyesek, úgy nemzetek is csak fokokint emelkednek a tökély létráján s léptenkint közelednek az igazsághoz azon isteni szellem alapján, mely az embernek sajátja, mely Israelben legtisztábban nyilvánult vallási tekintetben; melyért az az emberiség vallásos életének mintaképe, s a tökéletes vallás alapítójának szülője. Meg kell vallanunk azt, hogy ez eredmény épen ellenkezője azon szempontnak, melyet az ó-testamentomi s utánok a prot. írók csak ezeltől egy századdal is elfoglaltak, s mely szerint isten az Ádamban teljesen megromlott, beteg emberiséget megszánta s hogy teremtményeit veszni ne engedje, kiválasztotta Israelt s készen kiadta kívülről a teljes igazságot eleitől fogva. A beteges nemzet természetesen csak távolodhatott a magas kijelentéstől,

a mi miatt koronkiut keservesen lakott; míg nemzeti önállóságát is teljesen elveszté azért, hogy az új kijelentést konokul megvetette, lábbal tapodta. Holott ma már általános a vélemény, hogy a tiszta jahvismus birtokáért való küzdelem tartotta fönn a maroknyi népet az óriási küzdelmekben, s a hozzá való ragaszkodás tartja fönn ma is pangó életét.

S ha már e hosszsan előzmények után kérdjük, hogyan kellene a vallást tanitanunk: egyszerűen azt feleljük, hogy, az újabb, lelkiismeretes vizsgálódások kétségtelen eredményeivel öszhangzólag. A mit a történelmi ítézet földerített, ki kell vinnünk a napfényre, hogy jobban szemébe nézhessen minden ember. Avagy, csak elmefuttatás, egyéni kedvtelés volna a tudósok nyugalmat nem lelő kutatása? Ki kell vinnünk a megszürt igazságot a tudós szobákból az életbe, hogy vérré válják minden emberben.

Miután láttuk azt, hogy a vallástánításnak mit kellene föllelnie s minő alakban kellene közlenie, nem lesz nehéz, egy pár szóval a célt is érinteni, körülírni.

Keresztes József.

(Vége következik.)

Népiszkolai ügy.

A kolozs-doboka-megyei néptanítók egyletének központi köre első közgyűlését, e folyó 1872-ik év ápr. 11-én tartotta meg Kolozsvárt, d. e. 8 órakor, az egylet olvasó helyiségében.

A helybeli tanítók tanügy iránti buzgalmit fokozta a központi körhez tartozó vidéki pályatársaknak megjelentése; kik a kor intő szavát föfogva s átértve, e napra mindnyájan megjelentek.

Az egylet olvasóhelyiségében rendes elnök és jegyző választása után, testületileg a Gazsi József vezetése alatt lévő kül-magyarutcai leányiskolában jelentünk meg, hol a nevezett tanító meglepő ügyességgel tartott mintatanítást a föbeli számtanból, fokozatosan, három osztályra osztott növendékeivel. Iskolájában rend, tisztaság találtatott, s a rajzból feltűnő szép sikert mutatott.

A mintatanítás után, vissza az egylet olvasó helyiségében siettünk, hol első rendben a mintatanítás részletes bírálat alá került. Azután, Szász Lajos értekezett az írás-tanításról és írva-olvasásról. Ez értekezés Sárdi József tagtársunknak adatott át, megbírálás végett.

E gyűlésben fölolvastatott a vallás és nevelési ügy minisztériumnak a tanfelügyelőség útján hozzánk juttatott azon körözetése, melyben a kormány a kolozs-dobokamegyei tankerületi néptanítók részére két 100-100 forintos jutalomdíjt tűz ki azon tanítók részére: kik egy helyen huzamosabb ideig a vidéki kör által elismert sikerrel tanítottak, s tanításaik által más iskolákra is példányszerűleg hatottak; vagy az irodalom terén, zenében, méhészet vagy a gazdaság más ágaiban elismerő érdemeket szerzetek.

A gyűlésből e jutalamra, szavazattöbbséggel, Tót Tamás alántatott. Az idő rövidege miatt több tárgy elmaradt s a gyűlés d. u. 1. órakor bezárattott.

Szász Lajos.

TÁRCA.

A főconsistorium üléseiből.

Kolozsvár, május 5-kén, 1872.

1.) A helybeli politikai lapok fölemlítvén azon hirt, hogy a tordai ev. ref. egyház templomát, politikai pártgyűlésre akarják felhasználtatni: „interpelláció intéztetik,“ hogy tétetett-e a templom törvényellenes célra leendő felhasználásának meggátolására valamely intézkedés, s ha igen, minő?

Fdó. püspök ur a tordai egyház lelkészének e tárgyban hozzá tett jelentésére, hivatkozva az 1869-ik évi zsinati határozatra, mely tiltja a templomok ily célokra leendő felhasználását, a kellő betiltást megtette; ez intézkedés tudásul vétetik s felkéretik a püspök, hogy egyházmegegyeink espereseit az idézett zsinati határozatra újlag is figyelmeztesse. *)

2.) Tanácskozás alá vétetik az államsegély kiosztási bizottságnak az 1871-dik évi államsegély kiosztása iránti munkálata.

A munkálat elfogadtatván, a 10,000 frt államsegélyből a v.-hunrad-zarándi egyh. megyébe 1040 frt, a fejérváriba 570; a n.-enyedibe 400; a k.-kalotaiba 670; a sz.-szólnokiba 360; a deésibe 630; a székibe 580; a n.-sajóiba 330; a görgényibe 575; a marosiba 655; a küktüllőibe 630; a szebenibe 520; az udvarhelyibe 650; az erdővidékibe 540; a sepsibe 640; az orbaiba 160; a kézdiibe 450; K.-Vásárhely leány-egyháza, Oroszfalu számára 200 és a s.-szt.-györgyi tanoda részire 400 frt határozottatott kiadatni. A j. évi államsegélyi kérelmek beadására záridő tűzetik; az utalványozott összegek csak kellőleg kiállított, félívre irt egyházi, vagy magán pecsét és esperesi hitelesítéssel ellátott nyugtakra adatnak ki; jövőre azon kérelmek, melyek nem a f. évi bizonyítványokkal szerelvék fel, tekintetbe nem fognak vétetni; az esperes urak felhívotnak a m. 1870-ik évi segély hova fordítása iránti kimutatások beküldésére.

3.) Tanácskozás alá vétetik az államsegély kiosztási bizottság javaslata az egyházkerületi közgyűlések, igazgató tanács fentartási költségei iránt készített javaslata, indítványa, mely e költségek fedezési alapjára nézt tétetett. A javaslat szerint, az évi kiadások legkisebb mérvben 11,000 frtra tehetők; ebből meglevő, esetleg felhasználható alap 70,292 frt; előszerzendő tőke 114,000 frt.

Bizottság e 114,000 frtot adakozás, vagy az államsegélynek évenkénti tőkésítése útján tartja fedezhetőnek.

Bizottság javaslatát az egyh. főtanács saját javaslatául elfogadván, annak az egyházkerületi közgyűlés elé tendő terjesztése elhatározatik.

Addig is azonban, határozatilag kimondatik, hogy a f. évi egyházkerületi közgyűlés költségeit az egyh. megyék

és tanodák azon arányban hordozzák, a mint annak megtartásához küldötteik által hozzájárulnak.

3.) A gyalúti egyház lelkészi állomása betöltés alatt állván, az egyetértést zavaró korteskedés oly korán megkezdett, hogy annak keserű gyümölcsei már is mutatkoznak. Ugyanis, a megkezdett korteskedésnek tulajdonítható, hogy az egyházvizsgáló bizottság munkálkodásában az egyháztagok némelyike által megzavartatott; hogy a hivek egymással szemben alkalmasszerűleg a legnagyobb elkeseredettség, ellenséges indulatot mutatják és éreztetik. Ily körülmények között ült egybe a kándidáló bizottság. Az egyháztagok egy része óvást emel a kándidáló bizottság előtt, egyik pályázó kijelölése ellen. Az óvás elvettetett. Az óvást emelők folyamodtak a püspökhöz. Fdó. püspök úr a tényállás földerítésére, nyomozó bizottságot rendelt ki, kiadván számára a lehető legkorrektebb utasítást. A nyomozó bizottság munkálatát felterjesztette fdó. püspök urhoz, ki az összes ügyiratokat áttette az egyh. megyei köztörvényszékhez. Az egyh. megyei köztörvényszék meghozta ítéletét, melyben a kándidáló bizottság eljárását korrektnek, a nyomozó bizottság kirendelését, annak eljárását inkorrektnek mondja ki.

Ez ítélet ellen felebbezés adatván be, az egyh. főtanács kimondja, hogy a fdó. püspök ur eljárása a lehető legkorrektebb volt; az ügy végellátását pedig átteszi illetékes forumához: a superintendentiális köztörvényszékhez; fenhagyván addig is a püspök ur azon intézkedését, hogy a kijelölt pályázók a ügy eldöntése előtt, próba-szónoklatra ne bocsáttassanak.

E négy tárgy anynyira igénybe vette az ülésezésre szánt két órai időt, hogy azok mellett csak egy pár kisebb jelentőségű ügy láttatott el.

(—th.—s.—)

Strauss.

IV.

(Folytatás.)

Szabad szellemű theologusnak és szabad gondolkózónak lenni, még nem egy dolog. Az ember tanulmányozhatja a philosophiát a nélkül, hogy általa magát szabaddá tegye. A görögök mondták, sok ember ünnepli Bacchus ünnepét, de kevesen vannak megihletve. Strauss ünnepelte istent; de istennek szelleme nincs benne.

A ki azt képzelte, hogy a „Jézus élete“ szerzője egy philosoph, ellenkezőrül fog meggyőződni, elolvasva azon két levelét, melyet 1870-ben a német fegyverek első győzelmei sugáltak. A philosophia vagy csak üres név; vagy pedig felszabadítja a szellemet a népies szenvedélyektől, mert gyűlöli a népiest és szentségtelen gondolatait. Strauss magát néppé tette a szó rossz értelmében. Mindig szerette idézni az evangéliomot s előszavában így szolt: ily nagy tények idejében, az ige sokkal szegényebb, mint valaha.

*) Vett értesülésünk szerint, a szándékolt gyűlés — a maga helyén — szabadég alatt tartatott meg; s így egy botránnyal kevesebb.
Szerk.

Nekünk, az ige embereinek, leginkább kell ezt éreznünk; de nem szabad elfelednünk, a mi megirattott: „kezdetben vala az ige.“ Csudálatos vegyülete az alázatosságnak és kevélységnek. Az ige meghajlik egész földig a kard előtt; bevallja semmiségét; azután, félig felemelkedve, elmondja, hogy még sem volt haszontalan rá nézve, hogy mindent előkészített.

Igen, kezdetben vala az ige; s nagyon is igyekeztek azt elhallgattatni. Bismarck ur egy napon kijelentette: hogy a professorok Németország csapásai; de ő értett a csapások fölhasználásához is. Tudta, hogy a régi absolut politica a XIX-dik században a közvélemény hozzájárulása nélkül nem sikerül és így szólott a professorokhoz: ne erőlködjete; csináljatok nekünk egy kis közvéleményt; s professorok és theologusok, hirlapírók és költők buzgolkodtak Németországnak bizonyítani, hogy a szabadság csak másodrendű érdek; hogy első dolog, erőssé és nagygyá lenni; s hogy egy hódítvány jóval ténylegesebb haszon, egy alkotmánynál. Németországnak 1848-ban a szabadság által megnyerni egységét, nem sikerült; javasolták hát, hogy változtassa meg módszerét. 1848 óta az ige a ludwigsburgi választók egy gyűlésén így szóla: „keressétek először az egek királyságát; azaz, az egységet; és ezen felül meg fognak adatni mindenek.“ Már Pascal megmondotta: „az igazság vitatkozás tárgya; de az erő könnyen megismerhető s nem esik vitatás alá; így nem tehetvén erőssé, a mi az igaz, az erőset tették igazzá.“ A győzelem után az ige folytatja munkáját. Félve, hogy a német nép nemes hajlama, szabadságszeretete győz a gyűlöleten és erőszakolt szenvedélyeken, melyeket fölhasználtak, hogy őt leigázzák, kegyesen örködik a gyűlölet felett, mint a Veszta-szűzek a szent tűz felett és sértései előre igazolják mindazt, mit a legyőzöttel szemben merészeltetni.

A nemzetek rendesen olyanok, a milyenekké teszik. Adjatok neki egy urat, kinek messzszelátó szelleme tisztán meg tudja jósolni azt, a mit merészeltet; ki ne ismerjen sem félelmet, sem lelkiismeretet: s népét, önakarattja ellenére is, dicsőségre vezet. Beszélnek megkövezésről; s az esemény után, földre borulnak s ezután a kevélységnek, ez ismeretlen istenségnek, megvannak oltárai és imádói. A becsületes toll is alig képes, magát megvédeni e ragálytól.

Straussban, ki értelmes és jellemes, semmi sincs ez emberekből, és mi sajnáljuk, hogy nem röstellé, úgy beszélni, mint azok. Voltak előtte jobb s követésre méltóbb példák is. Vannak németek, ép oly hazafiak, mint ő, kik ellent tudtak állani ezen durva ittasságnak; megtisztelve országukat beszédök mérsékeltisége s magatartásuk méltósága által. Honnan van az, hogy Strauss ilyen körülmények között az emberiség és nemes igazságosság egyetlen hangját sem tudta megtalálni. Ő meggyalázta a szerencsétlenséget: s ebben a theologusra ismerünk, ki nem philosophus.

Az ember sohasem tudhatja eléggé szeretni hazáját, és a philosophia, a mint helyesli a hazafiságot, éppen úgy tiszteli az igazi vallásosságot is; de háborut izen minden szenteskedésnek. Egy nagy német író, egyike a legszaba-

dabb szellemű embereknek, ki többet tett, mint bárki más hazája nagyságára, Lessing, ezt írta egy napon: „isten ne engedje, hogy megismerjem valaha ama szűk hazafiságot, mely gátoljon a világ polgárává lennem.“

A ki a már említett két levelet írta, nem világpolgár, hanem egy ájtatos. Strauss gyakran szeméretet vetette mások ájtatosságának, hogy ez meggyengíti szellemeket, zavarja ítéletöket s képtelenné tesz, bármit is megvizsgálni s helyesen megítélni. Az ő ájtatossága ugyanezen hatásokat mutatja. Mihelyt Németország dicsőségéről és nagyságáról van szó, úgy írja a történetet, mint valamely szentiró. Franciaország vétkes minden gonoszságban; mindig a másokéra vágyott; Németország nem vétkes, ő csak jogát követelte vissza. A fanatizmus a legtisztábban látó szemeket is elhomályosítja. A criticali éles elméjűségnek egy gyenge adaga, a melyet felhasználott a végre, hogy bebizonyítsa, hogy Jézus nem támasztotta fel Lázárt, elégséges volt, hogy meggyőzze magát, mikint Bismarcknak egyik legnevezetesebb tulajdona, akkor izentetni magának háborut, mikor éppen alkalmas.

Bámulják, ha tetszik önöknek, e hasonlíthatlan játékost; de az istenért, ne beszéljenek morallról.

Amaz ájtatos tulajdonsága az is, hogy az ügyet, melyet szolgál és szentnek tart, felibe helyezi az igazságnak. Az ujjongásban, melyet a német fegyverek sikere okozott, egy bizonyos félelem szállotta meg; Bismarck mérsékeltisége őt nyugtalanította; félt, hogy nem vesznek el eleget. Elhatározta, hogy nemcsak Elsassnak kell visszaszameni Németországhoz, Elsass ugyis német tartomány; hanem francia-Lotharingia egy részének is, mivel Németország biztossága ezt kívánja: s így a nemzetiség elméletéhez a biztosíték elméletét csatolta, mely bir azon előnnyel, hogy véghetetlenül rugékony. Strauss éppen nem látta szükségesnek, megkérdeni Elsass és Lotharingia népeit; az ő liberalizmusa csordának nézte a népeket. Azonban, kegyeskedett megígérni Elsassnak, hogy boldogítását fogják munkálni; sőt megígérte Európának, hogy a győzedelmeskedő Németország senkivel sem fog háborut viselni; tekintve, hogy sohasem követel egyebet, mint a maga jogát. Ily körülmények között azonban, Strauss becsület-szava aligha elegendő kezesség. Avagy, mielőtt e jóslatot mondta, tudta-e, hol nyer megállapodást Németország joga, és mindaz, a mit biztossága követel. Strauss tana, bár mekkora jóakarattal legyen benne, minket nyugtalanít s általa csak félig vagyunk biztosítva.

Deesi Gyula.

(Vége következik.)

VIDÉKI ÉLETT.

Kolozs-kalotai egyházmegyei közgyűlés.

(Vége.)

Mindezeket nem azért hoztuk itt fel, hogy a nyilvánosság előtt dicsekedve, hirdessük ezen állapotokat, mert hiszen még lenne sok kívánni való, hanem felhoztuk azért, hogy mi is bizonyítsuk be, miszerint prot. statusunk egyedüli előtökéje, a hivek lelkes buzgóságának tettekben nyil-

vánuló kamatja. És hogy mindenütt lehet — bizonyos cél elérésére — habár csekélységen kezdve is, valamit akkint nevelni, gyümölcsötvetni, hogy annak legalább egy később nemzedék hasznát vegye.

De, ha egyházmegyénk közgyűlése ezen elősorolt s ott bővebben előadott jelentéseket örömmel hallgatta is, a fény mellett ott lebegett az árny: népiskoláink épületei, vagy is inkább egy nagy részének viskói fölött. A mi a komolyan gondolkozóra nézve anynyival elszomorítóbb, mert a hol rossz állapotban levő iskoláink vannak, ott egyházi erővel a bajok egyhamar szinte orvosolhatlanok. Ennek bebizonyítására szolgál egyházmegyey iskoláink jelen állapota.

Van iskola-köteles gyermek — a közoktatási törvény értelmében — a hat évet betöltöttektől a 15 év betöltéseig 3701. Ebből iskolába jár 2406. Nem jár 1295; tehát $\frac{1}{3}$ valannival több nem látogatja az iskolát.

Kitűnő jó iskolánk van csak 5. u. m.: a n.-almási, középlaki, b.-hunyadi fi- és leány, és kolozsi. Ezekből is a b.-hunyadi fi- és leány-tanítók — ha a tankötelesek mind feljárnak — egymagokra a tanítást meg nem bírják, lévén iskolaköteles fiu 160, leány 112.

Jó iskolánk van még 12, közepes 7; de már éppen gyenge 20 van; hol vagy részint a tanítók hajlott koruk miatt nem bírnak elegendő képzettséggel, a mai kor kívánalmai szerint vezetni egy népiskolát; és különben józan, becsületes életet folytatván, őket, mint régi szolgákat, elmozdítani nem lehet, nyugalomba léptetni sem, mert fizetésük oly csekély, hogy azt nemcsak felezni nem lehet, de az egészből is csak nyomorral tengődnek; az egyháztagok pedig sem nem vállalnak, de sok más terhek mellett nem is bírnak meg egy fizetés felemelést; vagy az iskolaházak oly szűk viskószerűek, hogy azokat tanhelyiségül használni, parodiája a népnevelés szent ügyének.

Már most, ezek helyett a viskószerű épületek helyett újakat építeni az egyházaknak, — építeni úgy, hogy azoknak telkei a közoktatási törvényben kívánt térral birjanak; építeni úgy, hogy ez épületek s telkek térfogatai a törvény kívánalmainak ne feleljenek meg: nem eszélytelenség, oktalanság-e? Pedig egyházainknak csak ily szűk helyre lehet építeni, mert az iskolai telkek nálunk általában mind szűkek és alkalmatlanok. Nemcsak egyházaink, hanem községeink helyzetét ismerve, bátran kimondhatjuk, miszerint, ha a kormány a törvény kívánalmainak meg nem felelhető iskoláinkat bezáratná, és a községeket köteleznél iskolák állítására, még azon esetben is, ha a törvényhozás sokkal nagyobb összeget szavazna is meg a népoktatás emelésére, és az kellő helyre fordíttatnék, és lehető volna a legtöbb községet iskolája építése, kellő berendezése, és ellátása tekintetében a kormánynak gyámolítani, segíyezni — minek lehetősége felett azonban, csupán egyetlen megyey községnek szükségleteit véve számításba, alapos — kételyeink vannak: akkor is szegény községeink mindenikére nézve azon legnagyobb akadály áll elé, hogy nincsenek helyiségek, hová iskolákat lehessen építeni, és még pénzért sem lehet központi alkalmas helyiséget vásárolni, míg a törvényhozás ki nem mondja, hogy községekben az iskola helyiségül szükségeltető telkek, alkalmas központi helyen, kisajátíthatók.

Mindezekből kifolyólag, egyházmegyey közgyűlésünk atyailag intve intette ugyan mindazon egyházakat, hol főkép iskoláink mind tanítók, mind épületek tekintetében gyengék, hogy azokon minden áron és áldozattal segíteni siessenek. Komolyan figyelmeztetve lőnek a lelkesek, hogy iskoláink sorsából csináljanak lelkiismeretet, ellenőrizzék a mulasztásokat, kimaradásokat. Hol a tankötelesek egyszerre nem férnek be az iskolába, osszák külön a fiuk és leányok feljárását napok szerint. Osztályozzák a tanköteles gyermekeket, s az osztályok szerint a tantárgyakat is akkint osszák fel, hogy a törvényben meghatározott tantárgyak, a hat évi iskolai kötelezettség alatt eltaníthatassanak, bevégeztethessenek. Figyelmeztessenek arra, hogy mint saját egyházuk iskolai állapotairól közvetlenül felelősek, az egyházmegyey tanács által hozott iskolai szabályok szerint járjanak el, és azokat ne contemnálják, mint a mult évről legtöbbről csak hanyagságot kelle bejelenteni.

Ha pedig egyházi erő és áldozat teljességgel nem bírja meg az egyházi iskola jobb állapotba helyezését, és e miatt az iskola állapotának még több ideig sinlenie kell, kilátás pedig lehetne arra, hogy maga a község az állam által is segíyezéssel biztatva, jó községi iskolát hozhat létre: közgyűlésünk nem bánja, hogy az egyháztagok az illető tanfelügyelével érintkezésbe jöve, az egyház vagyonának átengedése nélkül, közreműködnek községi iskola létesítésére. De megvárja, miszerint ott, hol községi iskola szándékoltatik állíttatni, az egyházmegyey hatósághoz már a kezdeményezéskor felterjesztés tétessék, mert hol nemzetiségi állapot lenne ez által veszélyeztetve, ott a felekezeti iskola fentartását, és annak lehető jó állapotba helyezését életfeltételnek nyilvánítja.

Ezek voltak egyházmegyénk közgyűlésének legfontosabb, és érdekesebb tárgyai. Voltak még más apróbb keblü ügyek is. Lett volna bizony még más fontos is, mert az egyházkerületi gyűlésre megválasztott képviselőket, oda kellett volna útasítani, hogy a gyűlés megnyíltáig egy tanácskozássra gyűljenek össze, tanulmányozzák és egymás közt hányják-vessék meg a törvényhozói és végrehajtói főtestület tervjavaslatát, hogy a nagy gyűlésre készületlen ne menjenek; mert a tervezetben van czélszerűtlen is; mint első sorban, hogy a képviselőket a presbyteriumok válasszák: valóságos anomalia; egy kised egyház presbyteriumának akkora szavazati jogot adni, mint egy népes egyház képviselő testületének.

Kellett volna intézkedni, hogy tegyék tanulmányuk tárgyává képviselőink a papválasztási szabályokat, mert ezek módosításainak, javításainak ideje is elérkezett. De mindezek elmaradtak.

Végül, szinte kifeledtük, hogy a közgyűlés megnyitásával, az egész testület innepélyesen templomba ment, szónoklatot tartott Timár Lajos, aljegyző.

Minthogy az orgona kellemetlenül sivitott, a közebeden valaki ezen botránkozottató magavisletét főlemlítvén, rögtön megigazítására aláírási iv nyittatott s megigazítására begyűlt azonnal 50 frt.

Herceg Sándor.

M.-Fodorháza. ápril 16, 1872.

A deesi ref. egyházmegye tavaszi közgyűlését ápril 14 és 15-ik napjaira, szokott helyén, Deesen tartotta meg. Hodolva az egyházmegyék szervezetéről szóló „szabályok“ 5-ik fejezet f. pontjának, a gyűlés megnyitását istenitisztelelet előzte meg, melyen beszédet Jakab 3, 13. alapján, hidalmási lelkész, Kónya László tartott. Az ily gyűlésekhez kötött istenitisztelelet hathatós emeltyűje az ünnepélyes színezetnek; de egyszerűs mind ösztön, sőt próbatíz is az ifju lelkészekre nézve, mivel a szokás őket állítja sorompóba. Az istenházából kijöve, az angyalok házába léptünk; ugyanis, a templom szomszédságában levén a kisededöv intézet, mint máskor, ugy most is ennek nagyobbik terme szolgált a gyűlés színhelyétül.

Esperes, Almási Sámuel, néhány üdvözlő szó után a gyűlést megnyitottanak nyilvánítván, felolvassa a világi képviselők névsorát, mint a hivataloskodási három év letelte utáni új választás eredményét, melyből kitűnt, hogy, néhány új tag kivételével, ismét a régiak sorakoztak a nemes küzdőterre, lépést tartani azokkal, kiknek útját a haladás szövétnéke világítja meg, kik ugy futnak, hogy a célt elérhessék.

Medgyes Lajos maga és székbirótársai nevében — minthogy a három évi hivataloskodási tartam letelt, — leköszön. Ugy szintén Kovács Sámuel is, az elébbi ok miatt, directorságáról leköszön s magát továbbra is az egyházmegye pártfogásába ajánlja. . . Válaszszatok azért, atyámfiai, ti közületek férfiakat, kiknek jó bizonyosságuk legyen, kik szentlélekkel teljesekek legyenek és bölcsességgel, kikre bizzuk ezt a dolgot. (Csel. 6. 3.)

Directornak szavazattöbbséggel megválasztatik Kovács Sámuel; köztörvényszéki tagokká, a világiak közül: Rót Pál, Deesi János, dr. Szócs Sámuel, Osvát János; a papok közül: Dózsa Imre, Medgyes Lajos, Varga Ferenc, Agyagási Gábor; a házassági törvényszékhez: e három utóbbin kívüli Szentkirályi Sándor. Az új tisztviselők ünnepélyesen felesküsznek az 1868. évi zsinati jegyzőkönyv 13-ik lapján látható „székbirói esküforma“ szavaival. A népességhez mérve, elég nekünk a tisztviselők törvény által meghatározott számának minimuma is.

Számba vévén az egyházkerületi képviselőkre, pecsét alatt beküldött szavazatokat, kitűnt, hogy az egyik kerületben többséget nyert: Rót Pál; a másodikban: Deesi János. Nem tartok szerénytelenségnek anynyi hizelgést, hogy az egyházkerületi gyűlés személyzetét két tehetséges és buzgó egyénnel szaporítottuk. Nevezett képviselők megbízó levélül, mely a szervezeti törvény II. fejezetének f. pontja szerint 5 évre szól, — egyszerűleg jegyzőkönyvi kivonatot kapnak, minden cifra ajánlgatás nélkül.

Délután papi értekezletre gyűlt össze az érdekelt rész, hol esperes Almási Sámuel tartott felolvasást a gyakorlati lelkészet köréből, melyhez egy hosszú élet tapasztalata bő anyagot szolgáltatott. Jövőre többen ajánlkoztak felolvasást tartani. Örömmel adok kifejezést azon meleg érdeklődésnek is, melyet egy pár világi képviselő által láttam tanusítva,

kik valódi tárgy szeretettel vettek részt az élénk vitákban; kik, a mint látszik, nem engedik elkorlátolni magukat a mai „nagy ságos“ világ amaz ismeretes jellemadatával: „hiszen, azok csak papok.“

Másnap reggel az új törvényszéknek már volt tárgyalni valója, és pedig panasz, mely papot vádol olyan hibával, melyért már többször még volt intve, sőt reversalis alá is vetve a canonica visitatio által. S mindenek felett, főt. püspök ur által is, az érdeklettek kérelmezése folytán, meg van sürgetve e szegyenletes ügy mi hamarabb való elintézése. A köztörvényszék vádlottat kereset alá helyezi. Jaj azoknak, kik korán felkelnek, hogy megérszegedjenek. (Ésa. 5, 11.)

Elnök jelentést tesz, a jelen évi canonica visitatio eredményéről. A hosszú jelentésből megemlítjük a következőket: a m.-láposi népes egyház elveszté közszeretben álló lelkészét Albisi László halálában. Új lelkészt nyert: M.-Macskás. A bádoki lelkési állomásra pályázat volt hirdetve, de senki sem jelentkezett. Szomorú jelentés. A nevelés ügye az, mely leginkább megérdemli a szót s mely legkevésbé áll, a mint a jelentés hangjából kiértettük, a kor kívánalmainak színvonalán. Iskolatanítóink jobbadán a régi módszer emberei, az újabb methodusokkal ismeretlenek. Sok helyt az iskolaházak rendetlenek, hiányosak, minnek oka a szegénység, ama paizsos férfiú, mely világszerte sok jónak útját állja. Azonban, vannak virágzó iskoláink is, tanuszerekkel kellően felszerelve és jó tanítók vezetése alatt állanak. Sajnos, hogy a szülők sok helyt nem akarják megérteni a kor intő szavát, nem adják iskolába gyermekeiket. Közbe legyen mondva, e sorok írója is többször szomoruan tapasztalta, hogy menynyire irtózik némely szülő. az iskolától; ha szorgalmazzuk, nógatjuk, azonnal átállással fenyegetnek s könnyen végre is hajthatják, ha meggondoljuk, hogy menynyire idegen elem közé vagyunk ékelve s pedig ekkor fejünkhöz sulytják a „rosz pásztor“ nevet, „megvernek nyelvel.“ Egyházmegyénkben nem részesül oktatásban 289. Községi iskola állott fel Páncélcsehen és egy másik építés alatt van Borsán. Több helyt alakultak magtárak és történtek adományozások. Az államsegélyből egyházmegyénkre eső osztalék 555 frtot tesz. A lefolyt év alatt vallási átállás történt 14, ebből 12 hozzánk jött át, 2 pedig tőlünk ment át. A szülöttek a meghaltakéhoz arányosítva a szaporodás: 2. Curiosum gyanánt említi elnök, hogy Nagy-Bányán egy csizmadiánál egyik lelkész atyafi egy pecsétnyomót talált „1682, Hidalmás“ felirattal; rajta levén a készítettő egyén neve is, e körülmény sejtteni enged, hogy ekklésiai pecsétnyomó lehetett. Megőrzés végett, mint antiquum, eltétezik. A sályi egyház részére gyűlt 24 fr 70 kr, utólagosan 1 frt. Az özeveg örvai pénztár tőkéje — in praesenti: 1938 frt.

Elnök felolvass egy levél-cimet, mely a berkeszi ref. iskolának szól, terhelve egy 100 frt. értékű urbéri papírral. E levél-cim s a belezárt jócélu adomány dr. Szócs Sámuel nemes keblűségének tanúságai. A jó ember az ő szívének jó kincséből hoz elő jókat. (Mát. 15. 35.)

Olvasztatik az egyházi főtanács azon átirata. mely es-

peres figyelmét felhívja, hogy azon szegény egyházakban, melyek a magok erején a törvénynek megfelelő felekezeti iskolát nem tudnak fentartani, állíttassék községi iskola. Elnök intézkedni fog.

Egy másik átirat azon orvoslandó körülményt említi, miszerint M.-Macskáson 22 tanköteles közül egy sem jár iskolába. Az egyház közelebről ifju lelkeszt nyervén, az iskolázás folyamatba jő.

A kérvények közül megemlítendő a szelecskei egyházé, melyben az egyházi főtanácshoz való felajánlását kéri egy más kérvényöknek: iskolaház és iskolatanítói állomás felállíthatása iránt s egyszersmind az iránt is, hogy eszközöltessék engedély supplicálás és más uton való pénzsegély gyűjtésére.

Végül, megjegyezzük, hogy még a gyűlés kezdetén észrevehető volt néhány tag hiányzása, s a gyűlés folyama alatt épp feltűnően csekély számra olvadt le a „hivők” serge; pedig a közügy, mindnyájunk ügye. Azért, a ki tudna jót cselekedni, és nem cselekszi, az olyan ember bűnös. (Jakab, 4. 17.)

Gönci János,
babuc-fodorházi pap.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Egy igen fontos és kulturai életünkben ki nem számítható eredményeket ígérő ténynek megvalósulása előtt állunk. Mint biztos források után állítják, a „kolozsvári egyetem” még a folyó évi októberben át fog adni a közhasználatnak. A mit országos botránynak tartott minden gondolkozó ember az országgyűlés utolsó szakában a tekintetben, hogy a baloldal agyonbeszélte a józan reformok keresztül vihetését: azt keresztül viszi most a miniszterium saját felelősségére akkor, midőn a központi bizottmány értelmében ez egyetemet is felállítja. Mintegy 40 tanár fog ki nevezetni. Hiszszük, hogy Lónyay miniszterelnök, midőn e hó 22-én Kolozsvárt megjelenik, már tárcájában fogja hozni ő felsége beleegyezését s ez által csak fokozni fogja azon tiszteletet, melyet államférfiúi bölcsességével már eddig is biztosított magának.

* * Tompának, a költő papnak, siremlékére a gömői nők ápril 21-én Rozsnyón bazárt rendeztek, melynek tiszta jövedelme 1992 frt 49 kr. Mindez egy rövid délután gyűlt össze, oly árucikkek után, melyeket az ország különböző vidékéről, főleg azonban Gömörből küldtek be, s a lelkes nők árultak. Tompa siremléke már régebben meg van rendelkezve, mert barátai 1000 frtot meghaladó összeget gyűjtöttek rá; de még 800 frtra volt szükség. Most a szükséges összeg már együtt van, s a mi fön marad belőle az írói segélyegyletnél mint „Tompá-alapítványt” helyezik el. A rozsnyói bazár ügyét legelső helyen Sziklai Szerén urnő karolta fel, s ő intézte a felhívásokat a különböző vidékek hölgyeihez.

= A strassburgi német egyetemet, mely a francia forradalom óta nem létezett, e hó 1-én, a német császári kormány megnyitotta. Egy új forrása nyílt meg a kulturának; s Németország a legélénkebb részvétellel osz-

tozott az ünnepélyességekben. De Strassburg és egyáltalában Elsass népe nem maradt hátra, kifejezni az ellenszenvet; miután ez egyetem a németesítés érdekét mozditja elő, s oly demonstrációkra ragadtatta magát, melyeket katonai erővel kellett eloszlatni. Mindkettő eléggé nem sajnálható; a német kormánynak nincs szüksége Oroszország szerepére vállalkozni, hogy erőszakolja nyelve terjedését; s Elsass népe türethetné biztosan ez intézkedést, mert francia hazafisága gazdag tápot nyerhet oly egyetemeken, hol francia-szellem az uralkodó. — A boszu rossz tanácsadó; s ha ezt a hatalom gyakorolja, oly elkeseredés forrásává válik, melynek következei kiszámíthatatlanok. Ezt nem nekik mondjuk, kik nekünk hirünket sem hallották, hanem magunknak — okulásul. —

= Népiskolák Németországban. Jelenleg Németországban kerek számban 60,000 népiskola van, melyekben 6 millió gyermek tanul. Minden 1000 emberre körül-belől 150 iskolás gyermek esik. Ez átlagos számot meghaladja Braunschweig, Szászország, Oldenburg és Thüningia; ott 1000 lakosra 175 tanuló esik: ellenben Meklenburgban 1000 lakosra 120; Bajorországban csak 106. Van ezen fölül Németországban 123 gymnasium, 483 reaktanoda és magasb polgári tanoda. Ez irtézetekben a tanulók száma összesen 177,378. Van továbbá Németországban 20 egyetem, 1624 tanárral 15,557 tanulóval. Műgyetem van 10; 660 tanárral és 4428 tanulóval. — Hát, nálunk? „Infandum... jubes, renovare dolorem!” Idei névkönyvünk szerint minden 1000 lélekre összesen nép- és felsőbb iskolákban kevesebb jut 106 tanulóval. Tehát, a legutolsó német államocskánál is hátrább állunk. Hanem, azért verjük a mellünket; s meg nem engedjük egy szép világért, hogy különb nép existálhat a globuson Árpád-apánk nemzeténél. Óh, nem gúny ez; hanem, fájó elkeseredés ama tehetetlenség felett, mely céltalanságban dermed meg s mely élet-ösztönét nem ott érvényesíti hol diadal várja, hanem a hiu önteltségben és pöffeszkedésben.

* * Szuperintendes választás. A bányakerületi ev. szuperintendensi hivatal betöltése tekintetéből az egyes egyházak által adott szavazatok fölbontása e hó 1-én ment végbe, következő eredménnyel; Szabrényi Gusztáv 94, Sárkány Sámuel 56, Doleschal 46, Sztéhlo András 3 szavazatot nyertek. Általános többséget egyik sem nyervén, a másodszori szavazás Szabrényi és Sárkányra fog történni.

= Ismét Fröbel! fogja mondani valószínűleg nem egy olvasónk, midőn lapunk legkiválóbb helyére pillant. S mi egész megnyugvással ismétljük: igen, ismét Fröbel! És még sokáig és sokszor fogjuk emlegetni e nevet, mint olyat, melyről ohajtának, hogy megismerjék a palotában és kunyhóban s melyet nálunk fájdalom! csak igen-igen kevesen hallottak még említeni is. Örülünk, hogy egy oly munkást nyertünk, ki egész szívvél és teljes buzgalommal csüng e jölvő rendszeren, melynek jövője van s mely ujjá teremtí a nevelést, a társadalmat, és magát az egész életet! Tehát, ismét Fröbel!

= Beküldettek szerkesztőségünkhez 1., „A nevelés történet kézikönyve, különös tekintettel Magyarországra. Írta Kis Áron, nagy-körözi tanító képezdei igazgató. Ára...? Egyike azon hízagpotló munkáknak, melyek még akkor is minden figyelmet megérdemelnek, ha helylyel-közzel nem egészen kimerítők. A t. szerző v lódi szeretettel fogta fel tárgyát és uttörő munkája nagyon is megérdemli a pártolást. Később bővebben fogunk róla szólni. 2.. „Az erdőlyi gazdák M. Vá-sárhelyen tartott vándor-gyűlésének jegyzőkönyve.” Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

II. EVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 16, 1872.

72—20. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy ivon. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 237 sz. —

Fröbel nézetei a nőnevelésről.

(Folytatása és vége.)

A vagyonos családok „kisaszszonyait“ nagyon elfoglalják a látogatások fogadása s viszonzása, a sétány, színház, táncvigalmak, az ábrándozás és tervezgetés, az öltözködés és a divat tanulmányozása s mindazon ezernyi-ezer semmiség, melyekre ráfognak, hogy munka. Valójában azonban nem egyéb, mint a végtelen hosszú, unalmas idő agyonütése. Itt tehát a fiatal hölgyek — bár kis testvéreik körében találnának alkalmat a gyermekkel foglalkozásra — „nem érnek rá“, a családi nevelésre nézve, az anyák segélyére lenni s magukat a gyermekekkel való bánásmódban gyakorolni; de hogy is kívánhatnák ezt tőlük, hiszen a kis gyermekek közt nagy veszélynek volna kitéve a szépen rendezett chignon!

Szegényebb sorsú családok körében a leány unalomig sokat foglalkozik a gyermekekkel, ha vannak kisebb testvérei; csak hogy itt meg az a baj, hogy a gyermekekkel való foglalkozásnak csupán kellemetlenségeiben részesül. Az ő tiszte, a mosdatás, öltöztetés, fésülés; a kis gyermekekkel játszva-foglalkozásra — mely által benne a gyermekekkel való bibelődésre a hajlam felébresztetnék — nincs idő, a munka miatt.

Sem elméleti ismereteket, sem gyakorlati ügyességet nem szerez tehát a leány, melyek által anyai kötelességeinek betöltésére képesítenék. Az iskola nem ad e célra semmit, az élet sem ad semmit; ne csodáljuk tehát, ha a fiatal anya fogalommal sem bír a nevelésről; hogy rendhez, tisztasághoz, takarékosághoz, munkához nem képes szoktatni a gyermeket; hogy sokszor a tulzásig óvja, néha meg gondatlan; hogy elkényezteti és elpuhítja; hogy értelmét nem fejleszti, erejét nem fokozza, egészségét nem edzi; hogy a fegyelmi eszközöket, a büntetést és jutalmat a lehető leghelytelenebbül alkalmazza; hogy az engedelmességet nem képes máskint megszerezni, mint megfélemlítés, vagy hizelgés által; hogy gyer-

mekét zsarnokká teszi maga fölött; hogy nem képes annak egyéni sajátágaival s hajlamával megismerkedni, és a legbadarabb képtelenségekkel ámitja magát gyermekének jövője tekintetében; hogy a nevelés terén charlatankodók ámitásait készpénz gyanánt fogadja s elhiszi, hogy tökfilkóból is lehet lángészt faragni; s hogy végre, iskola és család közt oly nagy az ellentét, oly nagy az át nem hidalt távolság. Ugyan, hol szerezne az ifju anya jobb elveket, helyesebb meggyőződést, alaposabb ismereteket, s gyakorlati ügyességet, midőn senki sem tanítá azokra?

S midőn tehát arról van szó, hogy a nőnevelést tökéletesebbé s ez által jobbá tegyük: figyelmünket a nő legszentebb s legfontosabb hivatására — az anyai hivatásra irányozva — azon kell lennünk, hogy a nő ezen hivatás betöltésére előkészíttessék.

Tehát képeznünk kell a leányokat a nevelés gyakorlására.

E követelmény megvalósítása céljából, szükséges először, hogy a serdült leányok megismerkedjenek a gyermek-ápolás és nevelés azon szabályaival, melyeket minden anyának szükségkép ismerni kell. A leány-tanodák és leány-növeldek felső osztályának tantárgyait tehát egy új — igen lényeges tantárggyal kell megtölteni: s ez, a népszerű neveléstann, mely a nélkülözhetetlen anthropologiai és pszichologiai ismeretek közlése után, röviden arról tanít, hogy mikint kell a kisdedeket az életrend s egészségi szabályoknak megfelelőleg ápolni; mikint kell a test-tagok erejének s ügyességének kifejtését eszközölni; mikint lehet a gyermeket öntevékenységre szoktatni s az öntevékenységet a testi és szellemi tehetségek fejlődése elősegítésének eszközévé tenni; végre, mily eljárás gyakorlandó a családban a nagyobb gyermekekre nézve, hogy a családi és köznevelés összhangzatba hozassék.

Midőn ezen sok üdvöst ígérő követelményt fölállítjuk, hangsúlyozzuk egyszersmind, hogy a népszerű neveléstannak a fent körülírt ismeretek nyújtása céljából tanítását nem csupán a műveltebb leányok

számára főnálló nőnevelőkben, hanem a népiskolákban is szükségesnek tartjuk; sőt a szükség még itt sokkal nagyobb fokú. A művelt leányok, már a műveltségben, eszközzel bírnak a nevelés tekintetében helyes nézetek megszerzésére; de a munkás osztályhoz tartozó nők előtt zárva marad az e tekintetben szükséges ismeretek szerzésére vezető út, ha azt az iskola meg nem nyitja. A népiskolákban az ismétlődő tanfolyam körében kellene a neveléstani ismereteket közölni; sőt, mi úgy véljük, hogy az ismétlődő iskoláknak a leányokra nézve ez a főtárgya. Itt különös tekintettel a köznép közt nevelési tekintetben divatozó rossz szokások kiirtására, különösen a kis gyermekápolás elhanyagolása káros következményeinek földerítésére, a nevelési babonák (mert ilyenek is vannak) kiküszöbölésére kellene főfigyelmet fordítani.

A ki ismeri a családi nevelés célszerűtlenségét, az anyák e tekintetben való járatlanságát: az minden bizonyítgatás nélkül elhiszi, hogy a társadalomra nézve a nők oktatása céljából fölkarolt tantárgyak egyike sem eredményezhet anynyi hasznot, egyiknek sincs olyan gyakorlati becse, mint a neveléstan tanításának.

Azonban Fröbel, valamint minden tantárgy tanításánál, követeli, hogy az elmélet a gyakorlattal, a tudás az alkalmazással, a benső élettevékenység a külső cselekvéssel köttetnék egybe: úgy a nőknek anyai teendőik gyakorlására előkészítés tekintetében sem éri be az elmélettel, hanem kívánja, hogy a leánytanodákhoz gyermekertek csatoltassanak, melyekben a tanoda felső osztályába járó s itt a szükséges neveléstani ismereteket elsajátító leányok rögtön alkalmazhassák a szerzett ismereteket s azoknak gyakorlatilag értékesítésére nézve ügyességet szerezzenek. A gyermekertekben a nőnevelő (mert ezen intézetek vezérlése szükségképp női kezekre bízandó) hetenkint többször minta-eljárást tart a leánytanoda felső osztályába járó, vagy ezt már végzett leányok előtt; aztán ezeket is megbizsa a gyermekek foglalkozásainak intézésére, erre nézve utasítást ad, megteszi helyreigazító észrevételeit, figyelmezteti a leányokat a kis gyermekek különböző egyéni sajátosságaira s az ilyen sajátságoknak a körülményekhez képest ápolása, vagy ellensúlyozása módjaira, különösen pedig a fegyelem eszközeinek helyes alkalmazására.

Itt, a vidám, munkás gyermekek közt, eme földi paradicsomban, hol a kisedek ártatlan öröme feledteti velünk az élet ezernyi kellemetlenségeit: meggyökerezik a fiatal leány keblében a gyermekszereget; fölismeri az anyai teendők nagy fontosságát;

főlébred benne az anyai hivatás fontosságának tudata, mert látja, hogy nevelés által mily bámulatos gyorsasággal lehet az emberben rejlő tehetségeket kifejteni és fokozni.

Ugy a már létező, valamint az ezután létesítendő leánytanodákat tehát, az elmondottak szerint, Fröbel-féle gyermek-kertekkel kellene kapcsolatba hozni. Falu helyeken persze ezen kívánalom valósulása még sokáig várat magára; de a hiányt némileg itt is pótolhatja a buzgó tanító az által, hogy a Fröbel-féle foglalkoztató eszközöket egy-egy példányban megszerzi s azok használatára az ismétlődő iskola leánytanítványait oktatja. Egyébképen, nem volna lehetetlen, minden népiskolához egy óvodát csatolni, melyet a tanító neje a fejlettebb leánytanítványok segélyezése által gyámolítva, vezetne. E célra, a község lakosainak csekély áldozatkészsége mellett, csupán a tanítónak s nejének buzgalma igényeltetik. Az áldozat és buzgalom dús kamatokat ígér.

— Midőn az elmondottakra a nevelésügy lelkes barátai s buzgó művelői becses figyelmét felhívjuk; cikkünk befejezésében még csak azt mutatjuk ki, hogy a mit mi a nőnevelés érdekében jámbor óhajtsásképp elmondtunk, az Németország több helyén már ténynyé emelkedett.

Példaképp főlemlítjük állításunk bizonyítására a hamburgi „iskola oktatási egyesület“ által létesített nőnevelőt, mely a derék Hoffmann Tódor buzgalma következtében Fröbel fent kifejtett nézeteinek felel meg. Dresdában két intézetre találunk, melyek szintén ezt a követelményt igyekeznek valósítani, az egyik dr. Marquardt, a másik Glöckner kisasszony igazgatása alatt áll. Watzanban (Braunschweig, Schöppenstedt mellett) Breymann kisasszony igazgatása alatt áll egy e nemből igen jeles intézet, itt Fröbel nézetei már egész terjedelemben meghonosítottak; azaz, a leány-növelde kapcsolatban (ugyanazon épületben és igazgatás alatt) áll a gyermekerttel s a felső osztály tanulói naponként két óráig foglalkoznak a gyermekert növendékeivel; Weimarban, Erfurtban, Eisenachban, Sondershausenben és Frankenhäusenben szintén találunk Fröbel nézeteit kisebb-nagyobb részben megvalósító nőnevelőket és gyermekerteket. Végre, nem mellőzhetjük a berlini nőképző egyesület törekvéseit megemlíteni, melyek a jeles Marenholtz-Bülow bárónő buzgalma folytán, Berlinben több oly gyermekerttet eredményeztek, melyekben serdült leányok a gyermekekkel-foglalkozás tekintetében elméleti és gyakorlati ismereteket szerezhetnek.

Hazánkban a buda-pesti Fröbel-nőegylet tette ez irányban az első lépést, a menyinyiben az általa létesített gyermekkerttel magyar „bonne“-képezdét kapcsolt egybe, melyben a neveléstani ismeretek közlésére szolgáló előadások egyszersmind azon célra is szolgálndnak, hogy a serdült leányok és ifju anyák a családi nevelés szabályaival — az előadások hallgatásában rendkívüli hallgató minőségben részvétel által — megismerkedhessenek.

A sok jó példa tehát előttünk áll; adja isten, hogy Erdély lelkes tanügy barátai körében követőkre találjon!

Szabó Endre.

A vallástánításról.

(Folytatása és vége.)

Mi tehát célunk a vallástánítással?

Hogy a vallásosság nem iskolai termény, eléggé bizonyítja a tapasztalás. Mielőtt iskola lett volna, már hittek az emberek. Jól tudta a bölcs isten, hogy nem jó, a hitet iskolára bízni. Tudjuk, hogy az iskolázatlan nép vallásosabb, az úgy nevezett, mivelteknél. Némely kivilágosodott ember egyre hirdeti, hogy a vallás, csak a tudatlan népnek való. Nem egyszer halljuk, hogy mondják: minden embernek megvan a maga vallása. Jelenben, a népnevelés ügyének emelkedésével, mindinkább érezzük a vallásos növelés emelésének szükségét is. Másfelől, hallhatjuk a kétségbeesett jajveszéklést is, hogy ezek a modern haladók meg akarják fosztani a népet hitétől. Honnan e jelenségek?

Minék tanítani vallást, ha a nélkül is megterem? Miért nem rázza le nyakáról a vallást „a mivelte“ világ, ha anynyira terhére van? Az első kérdésre nem felelhetünk egyébbel, mintha rámutatunk egy vallásos iskolázatlan, meg egy vallásos iskolázott emberre, hol a vallásosság tisztasága, emelkedettebb volta bizonyosan a második mellett szól. A másodikra azon kérdéssel felelünk: miért nem rázza le az ember nyakáról az étel, ital, pihe-nés stb. utáni vágyat is?

E természeti szükség az, mit vallásos tudatnak, áhítatnak nevezhetünk s mely épen azért, hogy természetünk sajátasága, kielégítést követel. Ha a mivelte társadalom nem siet elébe, keres ő kielégülést. A természeti szükség folytán, kénytelen az emberi gondolkozás, bizonyos képzetet alkotni azon lényről, ki egyedül képes ama szükségét kielégíteni. A gondolkozásnak kimaradhatlanul közbe kell lépnie. Az alak-adás az ő dolga. A nagy apostol is elismeri ezt, midőn így ír: mert az ő láthatlan (tulajdonságai) a világteremtés óta műveiben szemlélhetők gondolkozás által (Rom. 1, 20). Maga a szükség, mig emberek maradunk, alapjában ugyanaz. A kielégülés módja? Az változik. E tényt igazolja az emberiség, mely ugyanazon szükséglet mellett számtalan vallás-alakot mutat föl történelmében; igazolja minden embernek élete, mely ugyanazon alapon vallásos képzeteit koronkint változtatja. És ha

már kérjük, hogy mi az oka ennek? Azt felelhetjük: hogy az ember és emberiség ismeretkőre folyton szélesbül; hogy az igazság, mindig csak törekvés tárgya marad.

Hát, a nép vallásos oktatása most miért égetőbb? Tán azért, hogy a materialismus mérge átszivárgott hozzá is? Nem egészen. A nép istenről, a világról, emberről s ezeknek egymáshoz való viszonyáról, a maga fölfogása szerint, bizonyos képzeteket alkotott, hogy ama természeti szükségnek nyugpontokat szerezzen. Tudja istenről, hogy az embernek és a világnak alkotója s éppen ezért, kénytelen, bizonyos viszonyt tétélezni föl a kettő közt. „Gyermeki hitében“ a jó istent a csillagokkal kiszegzett menyinyboltra helyezi s onnan kormányoztatja a világot s a földet, e központot, minden jelenségeivel, még pedig közvetlenül.

S már most tegyük föl azt, hogy a természettudományok eredményei egy vagy más uton hozzá is eljutnak s így világnézete megváltozik. Mi történik ekkor lelkében? Vallásos érzete jó itt közvetlenül összeütközésbe? Nem gondolnám. Vallásos képzetei vannak veszélyben azon gondolkozás által, mely azokat alkotá s melynek látköre most szélesbült. Egyszerűen elveti-e azokat s mást csinál? Oly hirtelen nem megy a dolog. A mit az ember hosszasan ápolt, a mit „megszokott“, azt nem lehet egyetlen vonással eltörölni. El kell szoknia tőlük lassacsckán. És már ezen műfolyam alatt a vallásos tudat látszik veszélyben forogni, mivel eddigi támaszpontjai meg vannak ingatva s az újak még nem elég erősek. Egy szóval: a vallásos képzetek szükséges kapcsolatban vannak ugyan az érzéssel, a menyinyiben annak megszabó alakjai; azonban, változhatnak s változnak is, a mint a gondolkozás köre szélesbül. Ezért nem lehet a hitet bizonyos megszabott s örökre megállított alakhoz kötni s ezért kénytelenek az emberek, kik nem gondolkozhatnak sok tekintetben úgy, mint elődeik, vallást csinálni magoknak, ha az egyház mint „eretneket“ kizárja kebléből azért, mert sehogy sem akarják azon formákat elismerni. Másfelől, éppen azért hasztalan a jajveszéklés, hogy a nép gyermeki hitét rombolják le a természettudományok; miután a vallásos szükség megmarad, s különben is a vallás-tudomány kénytelen lesz, azok eredményeit elfogadni, ha a világgal egészen szakítani nem akar. A hit és annak tárgyai ugyanaz, de az alak, mely a kettőnek viszonyát kifejezi, változik; a mely változás viszont befoly ama viszony tisztázására. Minél tisztább azon lény eszméje, ki vallásos kedélyemet kielégíti, annál nemesebb érzésem is. Innen van az, hogy a tökéletes lény gondolata teljesen kielégíti szívünket s legbiztosb horgonya kedélyünknek; innen van az, hogy a Jézus vallása, a maga tökéletes szellemi atyjával, a tökéletes vallás; innen azon meggyőződésünk: hogy az egykor világ-vallás leend, mint a mely tökéletesen kielégíti az ember vallásos szükségét.

A vallástánítás előttem a teljes emberi érettségre vezérő utak egyike s mint ilyennek, arra kell törekednie, hogy a vallásos gondolkozást a lélek fejlődésével párhuzamban fejleszse.

Száz szónak is egy a vége. A vallástánítás célja, nézetem szerint, az: hogy a növendék vallásos gon-

dokodását fejleszse, őszeses szellemi működéseivel öszhangzólag; hogy a vallásos igazság ismeretére elvezesse s így képessé tegye arra, hogy azt a maga mérhetlen gazdagságában kifejtsse s az ezer meg ezerféle viszonyokra alkalmazza.

Mert, valamint a vallásosságnak nem az a rendeltetése, hogy az életet meggyűlölje, hanem az, hogy meg-

nemesítse s isten országává alakítsa: ép úgy, a vallásos ismeretnek sem lehet az a célja, hogy az emberi gondolkodással örökös tusában álljon; hanem az, hogy azt áthassa, megszentelje, a vallásos tudattal öszhangba hozza s így a lélek egyensúlyát, amaz isteni békeséget megadja.

Keresztes József.

TÁRCA.

Strauss.

IV.

(Utolsó közlemény.)

A tapasztalás tanítja, hogy a jó vagy rossz institúciók, a kormányok tévedései és bölcs tanácsai több befolyással vannak a népek sorsára, mint az erkölcsök szigora, vagy meglazulása; és hogy szerencsétlenségeik inkább hibáikból és tudatlanságaikból származnak, mint bűneikből. Más különben, meg kellene engedni, hogy Jenánál a francia moral győzött, a német immoralitas felett. A józan ész azt is tanítja, hogy Európában nincsenek erényes vagy vétkes nemzetek, hanem mindnyájukban van jó és rossz; hogy az európai nemzetek egy szétágazó családot képeznek, hol némi árnyalattal egy közös civilizáció létezik, a mely mindenütt csaknem egyforma hatást mutat; ugyanazon jólétet, vagy romlottságot vive mindentüvé magával. Az ájtatosak nem így gondolkoznak; az ájtatosság bámulja magát sikereiben, melyeket erényeinek és szentségének tulajdonít; anathemat kiált mások szerencsétlensége felett, melyben romlottságuk tanubizonyosságát látja. Strauss meg van győződve, hogy a csapás, melyet a francia nép szenvedett: jogos büntetése azon zsákmánylási szomjnak, mely első, hajlamai között. A német sergetet illetőleg azonban, szereti elhitetni magával, hogy az üres zsebbel és tiszta kézzel tért vissza Franciaországból; sőt még erényeinek is hiszen. „Nemcsak a francia irodalom romlott, hanem maga a nemzet is, s a tényleges háboru előtt nekünk még fogalmunk sem volt ezen általános rothadásról s minden erkölcsi kötelék oly teljes felbomlásáról.“ Strauss Sedan után szólott így, s mintegy fölteni látszott magában, hogy uralkodója három nap mulva kard-csapás nélkül vonuland Párisba; de, mint Voltaire mondja, „nem elég csalatkozni, udvariasnak is kell lenni.“

Franciaország egy üveg-ház, nyitva minden kíváncsi tekintetnek, népe mindent elmond és saját nevével nevez; sebeit föltárja a világ előtt, és az ő sebei hangosan beszélnek. Minden népnek megvannak a magái; de a népek között vannak olyanok, melyek értik a mesterséget, elrejtteni fékelyeiket egy hosszú ruha bő redői közé. Strauss, ki oly jól ismeri az evangéliomot és szereti idézni, elfelejtette, hogy ott bizonyos emberekről van szó, kik fennállva így imádkoztak: „hálát adok neked istenem, hogy nem vagyok olyan, mint a többi emberek, kik ragadozók, igaz-

ságtalanok, paráznak; sem mint eme publicanus.“ Jézus nem helyeselte e felfuvalkodott erényt s így szólott: „jaj nektek, mert ti megtisztogattátok a pohárnak és tálnak külsőségét, míg belül telve vagytok ragadozással és mértékletlenséggel.“ Ez embereket phariseusoknak nevezik és a phariseismus egy gonosz betegség. Németországban vannak ilyenek; de majd ki fog gyógyulni belőlük, mikor nem hiszen a sophistáknak, kik öszszerontják nemes természetét. Strauss nem sophista; ő meggyőződött és pedig nem ma. Csak-hogy gúnyja legyen fősvényebb azon naivok irányában, kik hisznek a természetfelettibe; mert az ő chauvinismusa, isten bocsása meg neki! oly vallás, melynek megvannak a maga jóslatai, profeciái és mysteriumai. Huttenről irt könyve befejezésében, kezeit e szenthez emelve, egész elragadtatással kiáltott fel: „gyujtsa fel bennünk a gyűlöletet minden iránt, a mi szolgál; minden iránt, a mi hamis és minden iránt, a mi nem német.“ Ki vádolja hát Strausst, hogy nem hiszen a csodáknak? Ő nehézség nélkül megengedi, hogy a választás bizonyos mysteriuma által isten magának egy népet választott, míg a többieket tévelygésben és rothadásban hagyta; s hogy ez a nép egyedüli birtokosa minden erénynek, minden igazságnak anynyira, hogy gyűlölni mindazt, a mi nem német, anynyi, mint gyűlölni a bűnt és tévelygést.

A minap Berlinben Ranke e szavakkal emlékezett meg egy nagy német történésznek, Gervinusnak, utolsó perceiről és utolsó gondolatairól: „Németország egysége, a miért Gervinus mindenek felett lelkesült, éppen most jött létre, bár egészen más alapokon, mint az övéi; ez egy katonai és monarchicus jelleget öltött fel, mi azonban éppen nem gátolja, hogy ne fogjon kezét a szabad eszméssel. Gervinus szakított a jelennel. Az események, melyek körülötte végbe mentek, s melyek a nemzetet lelkesült rokonszenvvel töltötték el, neki csak méjj szomorúságot sugaltak. Megholt barátai árnyait hívá fel, kik, ha élnének, osztanák érzelmeit. Valóban fájdalmas, sőt csaknem tragicus látni, mi-kép enyészett el ez ember, egy sötét bánatban s gondolatai magányában.“ Gervinus egy valódi szabad szellem volt, ő megholt kétségbeesve azon eszmék jövőjeért, melyek neki kedvesek valának. Strauss ellenkezőleg, szép színben látja a jövőt, ő hiszen az ügy — vagy jobban mondva — két ügy győzelmében, melyekért küzdött s melyek szorosan egybe vannak forrva gondolatában. Az ő ohajtása: Németországnak politikai és vallásos egysége; szerinte, egyik a másik-

nak feltétele. Németország a reformok tartománya; de a reform még nem teljes, várja bevezetését. A nap közeledik, mikor a felvilágosult uralkodók pártfogása alatt, a nagy munka be lesz végezve; mikor a katolikusok és protestánsok kezét adják egymásnak, hogy az örökkévaló Jézusnak új egyházát megalapítsák. Így fogja Németország politikai egysége előkészíteni a vallást, mely viszont azt megszenteli s rányomja az örökkévalóság pecsétjét.

Straussnak van oka e különös reményekre. A királyi kegynek egy sugara jött, bár későn, felkeresni homlokát. Találkozott fejedelmekkel, kiknek társalgása teljes kellemel; ők jobban értik, mint bárki más „azon lekötelező modort, mely oly szerencsésen egyesíti a szabadságot a tisztelettel.“ Ezen fejedelmek, kikhez van Németország sorsa kötve, bizonyos független szellemmel bírnak, mit épen nem remél az ember a trónok lépcsőinél találni, és a mely egészen különböző uralkodást ígér attól, a melyet látunk. Strauss reményeit e szerencsés eseményre építette; de nem túrelmetlen, és nem számítja az órákat. Bizonyos lévén a jövőben, alkalmazza magát a jelenhez. A politikai szabadság rá mindig hideg benyomást tett. 1848-ban, igaz, alkotmányos királyságot kívánt, felelős miniszteriummal. Az idő elmúlt, s ő megnyugszik ideiglenesen a többé, vagy kevésbé álcáskodó caesarismusban, mely uralkodik Berlinben. Sürgetve kérte württembergi hazafiat, hogy adják át magukat kegyelemre, minden feltétel nélkül s ne kalmárkodjanak a gall kakas legyőzői iránti hálájokkal. „Mi soha sem fogjuk elfelejteni — mondá — hogy a porosz nemesesség az, mely nekünk egy Bismarckot, és egy Moltket adott.“ Ime, e napig ezek valának utolsó szavai „Jézus élete“ nagy nevű szerzőjének.

Deesi Gyula.

A szegény-, és koldus-telepek Hollandban.

Utrecht, ápril 10, 1872.

A humanistikus érzelem az embernek legszebb vonása; s ez érzelemből folyó kötelességek teljesítése egy nemes gondolkozásu ember legnagyobb öröme, legkedvesebb foglalkozása. Ha áll ez egyesekről, anynyival inkább az egyesek tömegéről, a nemzetekről; úgy, hogy a kulturái népek vallásos és erkölcsi életének mérvfokául méltán lehet a humanistikus intézmények számát, azok inkább vagy kevésbé tökéletes létesítését és berendezését tekinteni. Ezen mindinkább általánosulni kezdő elvtől áthatva, nem tartom célszerűtlennek, Holland számtalan jótékony intézetei közül, a szegények és koldusok kolóniájára föl hívni e lapok olvasóinak figyelmét.

Mind felsorolni, illetőleg, megismertetni azon humanistikus intézményeket, melyek létesítése és fentartása által fényesen bizonyítja e kis ország, hogy mennyire fölfogta rendeltetését, s a célt, melyre főleg tágas kereskedelme által szerzett vagyona jelentékeny részét fordítania kell, túlhaladná e szerény cikkecske keretét. Legyen elég ez alkalommal, a jelzett telepekről röviden szólani.

Az 1816 és 17-ben uralgott nagy szükség miatt, rendkívüli nagyra növekedvén ez országban a szegények és se-

gélytelen nyomorultak száma, fejedelmi védelem és Bosch nevű tábornok vezetése alatt, egy egylet alakult, ugy nevezett, szegény-telepek alapítása végett. Ezen egylet tagjainak száma nemsokára 20 ezerre emelkedett, kik mindnyájan 2 ft 60 centet fizettek évenként az említett egyleti célra. Az ily módon begyűlt összegből egy nagy pusztát vettek meg Holland egyik északkeleti provinciájában Drenthében, Steenwyk helység közelében, s 1818 novemberében megtették azon az első kísérletet 50 szegény család letelepítésére, melyek számára ezen területen hasonló számú lakházat, egy raktárt, iskolát, dolgozótermet, és két felügyelői lakot építettett az egylet.

Miután az első kísérlet sikerült, a vállalat szélesebb kört nyert, s több telep létesült e territoriumon, melyek egyike Frederiksoord nevet nyert, hol az igazgatóság székel, a második Wilhelminesoord.

A kolonizáltak részint segélytelen, nyomorult, de becsületes családok; részint árva, vagy másféle szerencsétlen gyermekek, pl. lelencek, kiket szülő városaik, vagy falvaik, melyeknek kell vala őket tartani, küldöttek e telepekre, a telepítő társasággal kötött szerződés alapján. Minden letelepített egyén $2\frac{1}{2}$ —3 hectare területű földet kap, (egy hectare=100 are, egy are=100 □ métre, egy métre körülbelül 3 láb), melynek felerésze odaérkezése előtt már meg van mivelve, hogy megérkezése után legyen mindenkinek miből élnie. Ezenkívül, kap egy tehenet, és egy disznót hizlálás végett, sőt némelyek még ezenkívül 6—10 juhot is.

A telepek 400—450 házból állanak, melyek többnyire egymással szemben állanak, s a köztük levő nyil- egyenes, és egymást derékszög alatt metsző széles utcák által, nagy terjedelmű szabályos négyszögű alakokat képeznek, betöltve minden irányban gyümölcs-, és másféle fákkal. A házak 16 lábás quadrat területűek, egy emeletesek, téglából építvők, és náddal fedvők. A házak közvetlen közelében terül el az azokhoz tartozó terület; a három telep összes népessége 3053 lélek.

Hasonló kolóniák Veenhuisennél is alapítottak, melyek három nagy épületből állanak; mindenik 10 perc távolra a másiktól, az előbbienekhez hasonló berendezéssel.

Koldusok felvételére és javítására Oder-Yssel provinciában Ommerschaus helységben alapított egy külön intézet 1821-ben, mely egy pusztát, de termékeny vidéken fekvő, omladozásnak indult kis erősségben rendeztetett be. A koldusok itt szigorú fegyelem alatt tartatnak; munkára és földmivelésre szoríttatnak. A kézimunkákat is sokkal nagyobb mérvben gyakorolják itt, mint a többi telepeken, főleg a szövést, len és pamut fonást, kovács, asztalos, szabó, cipész sat. munkákat.

Hogy a telepek lakóit az elszökés ellen ellenőrizni lehessen, a végre biztosítékul szolgál az, miszerint az egész épület köröskörül bezárható, és körül van véve ezenkívül egy széles víz csatornával; továbbá, az épületek körül levő területen 25 ór van felállítva, 5 perc távolra egymástól, kik részint a megbízható koldusok közül választatnak, részint pedig rokkant katonák, kik az órházai körül levő

földmivéléséből élnek. Ezen intézetben őrzött koldusok száma 2300.

A jótékonyági társaság által alapított négy kolóniában levő összes szegények és koldusok száma 10,689. Hogy ezen előbb magános vállalatok mennyire megfeleltek a célnak, eléggé világosan bizonyítja az, miszerint azokat átvette az állam, és jelenleg mindezen kolóniák állami intézmények, és folyvást növekedő erőben állanak.

Hogy e jó példák utánzása hazánkban is mennyire kívánatos, akár magánosok, akár az állam kezdeményezése folytán, az nem szorul bizonyításra; mert bizony, a szegények, koldusok száma nálunk is a „soknál is több.” Terület a nagy magyar alföldön, vagy az erdélyi mezőségen, s máshol is elég található, mert területünk nagysága — fájdalom — nem áll arányban fajunk tömörségével, és számával. Lám, Hollandban mindez létesíthető vala, holott ez ország lakosságának tömörsége oly nagy, hogy a harmadik helyen áll Európában (egy □ mfdre itt 6084 lakos esik; leg tö m ö t t e b b Belgium, azután Szászország lakossága). Csak nagyobb vállalkozó szellem, és érdeklődés szükséges nálunk a humanismus céljai és intézményei iránt; majd akkor, ha a szegények, árvák, koldusok, lelencek ügyén kellőleg segítve lesz, s a humanistikus intézetek óhajtott lendületet fognak venni hazánkban is, majd akkor nem fogunk a külföldi lapok hasábjain oly sok és gyakori kicsinylő megjegyzést, gúnyos célzást olvasni nemzetünk felől, mint jelenleg. Vajha, elérkeznék azon kor minél hamarább!

Páll Károly.

VIDÉKI ÉLET.

Bölön, márc. 7-én, 1872.

A vizsgáló bizottság erdővidéki egyházmegyénkben működését bevégezvén, a jegyzőkönyv alapján, az egyes egyházak állását rövidbe összefoglalva, megismertetni óhajtom.

1. Nagy-Baconnak két iskolája van, melyben a fiak és leányok elkülönítve nyernek oktatást. Tanszerekkel mindkét iskola el van látva. Iskola köteles fiu: 112; leány: 132; összesen 244; ebből feljár fiu 74, leány 90, összesen 164. A tanítás sikeres.

Fekvése áll 21 hold 1200 □ öl szántó és kaszálóból, melynek évi rendes adója 17 frt. 23 kr.

Magtára 858 véka, és egy kupa rozs. Aktiv állása 477 forint 45 kr.

2. Magyar-Hermánynak egy iskolája van, jól felszerelve, tanszerekkel ellátva. Iskola-köteles ezen egyházban van fiu 70, leány 65, összesen 135: ebből feljár fiu 63, leány 51, összesen 114. A tanító hosszúság betegségéből most kezd üdülni, de azért a tanítás nem szenvedett hiányt.

Fekvése 95 hold, 264 □ öl, melyből 70 hold erdő, a többi szántó és kaszáló; évi rendes adója 15 frt. 40 kr.

Magtára 187 véka rozs és zab. Aktiv állása 99 forint, 30 kr.

3. Kis-Baconban egy iskola van, tanszerekkel ellátva. Iskola-köteles fiu 27, leány 31; összesen 58; ebből feljár fiu 24, leány 23; összesen 47. A tanítás kielégítő.

Fekvése 13 hold, 1025 □ öl szántó és kaszáló, melynek adóját a község pénztára fedezi.

Magtára 193, véka 14¹/₄ kupa rozs. Passivuma 11 forint 55 kr.

4. Bibarcfalván egy iskola van, a palatáblát kivéve, fel van szerelve. Iskola-köteles fiu 49, leány 39; összesen 88. Iskolába jár fiu 43, leány 42; összesen 85. A tanítás jó.

Fekvése 40 hold erdő, 68 hold, 75 □ öl szántó és kaszáló, melyekről rendes adót fizet 16 frt. 36 krt.

Magtára 314 véka 14¹/₂ kupa rozs, törökbuza és zab. Aktiv állás 96 frt. 2 kr.

5. Baróthi leány iskolában jár fiu 23, leány 13; összesen 36. Hány iskola-köteles van, nincs adatom.

6. Száldoboson egy tanszerekkel ellátott iskola van. Iskola-köteles fiu 33, leány 35; összesen 68. Feljárnak mind. Nagyon szép. A tanítás jó.

Fekvése 35 hold, 1351 □ öl szántó, kaszáló és legelő, adó 27 frt. 13 kr. Igen sok.

Magtára 29 véka, 10 kupa buza és zab.

7. Vargyasi leány-egyházban volna iskola-köteles 15 fiu, és leány; de csak 2 fiu és 5 leány jár az unitáriusok iskolájába.

Magtára 5 véka, 6 kupa őszebarna.

8. A fülei népes és virágzó egyháznak jelenleg csak egy iskolája van, de az iskolai alaptőke igen szép, a mint azt alább látni fogjuk. Ezen egyházban van iskola köteles fiu 54, leány 55; összesen 109. Tanul fiu 53, leány 46; összesen 99. A tanító dicséretre méltó.

Fekvő birtoka 80 hold erdő, 27 hold, 341 □ öl szántó és kaszáló. Rendes adója 9 frt. 33 kr. Nem sok.

Templomi alaptőke 5026 frt. 19 kr. Iskolai alaptőke 1207 frt. 16 kr. Magtára 294 véka, 3 kupa ős és tavasz. Passivuma 864 frt. 84 kr.

9. Bardocnak is van egy tanszerekkel ellátott iskolája, iskola-köteles fiu 45, leány 54; összesen 99; iskolába jár fiu 40, leány 45; összesen 85. A tanítás sikerdús.

Fekvése 10 hold erdő, 69 hold, 1270 □ öl szántó, kaszáló és legelő, évi rendes adója 3 frt. 44 kr.

Magtára 456 véka, 1 kupa buza és zab. Passivuma 5 forint.

10. Olaszteleken hasonlóan egy iskola van, tanszerekkel ellátva. Iskola-köteles fiu 51, leány 49; összesen 100. Iskolába jár fiu 42, leány 34; összesen 76. A tanító érdemét, nem tudja a vizsgáló bizottság eléggé kiemelni. A rend, szorgalom, a tanuló gyermekek magukviselését és feleletjüket tekintve, oly kitűnő, hogy a tanítót még eddigelő mindenek közt a legnagyobb elismeréssel és dicsérettel említi. Isten segélje továbbra is, s jutalmazza az öntudat, mely eddig is buzdította tövises pályáján.

Fekvése 34 hold, 800 □ öl szántó és kaszáló, melynek rendes adója 9 frt. 25 kr.

Magtára 976 véka, 6 kupa elegyes és zab. Passivuma 80 frt. 60 kr.

Ez egyháztól még sem lehet, a fennebbiek után is, azt mondani, a mit kellene: hogy mindenek ékesen és jó rendben vannak; mert a vizsgáló bizottság mint megjegyzi: nem a papi háznál, hanem a község házában volt kényszerülve, munkálkodását folytatni, a hová még fáról sem gondoskodott senki; s ha egy helybeli birtokos ur éjjeli szállásra magához nem hívja, talán fekhelyet sem talált volna, nem lévén hajlandó a t. lelkész 20 oszt. ért. forinton alól a három visitatornak egy reggelit, ebédet és egy vacsorát adni. Nó de, mégis akadt egy más, ki 15 forintért az asztali ellátásra vállalkozott úgy, hogy más vendég ne legyen. A vizsgáló bizottság ily körülmények közt az iskola tanítót saját zsebére hitta meg vendégnek.

Sebestyén Károly,
bőlni ref. pap.

(Vége következik.)

Tűre, május 10-en, 1872.

Tiszt. szerkesztő ur! Kolozs-kalotai egyházmegyénkbe kebelezett Tűre helységnek, a néptanítást élet feltételnek elismerő, több polgára, egy költsön-magtár életbe léptetése által áldozat készségüket az említett célra a legbuzgóbb lelkesüléssel kívánták bebizonyítani a menyinyiben, egy őszinte megtalálásra, mélt. Lészai Ferenc ur 12 véka rozst, tks. Szentiványi Ferenc ur 5 vékát, Jónás Elek helybeli pap 4 vékát, Both György 2 vékát, Gáspár Gyuri 2 vékát, és más 59 egyes polgár 59 vékát, és így összesen 84 véka rozstot szolgáltatott be nekem, alólírtnak, mint a kezeléssel megbízott számadónak. Ez összeg azonnal ki is osztott; háromért négy vékát fizetve ősszel.

E szives adományért fogadják a népiskolai tanításban részesülendő gyermekeink nevében szives köszönetünket!

Jónás Elek,
ref. pap, s felügyelő.

Éltető Ferenc,
számadó, kezelő.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Hogy Kolozsvár városa menyinyi nemes ambióiót helyez abban, hogy méltó fővárosa legyen az erdélyi részeknek, nem tartjuk feleslegesnek, előszámlálni azon főbb mozzanatokot, melyeknek helye lehet lapunkban, s melyek egy pár év alatt életbe léptek, vagy igen hamar megvalósulnak, és a melyek mind a nevelést mozdítják elő. Alig volt meghozva a népiskolai törvény, s azonnal létesített egy felekezet nélküli polgári iskolát saját erején, mely ma-holnap hat tanárral fog birni; a felekezetek közül valamenyinyi igyekezett népiskoláit a törvény színvonalára emelni, s ref. egyházunk a tanítók fizetését 600 fitra emelte; ugyancsak egyházunk egy gyermekkerttel összekötött óvodát létesített, s egy másiknak létesítése folyamatba van; egyik óvodánk mellett nem sokára fel fog állítani a „bonne“ (dajka) képző osztály, annak megvalósítására, melylyel a ma lapunkban végződő vezér-

cikkünk foglalkozik; városunk hölgyei minden különbség nélkül, egy árva-ház felállításán fáradoznak, melyre már 20—30,000 frtot gyűjtöttök, s a melyre a városi kommunitás egy maga évenként 600 frtot szavazott meg; a férfiak egy torna- és vivoda létesítését hajtották végre a napokban, melyre 30,000 frtot aláírtak és befizettek, s legfőlebb a jövő évben át lesz adva a közhasználatnak, sat.

— Tudnánk még egy néhányat felemlíteni; de elégnék tartjuk, csupán azt jegyezni meg, hogy mindezeket a maga erején, s majdnem társadalmi uton hajta végre; nem támaszkodik a kormányra, nem vár segílyt, nem lámentál, nem zörget a tanfelügyelő küszöbén: hanem mozog, tesz, munkálkodik, és pedig nem csupán a politika meddő terén, hol orációkkal vélnek életet szerezhetni; hanem oly irányban, mely minden gondolkozó ember előtt méltó a tiszteletre. Nem mondjuk, hogy — Áthéne; de anynyi bizonyos, hogy megfeszített erővel és csak némi igyekezettel, Kolozsvár ma-holnap oly diszes állást fog elfoglalni a magyar városok közt, hogy büszkeséggel gondolhatunk rá, mint a kultura és humanismus oly forrására, mely jótékonyágát meszsze fogja elárasztani. Adja isten.

= A mit országgyűlési uton nem lehetett végre hajtani a sok oráció miatt, a kormány egyre igyekszik helyre pótolni. Legközelebről a pesti „Ludoviceum“ adatott vissza rendeltetésének legfelsőbb elhatározás folytán. És így, lesz egy akademiánk, hol a magyar ifjuság magasabb kiképeztetést nyerhet a katonai pályán, és pedig magyar nyelven és magyar szellemben. — Ily úton csak mégis visszahódítjuk ez „elárult“ (!) hazát a magunk számára; s gyermekeink nem lesznek hontalanok a hazában!

* * * Jótékonyág. Mult hó 29-én hunyt el Sz. Somlyón kovásznai Kovács László, Krasznamegye egykori főjegyzője, később pénztárnoka, s a negyvenes években vezérszónoka, 89 éves korában. Az elhunyt, az egész vidéken általánosan ismert volt jótékonyágáról, melyet halála után sem akart meghazudtolni. Ugyanis, végrendeletében több hazai intézetünkről emlékezett meg, u. m. a magyar tudományos akademiának hagyott 500 frtot; a magyar írói segíly-egyletnek 500 frtot; a sz. somlyói közös iskola alapjára 500 frtot; a debreceni ev. ref. főiskolának 1,000 frtot; a zilahi ev. ref. főiskolának 1,000 frtot. Az egyesek iránt is kimutatta jószívűségét: a nőnek, ki ápolta, nyugdíj rendelt; eselédit egész évre kifizetni rendelte; a vidéken apróbb követeléseit elengedte. A ki így sáfárkodik a reá bizott földi javakkal, az méltán nevezi magát keresztyénnek, s emléke áldott lesz hoszszu századokon keresztül!

= (Hálanyilvánítás.) Legyen megengedve alólírott-nak, forró köszönetemet nyilvánítanom a n. enyedi ev. ref. kollegium igazgatóságának, és tanári testületének azon humanus eljárásáért, mely szerint jelenleg a VIII-ik osztályban tanuló fiamat már két év óta azon beneficiumban részesíteti, hogy nemcsak tandíjja lön elengedve, hanem cipőtés szabad-szállást nyer. Szivem teljességéből kérem az ur áldását e nemes lelkű tanoda további virág-

zására és függetlensége fentartására. Diod, május 9-én, 1872. Popeszkú Popovics János, gör. kel. lelkész.

* * Egy valódi lelképásztor, s a keresztyén szeretet képviselője! Az irsai plébános, ki az alsó-nyáregyházi nyárfák kivágatásával szerzett halhatatlan érdemet magának, anynyira megharagudt dicsősége színhelyének lakóira, hallgatóira, hogy a nyáregyházi hivatott a temetést is megtagadja. Közelebbről, egy szegény ember temetésére négy napon át kérték, sikertelenül. Az eredmény a lett, hogy elvégre is a nép zugolódva, pap nélkül temetett, de egyszersmind kinyilatkoztatta, hogy ezután fizetést se kérjen ő lelképásztorága. „A ki nem dolgozik, ne is egyék!” mondja az apostol.

— A jezsuitákra vonatkozó petíciók a német birodalmi gyűlés kérvény-bizottságának folyó hó 7-iki ülésében tárgyalattak. A jezsuiták mellett 1392 (két mázsa súlyu) kérvény érkezett be, míg ellenük csak 55. A bizottságban ezen kérvények elintézésére vonatkozólag három indítvány tétetett, melyek közül dr. Gneisté fogadtatott el 24 szóval 4 ellenében. Ezen indítvány értelmében, a kérvények a birodalmi kancellárhoz tétetnek át azon felhívás mellett, miszerint a kancellár, ezen kérvények tartalmából kiindulva, juttassa tudomására a német szövetséges kormányoknak, mily nagymérvű elterjedésre tett szert a jezsuita-rend a szabad egyesülés örve alatt a német birodalom területén; az indítvány értelmében felhívatik továbbá a birodalmi kancellár, miszerint, bírja rá a szövetséges kormányokat, hogy a vallási rendek megalapítására nézve, közös elveket állítsanak föl, s a birodalmi kormány által, ha lehet, még a jelenlegi ülészek alatt, törvényjavaslatot terjesztessen a birodalmi gyűlés elé, mely javaslat büntetéssel fenyegetse a jezsuita-rend vagy az ezzel rokon-egyesületnek, az illető országos kormányok beleegyezése nélküli behozatalát. Dr. Gneist indítványának támogatására hosszu, történelmi fejtegetésekbe méjjező beszédet tartott a jezsuita-rend jelentősége fölött s megjegyezte, miszerint téves fölfogás volna a jezsuita rendet magánjellegű egyesületnek tekinteni, s azt az egyesületi ügy általános szabályai szerint itélni meg. E rend három százados történelme megmutatja, hogy a jezsuita rend a harcoló egyházat képviseli. A véres vallási háborúk története, a dynastiák, legujabban a Bourbon-dynasztia megbuktatása, a jezsuita-rend tevékenységével a legszorosabb összeköttetésben van. E rend működése megmutatja, hogy a jezsuiták szervezetének föladata: az egyháznak egyenes befolyást szerezni az államra; oly cél, melyet e rend minden eszközzel, s különösen roppant pénzzel törekedett és törekszik elérni. Bajordországban, Szászországban, Württembergben és Badenben ez okból már betiltatott a jezsuita-rend, ennek dacára azonban mégis kiterjesztette hálózatát egész Németországra, s provinciájává tette azt, mely fölött teljhatalommal uralkodik. Poroszország e rend bebocsátása által azon tapasztalást szerezte, hogy rövid idő alatt 826 jezsuita-ház alakult 6000 taggal, és 1500 ujonccal, s hogy ezen rend terjedésével egyenes arányban

burjánzott föl Poroszországban, épp úgy, mint Németországban, a vallásfelekezeti békétlenség. Poroszországnak tehát önfentartása érdekében, s egész Németország állapotára való tekintet miatt, a többi kormányok álláspontját kell elfoglalnia, hogy a birodalom békéje fentartassék, s hogy tisztelet szereztessek az állam tekintélyének, melyet a jezsuita-rend, szent álca alatt, oly méjjen kigunyol. — Ezekkel szemben, a szabadelvű berlini „Volkszeitung” azon meggyőződését fejezi ki, miszerint Bismarck korántsem szándékozik komoly harcot viselni a római kuria ellen. „Bismarck, mond a nevezett lap, nem gondol erre, s ha ezen gondolatra képes volna is, nem akarná ezt; de ha akarná is, nem tehetné. A junker, a tisztán emberi, humánus eszmét sem el nem gondolhatja, sem nem akarhatja, sem pedig nem valósíthatja meg. Ez természete ellen van. Dániát megfékezte, Ausztriát kitaszította, Franciaországot vérbe gázolta, a német dynastiákat összeharagította; ez mind tőle kitelő tett. De az egyház hatalmába kapcsáskodni, azt az államban megsemmisíteni, az államot az őt megillető önállóságra juttatni: erre a junker nem képes.” — Elég szomorú!

— Sajátságos, hogy éppen Olaszországban történik; de tény, hogy ott csak polgári házasság bir törvényszerű érvénnyel már egy néhány év óta, s nem egy eset történt, hogy egyházilag megkötött házasságot a polgári törvényszék nem ismert el, a mi természetesen igen sok kellemetlenségre adott okot; legközelebbről pedig a képviselőház nagy szótöbbséggel kimondotta, hogy az egyetemen a hittani tanszéknek eltöröltetnek. — Mi ugyan, mindezeket természetesen tartjuk, mert a polgári házasság éppen kath. államok számára van hozva, melyek azt szentségnek decretálták, s e decretum alól fel akarják szabadítani, s így feloldani a papi hatalom alól; de ha a Strauss, vagy az ultramontanok nyelvén akarnák szólani, azt mondanók: isten büntetése, hogy éppen saját házában támadják meg a gazdát, a megváltó helytartóját, ki dicsőségében, magát a „szolgák szolgájának” nevezi. Profitat!

— Felhívás. A „hunyard-zaránd megyei, s szászvárosszéki néptanító-egylet” ez évi május hó 30-án dél előtt 9 órakor — az államtanító-képezde helyiségében, Déván — tartja alakuló közgyűlését. A nevezett megyék és szék összes néptanítói — vallás és nemzetiségi tekintet nélkül — tisztelettel felkérletnek, az irt időben, és helyen megjelenni. Déva, május 11-én, 1872. Adorján Miklós, képezdei gyakorló tanító.

512—1872.

KÖRÖZTETIK.

Udvarhelyszéki egyházmegyénkben a muzsnai első osztályu lelkészi állomás (fizetése 535 frt. 46 kr. részint tizedkárptólási kamat, részint kepe).

Pályázati határnap június 15-ike.

A folyamodványok udvarhelyszéki esperes t. t. Karácson Mózes aa.-hoz Sz.-Kereszturra küldendők.

Kolozsvártt, május 11-én, 1872.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Felolós szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

II. EVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 23, 1872.

73—21. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 237 sz. —

A 15-dik §. apologiája.

E kissé szerénytelen cím alatt csak néhány igénytelen észrevételt akarok kockáztatni, arra a vezércikkre, mely e lapok f. évi 13 (65.) számában jelent meg, s nem csak a 15. §-t, hanem a tanfelügyelői intézményt, különösen az erdélyrészi tanfelügyelők eljárásait, s az egész oktatásügyi kormányt igen erős — s nézetem szerint, sok részben igaztalan — megtámadással illeti. Nem érzem magam hivatta, erdélyrészi kollegáim védelmére kelni; személyeket (többnyire) jobban ismerem ugyan, mintsem elhihetném, hogy csupa túlbuzgóságból az iskolaügynek romlására járnának; de sokkal kevésbé ismerem eljárásaikat, mintsem a merevül, s teljes positivitással ellenük fölvetett vádak ellenében tényeket hozhatnék fel védelmükre. De szempontomból erre alig is lesz szükség. Azt igyekszem körvonalozni, hogy fogom én föl az egész népiskolai törvénynek, s különösen a megtámadott 15. §-nak alkalmazását, s az életbe és gyakorlatba hasznos és sikeres átvitelét.

Igaza van az említett cikknek abban, hogy egész népiskolai törvényünk egy ideális állapot követelményeit állítja fel, s a ki e törvény minden pontját, szigorú merevséggel, rögtönözve akarná végre hajtani: az egy tökéletesen lehetetlen feladattal állana szemben. De oly nagy baj-e ez, mint első tekintetre látszik. Baj volna kétségtelenül egy eszélytelen, vagy éppen ellenséges indulatu kormány kezében; mert az, kezében e törvény betűivel, a létező népiskolák 999 ezeredrészét másfél év alatt a háromszori megintésen végig zaklatva, a községi iskola felállítását mindenütt elrendelhetné, de azok felállítására sem az 5%-os adóban, sem az állambudgetben elegendő segélyforrást nem találván, a községi iskolákat sem bírná létre hozni, s a felekezeti iskolák alól is kirántaná a gyékényt. Ily eszélytelen, vagy ellenséges indulatu kormány kezébe én sem adnám ezt a törvényt, nem különösen a 15. §. fegyverét.

De, e törvényt alkotmányos törvényhozás hozta, s alkotmányos, nemzeti, felelős kormány kezébe adta végrehajtás végett. Ezzel a szempont tökéletesen megváltozik. Egy ideális törvény, mely magasztos célt tűz ki, mely felé törekedni kell, s a célnak hosszabb időközön át fokozatos megközelítésére eszközöket is nyújt: csak hasznára válhatik eszélyes és erélyes (nem betű-merev) alkalmazásában, egy oly nemzetnek, mely végetlenül el van maradva, elevenen érzi elmaradottságát, s akarja — erőfeszítéssel is — helyre hozni százados mulasztásait. Magas célokat, eszményi célokat tűzni ki az emberi akarat és erő elébe: általában véve, jó és hasznos. Ezt teszi maga a keresztényiség, mikor az erkölcsi tökélyt, Jézus példájában és tanaiban, nem csak kitzti, de parancsolólag követeli is a gyarló, de lelkesedés és meggyőződés által csodákat mivelní is képes embertől. A cél magas, sőt aránylag elérhetlen-volta a nemesb természeteket nem csüggeszti, sőt nagyobb erőfeszítésre sarkalja. S csak az, ki eszményi célokért is bír, nem csak lelkesedni, de minden erejét összeszedve, munkálkodni is: érdemes arra, hogy jövője legyen; érdemes arra, hogy éljen. Egyesekre és nemzetekre áll ez igazság. S nemzetünkre nézve nagy szerencsének tartom, hogy midőn népoktatása ügyét szervezni kellett, azt egy oly ember kezében találta, kit magas eszmények lelkesítettek, kit eszmék és meggyőzések, s népe miveltiségének előmozdítására a legforróbb vágy vezérelt; szerencsének tartom, hogy ez ember mellett oly törvényhozás állt, mely egy Eötvös intencióit megérteni, s magáévá tenni tudta, s midőn a részletekben gyakorlatiabbá tudta tenni az ő törvényjavaslatát, annak magas elveit el nem ejtette, s az egész intézkedést egy alkalmi preservatív szer színvonalára letörpülni, nem engedte.

A 15. §-ban egy sarkantyut adott a törvényhozás, melylyel az alamusziákat ébreszteni, kettőzött erőfeszítésre, és gyorsabb haladásra indítani, ha kell, zaklatni lehessen. Hol van az az alkotmányos oktatási miniszter, a ki magára venné a felelősséget a

nemzet, a törvényhozás, a közvélemény és a világ előtt, hogy ő egy pár ezer létező, bár hiányos felekezeti iskolát lehetetlenné tett, erkölcsileg letiport (mert tényleges, s erőszakos bezáratásról szó sincs a törvényben!) ott a hol helyébe jobbat nem tudott állítani? Ki volna oly balga vagy gonosz, hogy a setétben pislogó kis mécszet kifújja, mielőtt tisztességes gyertyát nem gyújthatott helyette? A 15-ik §. nem ily herostratusi dicsőség megszerzésére való; hanem arra, hogy motivumul szolgáljon, az erő kifejezését sürgetni ott, hol szűnyadó erő létezik; erőforrások keresését kezdeményezni ott, hol ezek még a lanyhaság sivány homokjában szétfolyva lappanganak, összzszegyűjtetlenül, mederbe nem vezetve. Ám, mondjuk: kényszerítő eszköznek. Az emberi természet egy nevezetes rugójára, a vallási érzületre, s felekezeti közszellemre számít. A felekezethez saját iskoláihoz való ragaszkodását tényül fogadva el, azzal mint emeltyűvel él, az áldozatkészség heverő kincseinek napvilágra emelésére. A hol nincs, mit emelni, a hol minden erőfeszítés nem képes a nemlétező kincset feltalálni, a hol a háromszor ismételt megintés és sürgetés pressioja sem hozhat eredményt elő, mert nincs miből: ott eláll az állam kötelezettsége, felekezeti rámán kívül, segíteni a bajon. Fogadjuk el egy percre a véleményt, hogy a felekezeti iskola jobb, mint a felekezethez nélküli; szorgolni kell tehát a felekezeti iskolák felvirágoztatását, tökélyesbítését. De a felekezeti iskolák leghőbb pártolói sem fogják tagadni, hogy a semmi (vagy semminél alig jobb) felekezeti iskolánál jobb egy felekezeti nélküli jó iskola; ott tehát, hol minden intéssel sem lehetett mozgásba hozni a felekezeti emelő rúdját (már akár indolentia, akár teljes erőhiány legyen az oka), ott nem marad hátra más, mint a polgári társaság (a község és állam) erejéhez folyamodni.

Ha jól vagyok értesülve a kormány intencióiról, vagy ha értesülve nem vagyok is, de jól fogom fel a kormány feladatát e részben, akkor az első izbéli megintésekkel, két-három évi türelmes és méltányos várakozás után, fukarkodni nem kell, s nem lehet. Az első megintés nem egyéb, mint konstatació s törvényes kimondása a ténynek, hogy ez s ez felekezeti iskolákban enynyi meg enynyi a hiány. Hogy sok és nagy hiányu iskolánk van, azt nem tagadhatja senki, s éppen mert sok van, nem sértő egyre nézve is annak kimondása. Figyelmeztetés és komoly felhívás az e hiányok lehető pótlására. A

hol az első megintés után mutatkozik lehetőség is, akarat is a hiányok pótlására: ott a második megintéssel nem fogunk sietni; időt engedünk az erő öszszeszedésére s az akaratnak, hogy megkezdhesse actioját. A hol volna erő, de az akarat nem mozdul, ott a felekezethez tesz szolgálatot a kormány, ha a második megintést erélyesebben ismétli. Engem katólikus papok kértek, hogy erélyes eljárással támogassam őket, s menjek segítségükre a kormány tekintélyével, népük lanyhasága, áldozattól irtozása ellen, mert (mondák) van tehetség, van mód, csak akarat nincs. De a hol sem erő, sem akarat, a hol kilátás sincs, hogy az iskola felekezeti mederben évek hosszú sora alatt is lábra állittassék: kértem, miért nyavalyogni egy lehetetlen feladat gédelgetésével, egy tarthatatlan posicio védelmére pazarolt erőlködéssel? A második megintés e föltételei a harmadiknál még jobban szemügyre veendőek. A jó akaratnak még több elnézés; a lanyhaságnak még erősebb ösztöke; a tehetetlenségnek még hatalmasabb categoricus imperativus.

Ne keserítsen el azért senkit, ne a t. cikkirót, ne az erdélyi református statust az első megintés, mely országunk e részében azt az egy pár száz iskolát érte. Ha a kétszázból csak husz lesz, melyet ez első megintés felráz álmából, ha a statust arra fogja ez birni, hogy számba vegye, melyek tartható, s melyek tarthatatlan posicioi, és melyek azok, hova öszszesített erejét kell nemzetiségi és felekezeti szempontból fordítania, hogy a maga erején meg nem állhatót megtartsa: ezzel már az az elátkozott 15. §. nagy és áldásos hatást tett, s dicsőben felelt meg feladatának, mert 20 iskolát nem csak megmentett, hanem nagyobb virágzásra lendített. Talán, a második megintés ugyanezt eszközlendi másik husznál, melyet az első megintés még nem birt felrázni álmából. S legyen meggyőződve mindenki, hogy a harmadik, az utolsó és válságos megintés, minden oly iskolára nézve, hol csak valami kilátás van a felvirágozásra, késni fog a méltányosság legutolsó háttáráig.

Hogy maguk erején is megállható, vagyonos és jó felekezeti iskolák községiekké „erőszakoltassanak“, vagy éppen „elharácsoltsanak“, magam sem tudnám helyeselni; mert nem a községi — hanem a jó iskolákat szaporítani: ezt tartom a tanfelügyelők, s a kormány feladatának. De a cikkben felhozott helyeken, Zágón, Kézdi-Vásárhely sat. talán nem is a megrótt tanfelügyelők „harácsolták“ el az iskolá-

kat, hanem maguk az illetők vélték az iskolaügyet jobban fölvirágoztathatni községi alakban, s erről ki tehet; sőt ki is vádolhatja őket? Mikor: ha a felekezeti iskola jó intézmény, bizony a községi sem kevésbé jó és jogosult.

Hogy iskolákat megintettek, mert nem volt fáskertjök, s testgyakordájuk: elhiszem. Gondolom, egyébkint sem voltak tökéletesek, s egyéb hiányaik mellett ezeket is föl kellett sorolni; ha pedig csupán enynyi hiány volna egy különben tökéletes iskolában, fel lehet tenni, hogy a többi után erre is jut tényleg költség. Hogy iskolát azért megintettek volna, mert egy pár collal kisebb, mint a 27 §. kívánja: nem hiszem. Az a §. nem is követelő, csak az új építésekre nézve; a létezők átalakítására a 28 §. azt mondja: hassanak az illető hatóságok saját hatáskörükben a lehetőségig arra. De hogy oly iskolát, hol pár négyszög ölnyi helyen 70—80 gyermek van hering módra összehúszolva, hol physice nem férnek meg, csakugyan meg kell inteni, azt nem csak a tanfelügyelő, hanem a közegészségi rendőrség is megmondhatja a cikkírónak.

Engedjen a cikkíró egy utolsó szót nekem. Ő elismeri a törvény magasztos célját, nemes intencióit; ne lehetetlenítse végrehajtását elkeserítés — hogy ne mondjam, — izgatás által! Hasson inkább oda, hogy a megintéseknek, a hol lehet, legyen sikere; a hol nem lehet, ne erőltessék a lehetetlent. Ne féljen attól, hogy egy szép reggel minden felekezeti iskola beadván a kulcsot, az állambudget nem fogja megbírni a ráomló terhet. Egy az: hogy a felekezetekben sokkal több egyfelől a hazafiság, másfelől a felekezeti buzgóság, mintsem csupa dachból odadobják a teherből még azt is, a mit elbírn képesek. Másik az, hogy a mint rendre-rendre több s több felekezeti iskola alakul községivé át: Magyarország állambudgetje, a közoktatásügyér annyit fog megbírni évről évre, a mennyi igényeltetni fog; a magyar törvényhozás, mely most (midőn az iskolaügy túlnyomólag nagyobb költséggrészt a felekezetek viselik), csak egy pár milliót fordít községi iskolákra, fog fordítani többet, ha több kívánatik. De bármily részrehajlással vádolják is a kormányt, s magát a törvényt a községi iskolák javára: Magyarországon minden értelmes és jóakaratu ember (s az értelmet és jóakaratot talán a magyar közoktatási kormánytól sem lehet megtagadni) meg van győződve arról, hogy még igen sok ideig kell a közoktatás terheiben felekezeteknek

és állannak testvéreleg osztozni, s minden erőt igénybe venni és összesíteni, hogy ez országos árva-ügyünk pudendái és sebei fedezve legyenek. *)

Szász Károly.

Nehány szót a „Viszhang“-ra.

Az „Erdélyi Prot. Közlöny“ folyó évi 12-ik számában Peterdy Károly lelkész ur viszhangoztatá, a mi-
ket én nyilvános isteni tiszteletünk érdekében közöltem. Sőt, tovább fűzte a megkezdett lánc-szemeket, elmondván nézeteit nem csak az én véleményem, hanem a kereszt-ség és urvacsoara felett is, és pár szóval énekes-könyvünk hiányaira is utalt.

Engedje meg szerkesztő ur, hogy egy pár rövid észrevételt tessek a „viszhang“-ra, s aztán mondhassam el még a megpendített tárgyra vonatkozó nézeteimet is.

Az meglehet, hogy Peterdy ur az elő- és végimának urasztalától való elmondására példát nem látott és nem is hallott, csakhogy azért még lehet az helyes és célszerű is; sőt, itt Észak-Németországban — éppen a ref. egyházakban levő gyakorlat szerint — az elő-imát az urasztalánál mondják.

Hogy miért volna ez célszerűbb és helyesebb így, talán akkor, midőn szóba hoztam, indokoltam is eléggé.

Az csakugyan igaz lehet, miszerint „nagyobb diplomainkban talán nem lehetne hallani a szót“, de én még ezt sem találom elég nyomós oknak arra, hogy azért ne volna helyesebb az urasztala mellől imádkozni.

Hogy ez az isteni-tisztelet egyszerűségének rovására történnék, én legalább alig hiszem; hanem, már a közép-éneklésben csakugyan „szinpadi változatosság“ tűnik föl, s éppen azért ezt el is hagyhatnók.

Nó már, ha az, hogy a lelkész az imát alant, gyülekezete között és ezzel együtt mondja el, egészen lehetetlen: úgy jól van, hagyjuk el; de ellenkező esetben, ne ejtsük el az elvet, ha az helyes és kivitelénél sem találkoznunk elgördíthetetlen akadályal.

— Áttérve sacramentumaink kiszolgáltatására, s jelesen a keresztiségre, itt magának a liturgiai cselekvénynek végre hajtásában igaz, hogy nincs lényesebb eltérés; hanem van egy rossz szokás, az t. i. hogy a keresztelést igen sok helyen minden komolyabb, ünnepélyesebb színezet nélkül, egy pár ember jelenlétében, a papilakon, vagy a mi még feltűnőbb, éppen az illető szülők magán lakásán szokta végezni a lelkész.

A keresztelés, eltekintve annak dogmatikai jelentőségétől, pusztán csak mint oly cselekvény, a mely által egyházunkba egy új tagot veszünk föl — kétség kívül — sokkal fontosabb és nagyobb jelentőségű, mint a minőnek oly sokszor föltűntetjük.

Az igaz, hogy a csecsemő még nem működő tagja egyházunknak; de azért tényleg mégis hozzá tartozik, és

*) Legközelebről elmondjuk e cikkre a magunk védelmét.

igy illő, de idevezitőnk meghagyása folytán is kell, hogy a fölvétel azon gyülekezet előtt történjék, melynek tagjává avatjuk a kisdedit. Vajjon, nem sokkal inkább helyén volna-e, ha a keresztelest, a mikor csak rendkívüli akadály föl nem merül, nyilvános isteni tiszteletünk végeztével, gyülekezetünk előtt, a templomban végeznők?!

Igy van ez Schweichban, hol mindig vasárnap, isteni tisztelet után, következnek a keresztelesek.

Nem mondok én azt, hogy kivételek nem lehetnek, sőt néha a körülmények okvetlenül kivételes eljárásra utalnak (p. o. egy beteg, vagy haldokló gyereket óhajtának a szülők sürgősen megkereszteltetni; vagy ha nagy hideg van, és a gyermek gyenge), csak hogy legyenek mindig ezek a kivételek, és ne megfordítva.

Hogy az urvacora kiosztásánál mennyi eltérés van gyakorlatban, azt mondani is felesleges.

A t. Peterdy ur által ajánlott egyszerűsítést egészben helyesnek találom, csak hogy én még a szerzettség ígéinek oly sokszor való ismétlését is elhagynám, mert hiszen ismeretesek már azok minden felnőtt (konfirmált) egyháztag előtt.

A hitvallató kérdéseket már kevés helyen teszik föl; de nem is föltételei ezek teljességgel valaki üdvének; s kivált olyan alakban, a melyben nálunk öntve voltak, még inkább visszataszítást kelthetnek föl nem egy — különben igazi, bensőleg vallásos kedélyben is.

Azon kérdéseknek, melyekre igennel kell felelni annak, ki egyházunknak tagja óhajt lenni, és ezt teheti is jó lélekkel, nem az urvacora időnkint való kiosztása, hanem a hitben megerősítés (konfirmáció) alkalmával van illő helyök, és pedig egyszer mindenkorra.

Ki ekkor igennel felelt, az előtt miért ismétljük a kérdéseket?

Maga a konfirmáció, igaz, hogy nem sacramentum oly értelemben, mint a keresztség és urvacora; de azért úgy lehet és kell is tekintetünk, mint a keresztség kiegészítő részét, mikor azon fogadást vállalják itt a növendékek magukra, melyet egykor helyetők és nevékben szülők tettek. *)

Ha már így fogjuk föl a konfirmáció jelentőségét, ez által egyszersmind illető helyére is rámutattunk.

Sweichban (Zürich, Horgen) konfirmációkor, miután a katechumenusok feleleteikkel be is bizonyították, hogy kellő ismerettel bírnak, mielőtt a lelkész áldását rájuk adná, és őket az egyház felnőtt tagjainak nyilvánítására, előbb a következő három kérdést intézi mindenikhez: I. Hisztek-e az élő istenben? II. Hisztek-e a Jézus Krisztusban, ki isteni művet hajtott végre az emberiség megváltásában, s ez által tehát isten fia volt, és mi is, ha úgy élünk, és munkálkodunk, mint ő: istennek népe vagyunk? III. Hisztek-e a szent lélekben, mint olyan isteni erőben, a mely egész egy-

házunkat átlengi, és fontartja, a mely bennünk is él, é minden szépre, nemesre sarkal?!

Ezek után a lelkész rájuk adja papi áldását, é mint az egyház felnőtt tagjait bemutatva, végre az urvacorában részesíti.

Itt, marburgi ref. hitrokonainknál már a kérdések másképp hangzanak, ugyanis: a) hiszitek-e az egyház tanait? b) ígértek-e, hogy istennek tetsző, szent életet éltek? c) készek vagytok-e egyházunk előjáróinak engedelmeskedni, és rendeleteiket megtartani?!

Nem akarok, azok nyomdokain haladni, kik szemeiket a külföldnek csak fénypontjaira szögezve, oly sokszor elfogult dicsérettel halmoznak el mindent, a mi külföldi, a mi idegen, és másfelől, szüntelenül keseregnek a fölött, hogy milyen hátra vagyunk mi; milyen magasan áll fölöttünk egyik, vagy másik nemzet. Hanem, hogy sok mindenben, és így a konfirmációkor felteendő kérdésekben is haladhatunk a külföld után, és választhatjuk a többi közül azt, a melyik álláspontunkkal, körülményeinkkel, és viszonyainkkal leginkább öszszeegyeztethető: ez, azt hiszem, azonkívül hogy dicséretre méltó, nem pedig lealázó, még egy lépéssel előbbre is visz.

Az urvacora kiosztásánál szokásos még akárhány helytelen eljárás.

Ilyen például, hogy többet ne omlitsek, az első, vagy úgy nevezett, urak asztala, melyhez az előkelők állanak, és csak aztán a nép. *)

Mennyi botrányt látnak sokan abban, ha egy szegény az előkelők közé áll történetesen; vagy ha a kurrátort, vagy presbitert megelőzi egy közrendű ember, az egyházfi, vagy éppen a harangozó?! És mindez nem-e a helytelen megszokás kifolyása?

Ezt, „az egyházban mindenek ékesen, és jó rendben történjenek“ első asztalra magyarázni, hogy mily vakmerőség, mindnyájan tudni fogjuk. Vajjon, Jézus is nem azt tanítá, hogy isten előtt nincs személy-válogatás, hanem mindnyájan egyenlők, testvérek vagyunk, egy családot képezünk, melyet a szeretet tart össze és csatol istenhez, mindnyájunk atyjához?

Hogy a kiosztás közben a lelkész mindenik hívőnek mond egy találó új-szövetségi idézetet, ez szintén divatos, és nem is lehet ellene kifogás.

Hanem, hogy ugyanazon időben, s így egyszerre, orgonaszó mellett énekelnek is: ez már csakugyan olyan opus-operatum-féle szerepeltetése az egyházi hivatalnokoknak; legalább előttem így tünik föl. A kiosztás alatt, vagy csak éneklésnek van helye, és ekkor a lelkész egyszerűen oda adja a jegyeket, vagy pedig a lelkész beszél, de ekkor ne legyen ének, és orgona-kiséret is, mert még ha oly erőteljes hanggal rendelkezik is a lelkész, hogy hiva megérti szavait, úgy is

*) Lásd az ide vonatkozó nézeteket: Höfling- (Sac. d. Confitionis) Bachman és közelebről Dr. Harnach-nál a „D. Zeitg.“ 1872. „Beitrag zur Revision und Vollständigung unserer Agenda.“ B. K.

*) Ugy tudjuk, hogy e szokás már csak oly egyházakban tartja még magát, hol egy-egy vén pap nem akar, vagy nem mer kibontakozni a botrányoztató örökségből. Az idő szelleme mindezeket elsepri. Szerk.

kellemetlenül és zavaróan hat az éneklés magára a lelkészre; ha pedig az illető még nem is érti meg papja intését, akkor nem egyéb az „kiáltó szónál a puszta bann.”

— Az újjá alakított énekes-könyv, melynek létesítése körül nálunk, hála istennek, már többen fáradoznak, bizonyára dúsán meg fogja hozni nyilvános egyházi életünk mezején áldásos gyümölcseit.

A munkások jutalma lesz a hála, melylyel minden bensőleg vallásos lélek áldozni fog.

A munka háládatos lesz, ha közös erővel működve, gyakorlatilag is valódi értékére emelni, nem késünk.

De kívánatos volna, hogy legalább szebb és tartalmasabb zsolnáraink dallamait, ha nem négy, hát legalább két hangra tegyük le.

Egy kis hangjegy ismeretre minden jóra való tanító fogja iskolás gyerekeit tanítani, sőt a felnőtteket is könnyen lehetne anynyira vinni, hogy bár két hangon, és szabatosan énekeljenek.

Eddig, kivált a hol orgona kíséret sem volt, ugy

énekeltek, hogy azt most nem jellemezni, hanem sokkal jobb lesz, elfeledni.

És még egyet: én azt hiszem, hogy ha az új-szövetséget új énekes-könyvünk mellé csatolnók, ez a könyv árát nem emelné tetemesen, míg értékét, benső becsét megsokszorozná.

Milyen szép volna az, ha minden hallgató azonnal reá nyitna új-szövetségében a lelkész által választott alapigékre, és így maga is közvetlenül szemlélhetné, figyelemmel kísérené azokat.

Kivált a biblia magyarázatok alkalmával, midőn egy-egy nagyobb szakot, vagy fejezetet vesz föl a lelkész alapul, milyen jó volna, hogy a hallgató is folyvást szemmel kísérhessen a magyarázott részleteket.

Végül, ez által elérnők azt, hogy legalább általánosságban, gyülekezetünk minden tagja megismerné az új-szövetséget; még talán az is, kitől az élet küzdelmei és a mindennapi kenyér kereset elvonják egész erejét, s a napnak legutolsó percét is.

Bod Károly.

TÁRCA.

A protestáns theologusok vitája.*)

(Gy. A.) Társadalmunk kebelében egy év óta egy éles pártküzdelem dühöng, melyet a napi sajtó, a zajos politikai viszályok mellett, mindeddig alig vett észre s a mely mégis sokkal fontosabb és sokkal méjjebbre ható, sem hogy arról a nagy közönségnek tudomást venni, felesleges volna. Az eddig egymás mellett oly szépen megfért protestánsok között támadt e viszály s míg kezdetben csak is a theologusok tudományos irataiban mutatkozott, ma már az életbe ment át s mindkét párt napról-napra nagyobb tömegben költi fel a testvérgyűlöletet.

A vita eredete az 1868-iki népoktatási törvényhez van kapcsolva. A protestánsok egy része e törvény által megtámadva látta nemcsak autonomikus szabadságát, de hitét is; míg a másik rész örömmel üdvözölte ezen törvényt, mint a műveltség egyik uttörőjét s mint a mely kicsinyes érdekek mellőzésével, egyedül a népműveltség felvirágzását tűzte ki célul. A vita azonban nem maradt sokáig ezen a jogi téren.

Révész Imre, a felekezeti iskolák főpártfogója, egy külön folyóiratot alapított elveinek terjesztésére s e folyóiratban lehetőleg minden rosszat igyekezett bebizonyítani elvi elleneire, a kik szintén nem igon maradtak adósok a felelettel. Lassankint, de biztosan távolodtak egymástól. A

*) A „Hon” tárcájából vesszük át e különben nagyon is élesen marquirozott cikket; részint, mert belőle olvasóink némileg tájékozhatják magukat a pártok állásáról; részint, hogy lássák, minő ítéletet ejt egy laikus a fenforgó vita felett. Bár, némi objectivitást tanusít, szükségesnek látjuk megjegyezni, hogy nem mindenben értünk egyet, mit alkalom szerint, el fogunk mondani.

Szerk.

felekezeti iskolák pártfogói kötelességöknek érezték, rég egyházi hitöket is védelmezni, míg az ellenpárt, a német critica minden fegyverét felhasználta, hogy a dogmatika tarthatlanságát kimutassa. Ezen utóbbi párt, a mult év októberében, végre egy együletben egyesült, s habár céljak egyedül a protestáns egyház körén belől működni, a felekezeti párt felhasználja ezen alkalmat is, hogy öket az egyház felforgatóinak nevezze, a mit a reformpárt viszont nem épen hízalgó kifejezésekkel torol meg. Egy szóval, az elvi vita hova-tovább tisztán személyeskedő lett s ezen személyeskedés, a mint azt a theologusoknál, és bölcsészeknél mindenkor tapasztalunk lehet, mivel nem tényeken, hanem az egyéni meggyőződésen alapul, a legnagyobb szenvedélylyel folytattatik.

A felekezeti iskola székhelye Debrecen, s papája Révész Imre, ottani hirneves lelkész. E férfin alapos történelmi tanulmányai, s egyes kisebb egyháztörténelmi művei által nem csak az egész hazában, de némely körökben a külföldön is elismerést szerzett magának, tudományát ellenei is magasztalják, sőt kétségtelen az is, hogy ő egyedül meggyőződésből „küzd conservativ ügye mellett. Neveltetése, életviszonyai a szüklátkörü kálvinizmusra vezették, a passiv küzdelemre szánt kor, 1850-től 1865-ig, a melybe esik ifjúkora, ezen gondolkozási irányt gyökerezettette meg, s ha szinte tanulmányai kezdetben szabadabb elvü eszméknek is tért engedtek, az ellenpártról rohammal jött reakció lépésről lépésre visszszanyomta azon szabadabb irányt a megcsökönösödött mederbe; mert emlékezetere erősebb, mint ítélete. A régi táblabíró politikusok szerepéfi játza ő az egyházban, s éppen azért ritka buzgalma és adathalmaza sem menti meg őt az elbukástól. A jövő kor

elnyomja a multat, s ő egészen a mult embere. Révész munkásságát most leginkább az 1871. óta kiadott „Magyar prot. e. és isk. Figyelmező“ szerkesztésében központosítja, s ez lényegileg az ő tollából ered. Számos munkatársai leginkább a tiszántuli ref. lelkészek köréből állanak elő, de az egy Balogh Ferenc, debreceni tanáron kívül, ki rövid idő előtt tért meg szabadabb elvű pietistikus eszméiből ezen irányhoz, alig van nevezetesebb követője. Az előcsatározók egyike Harsányi, eddig homo ignotus, most még csak szitkozódó tolláról ismeretes, habár ebben is felülhaladja őt egy új renegát, a biblia fordítója, Kámory, pozsonyi tanár, a ki ez évben két röpiratot bocsátott közre Ballagi ellen, a melyeket bátran az irodalom szeméjtjei közé sorolhatunk.

Ballagi Mór, az ismert nevű nyelvész, vezére ugyanis a reformpártnak. A theológiában és egyházjogban nincs oly alapos készütsége, mint Révész Imrének; de a hiányt teljesen kipótolja azon szabadelvű irány, a melyet a 40-es évek elején Baur s a baloldali hegelisták tanulmányozásából beszívott. Ballagi tagadhatlanul szélesebb látással bír ellenfelénél s harca a modern világnézet oldalán, vagy legalább ahhoz közelebb, sokkal könnyebb is. Azonban, ő még e harc legnagyobb részét is egyik szárnysegédjére, Kovács Albertre bizza.

Kovács ezelőtt mintegy 6 évvel tűnt fel először a katolikusok ellenében folytatott szenvedélyes csatározásával; s azóta alig volt idő, midőn valakivel polemikában nem állott volna. Ezen kipróbált harcos szerkeszti jelenleg a „protestáns egyesület“-nek keresztelt reformpárt közlönyét, az „Egyházi-reform“-ot, ő azon egyesület titkára s valódi megalapítója is. Legújabb műve „A protestáns egyesület és a debreceni Figyelmező,“ tisztán e tárggyal foglalkozik. A reformpárt működő tagjai közt különben egy kitűnő fiatal tehetség is van: Szeremlei Samu, holdmezővásárhelyi lelkész, a ki már a felekezeti iskolák kérdésében egy érdekes művet irt Révész ellen.

Mindkét párt nézete még forrongásban van s nézeteiknek főbb különbségét egyedül csak absztrakció által lehet némileg sejtenuünk. Az az egy tény, hogy jelenleg már a dogmatikai kérdések emelkedtek előtérbe és ez már magában igen fontos jelenség. A magyar nép közel kétszáz év óta ment volt a theologiai vitáktól, a rationalisták, hegelisták kora nálunk csak is felületes nyomokat hagyott, a nép a könyvekben megirt vallásból alig tudott mást, mint a bibliai történelmet s még a pap is sokkal lényegesebbnek tartotta ennél a külszertartás formáit s az egyház autonómiáját.

Még a mult évtized elején is, midőn Renan műve oly nagy zajt keltett s Ballagi és Filó a test feltámadása felett vitakoztak, a nép nagy része közönyösen maradt. S most — úgy látszik — azon kor küszöbén állunk, midőn majd theologusaink köteteket fognak egymás ellen írni a biblia és a kenfeszziók egy-egy betűjéről, midőn irodalmunk nagyobb részét — mint Németországban van — exegetikai és dogmatikai művek fogják képezni. Én nem tartozom azok közé, a kik a theológiát a tudományok köréből a „lelkibetegségek“ csoportjába sorolják, mint többek

közt Haeckel teszi, de őszintén kimondom egyéni nézetemet, hogy a theologiai irodalom ily elterjedését károsnak tekinteném, nemcsak azért, mert mindenkor a hierarchia támasza, a mitől protestantizmusunk eddig lényegesen ment volt; nemcsak, mert a pártszenvedélyt éleszti: hanem azért is, mert németországi hosszúság tapasztalatom folytán tudom, hogy az exegetikába elmélyedés s a dogmatika egyes tételei felett hosszúság vitatkozás mindenkor a józanész rovására történik.

A magyar theologusok még most szívesenlik magukat orthodoxoknak nevezni. Még a debreceniek is többszörösen kimondták rosuló nyilatkozataikat a heidelbergi káte egyes tantételei felett; s ha szinte azokat más alkalommal ismét visszavonták, ez nem bizonyít fentebbi állításunk ellen. Sőt újabban ezen felekezet az Evangelical-Alliance egy ágaként akarja magát szervezni, a mely szövetség nem annyira orthodox, mint pietistikus jelleggel bír. Ellenfeleik, a protestáns egyesület, hasonlóképpen a Protestanten-Verein mintájára szervezte magát, s nagy részük valóban egyenlő irányban küzd eme Bluntschli és Schweitzer által megindított mozgalommal. Az iskolák jogi kérdése mindinkább háttérbe szorul s már is a dogmatikai kérdések teszik a viták alapjait. Kétségtelenül látható tehát, hogy az egész mozgalom — bármily szempontból tekintjük is azt — egyházi életünkben korszakot fog alkotni s odahat, hogy a régi szertartás és egyházalkotmány kérdésein kívül, még maga a tan is napirendre hozassék.

Tartózkodunk tőle, ítéletet mondani a felett: vajjon ezen új, mindkét esetben külföldről beplántált és pedig csaknem erőszakosan behozott irány hasznos leendő társadalmi életünkre nézve? Az érdeklettek e cikk elé tett jegyből különben is tudni fogják, hogy e sorok írója egyik párthoz sem tartozhatik; de talán éppen ezért, határozott ítélete kimondása által oly vihart költöhetne fel a protestáns theologusok között, a melyet nem akar, s melynek — bármily kis részben — e lapok szerkesztősége helyet sem adhatna.

A reformpárt nézeteit legújabban Kovács Albert állította össze „A protestáns egyesület és a debreceni Figyelmező“ (Pest, Kocsi S. 1872. 70 kr) röpiratában, a mely polemikus hangon ugyan, de legalább idézetekkel telve, van írva. E füzetben teljesen vissza van adva a reformpárt azon amphibialis lényege, hogy az újabbkor eszméivel legalább félig-meddig kész kompromisszumra lépni; de a mellett, a dogmákat sem akarja határozottan megtámadni; egyedül egy „megújult vallásos erkölcsi (!) életet“ akar létesíteni s a teljes dogmatikai szabadság végett még a dogmatikai vitákat is kizárja az egyesületi élet teendői közül.

Sajnos, hogy a debreceniek még mindaddig nem léptek ki határozott programmal, mert azt a mit legújabban Révész Ballagi ellen saját lapjában irt, inkább csak egyéni nézetének tekinthető. Én tökéletesen meg vagyok győződve felőle, hogy az egyetértés e lépés által köztük is meg fog szünni; mert hiszen a dogmatikai viták átka éppen abban áll, hogy a szenvedélyt, éppen azon ösvényekre ragadja, a melyekről vizatéríteni senkit sem lehet s hol a

legkisebb eltérés óriásinak tetszik, mert a meggyőződést támadja meg.

Végül megjegyzem, hogy e két nagy parton kívül még egy harmadik is van keletkezőben — a sárospataki. E párt határozottan szabadelvű reformokat sürget, de egyedül a tudományos téren; s ama főiskola buzgó ifju tanárai tervöket már a közeljövőben megvalósítani igyekeznek. Minden esetre, számíthatunk rá, hogy ezen már is nagy élénkséggel folytatott vita, a képviselő-választások s különösen a protestáns egylet ez évi közgyűlése után, még élesebben fog kitörni s — úgy hisszük — már csak ezen egy körülmény elegendő igazolásul szolgálhat nekünk, hogy olvasóink figyelmét e fontos tárgyra felhívtuk.

VIDÉKI ÉLET.

Bölön, márc. 7-én, 1872.

(Folytatás.)

11. Köpec. „Baj van Köpecen!“ oly általánosan ismert közmondás ez, hogy az egész országban mindenütt használatban van. Mikor, miért, és min alapul e szójárás, ki tudná, bizonyossággal elhatározni? Anynyi igaz, hogy ezen szójárás még ma is jogosult az öltönyében tiszta, s csaknem fényűzésig hiu köpeci népet illetőleg, melynek épületei egész Erdővidéken kiváló gondnal, izléssel, s tulajdonképen szilárd anyagból építvék, s vannak berendezve; mert a nép büszke, engedetlen. Köpec községe csaknem egészben református hitvallású, hanem két részben (domidoctus) féltudós képezvén a többséget, egymásra irigy, s nincs személy, nincs intézmény, mely a leghevesebb ellenmondásokra ne számolhatna; ez az oka, hogy itt bárkinék és bármibe boldogulnia, vajmi nehéz! Az egyház vizsgáló bizottság is oly rendetlenségben találta ezen egyházat, mely nem csak azt tanusítja, hogy valami rothadt van Köpecen, hanem fennebbi állításomat is, az egyház kormányzatot illetőleg, eléggé illusztrálja. A megyebírói számadás oly rossz volt, hogy azon eligazodni, senki nem tudott, nem talán maga a presbiterium és számoló gondnok sem; anynyi világos, hogy pénztári maradék volna 241 o. é. forint 87 kr., ha volna. 15 napi határidő tűzetett ki a kijavított és szabályszerű számadás béterjesztésére.

Az egyháznak egy iskolája van felszerelve, melyben iskola-köteles fiu 50, leány 54; összesen 104. Iskolába jár fiu 42, leány 47; összesen 89. A tanítás kielégítő.

Fekvő birtoka 273 hold 700 □ öl erdő, 24 hold 1092 □ öl szántó, kaszáló és legelő. Magtára 646 véka, 2 kupa rozs.

12. Nagy-Ajtáról nem sok, a mit írhatok; mert fájdalom, a még most is szorványosan mutatkozó toroklob miatt, az iskolát nem volt szabad, megnyitnia.

Magtára 306 véka ős és tavasz.

Hát a fekvő?

13. Bölönben szintugy, mint Nagy-Ajtán, nem volt az iskola beállítható, mert a toroklob itt még korábban vette kezdetét, s nagyobb mértékben dühöngött, mint Ajtán; hanem legyen szabad ez egyházat kissé bővebben is ismertetni.

Ezen egyházban a forradalom lezajlásával nem volt egyéb látható, mint elhagyatottság, rom, pusztulás itt-ott, és mindenütt. Egyházi épületei éppen olyanok, mintha korszorús költönek Tompa innen vette volna rajzát papilakja című verséhez; tetetője kerítetlen, orgonája használhatatlan, harangja egy, és az is közös az unitáriusokkal. Fekvői rendetlen, és közös használatban az unitáriusokkal, mely bár jelentékeny, csak anynyi jövedelmet sem volt képes nyújtani a múlt évben megtörtént osztályig, hogy a rá nehezedett, s a korral kifejlett napontai kiadásokat fedezhetné; hanem nőtt folytonosan a deficit, mint tenger, hogy elsodorja végképpen. Azonban, az élőhit, mely hegyeket mozdit ki, élt még; ott volt a buzgóság a keblekben, csak fel kellett éleszteni, hogy a halott felébredjen éljen, hasson, és munkáljon.

Buzgóságból származott áldozat-készségének szép korszoruját az 1851-ik évben kezdette fűzni, a mikor templomát egészen újból pádimentomoztatta, s égcsin-kékre festett uj székekkel ellátta.

Az 1852-ik évben, 36 évi papi szolgálat után elhunyt papját eltemettette, s ugyanazon évben az 1851-ik évben elváltott segéd-papját — a sz. udvarhelyi zsinaton felszenteltette saját költségén.

Sebestyén Károly,

bölöni ref. pap.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Emlékezni fognak olvasóink, hogy a március 24-én tartott egyház-főtanácsi ülésben határozatba ment, hogy azon tárgyak, melyek az ez idei superintendentialis közgyűlés végelhatározása elébe kell hogy kerüljenek, készíttessenek elő, dolgoztassanak fel, s e végre, Ince Mihály aa. elnöklete alatt, az állandó tanácsosok megbizattak. Az elkészítendő tárgyak egy közelebről tartott bizottsági ülésben a következőleg osztattak be: a) tanácskozási rend, ugy nevezett, házszabály elkészítésére megbizattak: S á m i L á s z l ó, Sz á s z B ó l a; b) egyházi törvénykezési javaslat: Dr. K o l o s v á r i S á n d o r, Sz á s z G e r ő; c) anyaszentegyházunk szervezeti törvényeinek egybeállítása, a szükségesnek látszó módosítások iránti javaslat iránti készítés: Sz a b ó K á r o l y, Sz á s z G e r ő; d) anyaszentegyházunk sérelmi ügyeinek, s jelesen népiskoláinkra vonatkozó miniszteri megintések; kincstári járandóság iránti igény el nem látása tárgyában javaslat készítés és e) az országgyűlésileg megszavazott államsegély felhasználása iránti javaslat: Ince Mihály, dr. K o l o s v á r i, H o r v á t h M ó z e s; f) az állandó igazgató tanács szervezése, ügykezelése, munkálkodásának gyorsabbá tétele iránt javaslat készítés: S á m i L á s z l ó, Sz á s z B.; g) a netalán ezután felmerülő mindazon tárgyakat összegyűjteni, melyek a közgyűlés elébe tartozhatnak, kiküldetett Sz a b ó K á r o l y. — Két igen fontos tárgy, u. m. anyaszentegyházunk vagyonának egybeállítása alapján javaslat-készítés ugy nép-, mint elemi-, közép- és főiskoláink rendezése iránt; valamint, közép- és főtanodáink

mellett levő tanári tanszékek száma, a tanárok fizetésének rendszeresítése iránti javaslat készítése: függőbe hagytak addig, míg az összeírások mind rendelkezés alatt fognak állani. — Ez elősorolt tárgyak oly fontosak, és akkora számban nyomultak előtérbe, hogy ha ez mind fel lesz dolgozva: akkor egy ez idő szerint teljesen bevégzett szervezkedéssel fogunk dicsekedni. Azonban, „contra posse” ... nehezen hiszünk, hogy ez mind bevégeztessék. Nem a tanácsosok buzgóságában, vagy munkaképességében kételkedünk, hanem a fizikai időben; bár, teljesen meg vagyunk győződve, hogy a menyinyiben ez leküzdhető lesz, mindaz be leendő végezve, a mi learatásra vár, mert az aratni való gabona, bizony, hogy sok!

— (Hálára kötelező jótétemény.) Sietek köztudomásra juttatni, hogy mélt. Zeyk József ur a harasztosi ref. iskola számára ezer forint erdélyi urbéri kötelezvényt juttatott kezembe, 50—ötven frt. kamatját előre kifizetvén. Nem szorult ezen nagy jótétemény dics-szavakra; de erkölcsi kötelességemnek ismerem a gondozásom alatti egyház nevében, a kegyes jöltevő iránt hálás köszönetemet nyilvánítani. Ezt anynyival örömebb teszem, hogy állásomnál fogva jó és szent célok gyámolítása végett bárányszor zörgettem a tisztelt mélt. urnál, mindig megleg részvétre találtam. Isten országa nem szóban, de cselekedetben áll. Isten tartsa meg e nemes keblű jöltevőnek becses életét! Ha minden honpolgár, minden egyháztag így róná le erkölcsi tartozását az emberiség magas érdekében, akkor nem lenne egy elárvult iskola is, s a jövő szebb színben mosolyogna felénk. Harasztos, május 13-án, 1872. Egerpataki Basa Mihály, harasztosi ref. lelkész, és esperes.

— A néptanítók egylete közp. választmányának közelebb tartott üléséből örvendetes értesítést veszünk az egylet gyarapodásáról. A tagok száma eddig 230-ra emelkedett, ezek közül 53 alapító tag. A könyvtár mintegy 300 kötetre szaporodott. ehhez ajándék könyvekkel járultak: Aigner Lajos, Petrik Géza, Heckenast Gusztáv pesti, és Telegdi L. Lajos debreceni könyv kiadó, közelebb pedig Kethely József tanfelügyelő közbenjárása folytán, a vallás-és közokt. minister ajándékozta meg az egyletet a kormány által magyar- és román-nyelven kiadott tankönyvek egy-egy példányával. A választmány ezen ülésében lett bejelentve Dr. Szombathelyi Gusztávnak az egylet iránt kitüntetett áldozatkészsége, melynél fogva a Diána-fürdő és az uszoda jegyeit leszállított áron adandja az egylet tagjai számára; ilyen jegyek haphatók az egylet olvasó helyiségében, Toth Tamás, alelnöknél.

— Ebből nem lesz háború! A német császári birodalmi kormány, Hohenlohe herceg-bibornokot akarta kinevezni követnek a pápai kormányhoz, azon felfogásból indulva ki, hogy egy papi kormányhoz papi követ a legkompetensebb s ez iránt kérdés intéztetett Romába. Antonelli sokat gondolkozott s belátott a kártyák közé; észrevette hogy ez által Bismarck oda céloz, hogy a pápa ő szentségében (!) a világi hatalmat meg akarja aláznai,

s visszautasította a kinevezhetést, miután bibornok oly fontos és kényes természetű ügyek vezetésére nem alkalmas. Bismarck nem csinált belőle nagy dolgot s azt monda, majd keres hát nekik valót; és így az összeütközés elmaradt. Pedig a lett volna csak nagyszerű, ha megértük volna, hogy a pápai hadsereg előtt megfusson — Moltke!

KÖRÖZTETNEK.

529—1872.

Szilágy-szolnoki egyházmegyénkben:

1. A krasznai 2-ik fiu-, vagy segéd tanítói állomás; évi javadalma tisztességes lakáson kívül 200 o. é. frt. kész pénz.

Pályázati határnap június vége.

2. Az ér-körösi kántor-tanítói állomás; évi javadalma:

a) 12 köből kétszeres búza.

b) 4 öl tűzifa.

c) 10 köből férőjű föld használata, melynek adóját a tanító fizeti.

d) 12 igás-, és 6 gyalog napszám.

e) 30 o. e. frt. innepi szolgálattételért.

f) Tandij minden gyermektől i frt. o. e. és egy véka kétszeres búza.

Pályázati határnap június vége.

A folyamodványok mindkettőre nézve szilágy-szolnoki esperes t. t. Dombi Lajos aa. hoz Bogdándra u. p. Hadad, köldendők.

Kolozsvártt, május 18-án, 1872.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

531—1872.

Sz.udvarhelyi püspöki vizsgáltt alatti egyházközségünkben ürességbe jött egyik papi állomás.

Javadalma:

1. Rendes papi fizetés az e. községtől 525 frt. — kr.

2. A helybeli ev. ref. főtanodától hetenkint m. e. 10 órai tanításért 210 frt. — kr.

3. A leány-növelde pénztárából vállastanításért másod évenként 40 frt. — kr.

4. A széki törvényszéktől a rabok körül teendő papi szolgálatért másod évenként 31 frt. 50 kr.

Tehát egyik évben 735 frt. — kr.

Másod évenként 806 frt. 50 kr.

5. Szállás és stola.

Pályázati határnap június vége.

A folyamodványok hozzám — Kolozsvárra — küldendők.

Kolozsvártt, május 18-án, 1872.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

Nyilttposta.

24. Szászvárosra. I. J. urnak. Hogy kell-e? Bizony kell! Mentől több; mentől jobb, és minél hamarabb.

25. Bede. Z. G. urnak. Miután előfizetéseket csak rendes évnegyedek elejétől fogadhatunk el: a lapot megindítottuk, de ápril elsejétől kezdve; s így előfizetése június végén lejár.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Felolós szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

II. EVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 30, 1872.

74—22. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 237 sz. —

Caveant consules!

Egybeülendő első egyházkerületi közgyűlésünkre nagy fontosságú teendők elintézése vár; de aligha tévedünk, midőn valamenynyi közt legnagyobb súlyt azon, tárgyalás alá veendő, kérdésre fektetünk, hogy mikint lehetne előteremteni azon állapot, mely az új szervezéssel fölmerült új, s tetemes költségeket fedezze? Pénz, pénz, és ismét pénz!

Előttünk fekszik e tárgyban azon bizottság munkálata, mely püspökünk elnöklete alatt statusunk jövődjének ez életkérdésével tüzetesen foglalkozott. Nem lesz t. olvasóink előtt érdektelen, ha tájékozás végett, e munkálat tartalmának főbb pontjait közöljük.

A szükséges kiadások a következő összegekben vannak javaslatba hozva:

1. Hat igazgató tanácsosnak	1800 frt.
2. Titkárnak, szálláspénzzel együtt	1400 frt.
3. Pénztárnoknak	600 frt.
4. Számvevőnek	500 frt.
5. Ügyvédnek	100 frt.
6. Két irtóknak (600 és 500 frt.)	1100 frt.
7. Szolgának	300 frt.
8. Irodai átalány és nyomtatványokra	200 frt.
9. Rendkívüli kiadásokra	600 frt.
10. 88 egyházkerületi képviselőnek, 5 frt. napidijjal, 10 napi időtartamra	4400 frt.

Összesen 11,000 frt.

Megjegyzendő, hogy ez összegben az esperesek, jegyzők, és tanárok díjazásai nincsenek fölvéve azon oknál fogva, hogy az egyházmegyék zsinat-tartási kötelezettsége, s ezzel együtt, terhe is megszűnván, az egyházmegyék az esperesek és jegyzők, a tanodák a tanárok díjazását fedezhetik ezután is. E szerint, szükség van a 11,000 frt. évi kiadás fedezetéül szolgáló tőkére, vagyis: 184,000 frtra.

Ez összeg előállítására a bizottság következő tételleket hoz javaslatba:

1. Az eddigi központi adminisztráció került évenként 2500 frtba, melynek rendelkezés alatt álló tőkéje	41,666 frt.
2. Behajtandó kamathátralék	14,828 frt.

3. A garasos pénztár tőkéje	7,598 frt.
4. A kárptólásokból bentartott 5%-ból rendelkezés alatt áll	2,200 frt.
5. Az 1871-iki államsegélyből	4,000 frt.
Összesen	70,292 frt.

Ez összeget levonva a fentebb jelzett kiadási főösszegekből, előteremtendő keretszámban 114,000 frt.

A bizottság e végre két módot ajánl

1. Önkintes adományok gyűjtését.
2. Kormányi engedély eszközését, hogy az államsegélyből a legégetőbb egyházi szükségekre évenként csak 4000 frt oszlassék ki, a fennmaradó 10,000 frt. pedig tőkésítették.

Végre, indítványozza, hogy míg a létező hiány fedezve lesz, egyelőre pedig a f. évre, határozatilag mondja ki az egyházi főtanács, hogy az egyházmegyék, s tanodák fedezzék képviselőik napidijját.

— Ezeknek előre hocsátása után, kockáztassunk mi is néhány igénytelen észrevételt, mintegy gondolkozási anyagul; mert méjjen meg vagyunk győződve a felől, hogy statusunk jövődje első sorban e kérdés sikeres megoldásától függ; mert ha nem lesz jól szervezett központi adminisztrációnk; ha nem lesz megadva törvényhozó testületünk tagjai számára a lehetőség, hogy nagy fontosságú feladatokat betölthessék a meghozott szél, törvény nem lesz egyéb, mint irott malaszt; mert azon áldásos eredményeket, melyeket életbeléptetésétől mindnyájau várunk és remélünk: előidézni s felmutatni távolról sem fogja. Fel kell hát emelkednünk mindnyájunknak azon magaslatra, hol semmiféle kicsinyes tekintetek, semmiféle érdekek irányadók nem lehetnek, csupán egy anyaszentegyházunk közjava. Vérté kell válni bennünk annak a meggyőződésnek, hogy első sorban és főként saját erőnkre vagyunk utálva; s ha nem segítünk önmagunkon, bizony, az isten sem segít meg. Fel kell ébrednünk abból a dermedt álomból, mely anyaszentegyházunk testét, miért tagadnók, nagyon kevés tag kivételével, régóta lekötve tartja, s őseink nemes példáját követve, egy szívvél, lélekkel venni kezünkbe a szent munkát, mely nem lesz „hiában való az urban!”

Első teendők, helyre hozni az elmúlt idők egyik legnagyobb, hogy ne mondjuk, legvétkesebb mulasztását. Nem célunk rekriminálni; de meg vagyunk győződve, egész anyaszentegyházunk osztatlan közvéleményének adunk kifejezést, midőn minden személyes tekintetek s érdekek háttérbe szorításával, statusunk közvagyon állásának kitisztítását s rendbe hozását, a leghatározottabban sürgetjük. Az illető számadások sem beadvá, sem ellátva nincsenek; évtizedeken át vezetotnek a tetemes összegekre rugó kamathátrálékok; s kérdés, ha nincsenek-e egyes tőkék is veszendőben? Az egybeülendő egyházkerületi közgyűlésnek mulasztatlan kötelessége e tekintetben a legerélyesebb lépéseket tenni és gyorsan intézkedni, mielőtt késő lenne.

A központi vagyon kérdésével szoros kapcsolatban áll anyaszentegyházunk összes vagyona számbavételének s teljes tisztába hozatalának kérdése is, mert hiába kerülgetjük a dolgot: főleg főiskoláink jobb berendezésének, a rendelkezés alatt álló vagyon célszerűbb beosztásának, s értékesítésének 12-ik órája közelit. Tiszteljük ugyan az egyes tanodák autonómiáját, szemben a központi hatalommal, a belügyi kérdésekben; de, nézetünk szerint, ez nem terjedhet tovább, minthogy specialis célját, a tanítást, a törvények korlátai között szabadon intézhesse, és e cél egyik eszközét, az arra szükséges vagyont kezelje. A helyi autonomia ezen körén túl, azonnal kezdetét veszi a központi hatalomnak, illetőleg, a status representativ testületének rendelkezési joga, mely nem csupán a résznek, hanem az egésznek közérdekét kell hogy szem előtt tartsa. E nagy fontosságu, és statusunk egész jövődjére kiható kérdést ezuttal csak jelezni kívántuk, s felhívjuk rá t. olvasóink figyelmét.

A mi a képviselők díjazását illeti, alig merjük magunkat azon reménnyel kecsegtetni, hogy az annak megfelelő 60—70 ezernyi tőkét, önkiutes adományok útján, elő tudnók teremteni. Pedig, ha tekintetbe vesszük, hogy 557 anya-, és 508 leányegyházban 334,385 lelket számlálunk, valóban, pirulnunk kell, hogy nem vagyunk képesek, enynyi áldozatkészséget föltételezni magunkról. Az unitariusoknak hozzánk képest maroknyi népe, midőn a közelmúltban a status közérdeke kívánta, föllállott mint egy ember; s alig egy év alatt, csaknem ekkora összeg begyűlt. Részünkről; azon esetben, ha az önkiutes adományok csekély eredményt mutatnának,

minden más érdekeknek fölébe helyezvén az egésznek érdekét: nem riadnánk vissza még azon, első tekintetre drastikusnak látszó, de a protestantismusnak egyik sarkalatos alapelvéből, a jogélvezet és kötelezettség solidaritásából kifolyó azon eljárástól sem, mely szerint az egyes gyülekezetek a lélekszám, és anyagi erő aránya szerinti kirovás útján, a központi tőke gyarapításához járulni, köteleztessenek. Ha autonómiánkat az állammal szemben féltékenyen őriztük, s továbbra is fen kívánjuk tartani; ha az országos törvények korlátain belül, azt a szabadságot, melyet őseink számunkra az összes prot. világban csaknem páratlan mértékben kivívtak, élvezni, s utódaink számára sértetlen örökségül meg akarjuk óvni: akkor tudjunk e szabadságra méltók is lenni; kívülről jövő gyámolításra aligha sokáig számithatunk. Demokles kardja függ azon szűk marokkal mért államsegély fölött, mely ma már a rendkívüli kiadások sorába van utalva, mintegy előkészítésül a végleges kitörlésre. S addig is, mig ez bekövetkeznék, a magos kormány, valóban megfoghatatlan macacssággal vonakodik, többszöri fölterjesztéseink dacára, beleegyezni abba, hogy az akár iskolai, akár közigazgatási célokra fordíttassék; pedig, nézetünk szerint, a legislacionak, midőn a segélyt megszavazta „egyházi“ szükségletek fedezésére, nem volt, s nem is lehetett az az intencioja, hogy abból kizárólag templom, s paplak-építések segélyeztessenek; hanem az, hogy az illető felekezetek, belátásuk szerint, számadás terhe alatt, oly célokra használják, melyek által fennállásukat legjobban velik biztosíthatni; s bizonynyal ezeknek sorába tartozik a jó iskola és jó közigazgatás is.

A kormány e vonakodásánál azonban még sokkal bosszantóbb, s valóban mindnyájunk szívében a legméjebb indignációra keltő azon eljárás, melyet a kultusz- és pénzügyminiszterium a cameraticum beneficium ügyében követ. Még az urban boldogult gubernium korában követelésünk igaz-volta teljesen ki volt tisztázva, az illető pénzügyi hatóságok által elismerve; s azóta, ismételt ígéretek s kérelmezések dacára, kergetik az ügyet Ponciustól Pilátushoz, úgy hogy az eddigi keserű tapasztalatok mind inkább a fölé győznek meg, hogy jobb volna az egész a részünkről tett méltányos kiegyezkedés süppedékes ösvényéről a perlekedés útjára terelni, hadd fizessen az állam három anynyit, mint a menyynyivel kötelezettségét még most beválthatná.

Egy szóval, kilátásaink a közel jövőbe csak azon egy esetben biztatók, ha van bizodalunk önmagunk-

ban, saját életképességünkben, s föl tudunk emelkedni az erkifejtés és áldozatkészség azon magaslatára, melyet válságos helyzetünk, elodázhatatlanná vált egyházi regenerációnk nemes munkája tőlünk mulhatatlanul megkövetel. Részünkről ezuttal csak hangot akartunk adni annak, a mi szívünket, s közülünk bizonynyal sokaknak szívét oly méltán aggasztja.

Azért újra, és újra így szólunk: „caveant consules!”

Szász Domokos.

Az egyházkerületi közgyűlés.

Az egyházkerületi közgyűlés ideje közelget. Szükség, hogy az azt tárgyzó törvényre nézve eszmét váltsunk, s ez által a leendő tanácskozást könnyebbé tegyük.

Én e törvényt keletkezésekor nagy örömmel üdvözöltem, mint egy igen nevezetes előlépést a reform terén. Most is hasonló érzéssel vagyok, s alig várom, hogy a törvény életbe lépén, az az által anyaszentegyházunk testébe öntendő új vér ébresztő hatása nyilván megláttassék. Azonban, ezen gondolkozásom, s érzésem mellett lehetnek nekem is a törvényre nézve észrevételeim; vannak másoknak is, kikkel e tárgyban többször beszéltem, s ezen észrevételek közlésével megkezdem a nagy ügy körüli eszmecserét.

Az I. ponthoz nincs szavam.

A II-hoz van. A közgyűlésnek úgy kell szervezve lennie, hogy az az anyaszentegyház életében jelentőséggel bíró minden érdeknek méltányos, igazságos, helyes, korszerű képviselése legyen; de — tegyük hozzá — a menyire ez lehetséges.

A törvény fel is vett minden elemet magába; de nem az előlirt meghatározások szerint. Mert pl. nem méltányos, hogy minden tanár tagja a közgyűlésnek, s a papok még képviselőt is — mint ilyet — nem küldenek; nem igazságos, hogy Orbainak tíz-tizenkét tanítója éppen egy egy képviselőt küldjön, mint Szilágyinak száz tanítója; nem korszerű, hogy a valóságos, tiszta képviselőt csak a választókerületekben választandó közgyűlési tagokon van alkalmazva, a többi tagjai a közgyűlésnek nem tiszta képviselőt utján jönnek be.

Mindezen ellenvetéseket hallani lehet gyakran. Vegyük ki belőlük azt, a mi — anyaszentegyházunknak reform mozgalmában szem előtt tartott elvéhez képest — t. i.

a régiből a jót őrizve, lépésről-lépésre megfontoltan menni előre — kivehető és kiveendő, s tekintettel azokra, próbáljuk meg a II. pontot változtatni ilyen formán:

Tagok: a) az egyházkerületi főgondnokok;

b) a közjegyző, és közügyigazgató;

c) az egyházmegyék főgondnokai; ezeknek akadályoztatása esetében a hivatalban idősebb algondnokai;

Jegyzet. A püspöki vizsgálat alatti egyházak beolvasztandók az egyházmegyékbe.

d) az egyházmegyék esperesei; ezeknek akadályoztatása esetében jegyzői;

e) a négy főtanodának két-két, a három közép tanodának egy-egy képviselője, választva a gondnokok és tanárok által, akár tanárok, akár gondnokok közül;

f) az egyházmegyék választott képviselői, még pedig tizezer lélekig egy, huszezerig kettő sat.

g) az igazgató tanács választott tagjai;

h) minden egyházmegyéből a papságnak egy választott képviselője;

i) minden egyházmegyéből a néptanítói karnak egy képviselője;

k) -ra nincsen szükség, mert alig képzelhető, hogy egy olyan egyén, ki ezen pont szerint méltó, az előbbi pontok alapján be ne jöjjön a közgyűlésbe. Az i) tehát lenne ez:

i) minden egyháznak, mely legalább három tanítóval bíró iskolát alapított, s tart fenn keblében, egy képviselője, választva az egyházi közgyűlés által.

Világos, hogy a változtatás nagy; de világos az is, hogy a változtatás a képviselet eszméjének előnyére van. Minden elem képviselve van; a mi kimaradt, az felesleges; a mi bejött, az méltányos és igazságos, s nézetem szerint, annyira ilyen, hogy hosszabb indokolást nem is tartok szükségesnek. Azonban, anyagilag hasznos voltát e változtatásnak ki kell nyilván mutatnom. Ugyanis:

míg az eredeti törvény szerint a közgyűlés tagjainak száma a kétszázon felül jár: addig az így változtatott törvény szerinti tagok legfőbb százharmincig mennének. Mily nagy szám az első, a mi szegénységünkhöz képes; nem elég nagy-e az utolsó 334,000 lélekből álló egyházi állam képviseletére!

Ha valaki hozzá fog szólni: részletesebb indokolásba is szívesen bocsátkozom. Most ennyit elégnek tartok e pontra, s megyek tovább.

Demeter Sámuel.

(Vége következik.)

TÁRCA.

A főconsistorium üléséből.

Kolozsvártt, május 21-én, 1872.

Br. Kemény Ferenc ő excellentiája akadályozva lévén, a gyűlés elnöke főt. Nagy Péter, püspök ur.

1. A cegei egyháznak gr. Vass Ádám ellen 2000 forintos követelése, legujabban vett értesülés szerint, ve-

szélyben forog, s hogy ugyancsak ez egyház papilaka csaknem használhatatlanná vált, minthogy nevezett főgondnok ur, a pappal való feszült viszonya miatt, annak kijavítására semmit sem tett.

A 2000 frtos adósság biztosítása iránt szóki esperes ur már két ízben volt megkeresve; magán értesülések sze-

rint, tett is sikertelen lépéseket. Most felhivatik, hogy eljárása eredményéről nyolc nap alatt tegyen jelentést, s az ezen adósság fennállását, jogalapját, keletkezési idejét tanúsító adatokat, valamint gr. Vass Ádámnak a canonica visitacio előtt tett adósságát beismerő nyilatkozatáról felvett jegyzőkönyvet, a kitett határidő alatt, terjeszse be.

2. A sáromberki egyház által kiállított, s a régi papi díjlevelet módosító díjlevélnek megerősítése kéretik a görögényi egyházmegye rendkívüli közgyűlése által.

Az egybeülendő egyházkerületi közgyűlés utólagos jóváhagyása reményében, a felterjesztett díjlevél megerősítik, s annak alapján, a lelkész-választás foganatosítása elrendeltetik.

3. A kolozsvári főtanodának m. szengyeli, mintegy 20 hold fekvő birtoka a foganatosított tagosítás alkalmával 1861-ben beolvasztatott volt Marton Károly tagjába. A kiszakítás iránt folytatott hosszas, és ez ideig eredménytelen perlekedésnek véget vetendő, a tanodai előljáróság, birtokát 1165 frtért örök áron eladta Marton Károly jogutódja, Marton Sándornak.

Az eladás indokoltnak találtatván, a felterjesztett vásár-szerződés megerősítettik.

4. A bel-, vallás- és oktatás-ügyi miniszteriumok együttesen bírálat alá véve a Gecse-intézet nagy gyűlésének jegyzőkönyvét, a betáblázatlan adósságok sürgős betáblázását, s a betáblázott kötlevelek másolati felterjesztését, a hátralék kamatok szigorú felhajtását; az 1832—1871-ik évi pénzügyi tanácskozási jegyzőkönyvek felterjesztését elrendelik. A kamatláb emelése iránti határozatot illetőleg, figyelembe ajánlják az alapító szándékát, hogy t. i. M.-Vásárhely vidéke olcsó pénzhez juthasson.

A leirat tudomás vétel, és foganatosítás végett, azon megjegyzéssel küldetik meg az ig. választmánynak, hogy miután a kamatláb emelése iránt hozott közgyűlési határozat megváltoztatva nincsen e leiratban, a határozat teljes jogerőben tartandó fenn.

5. A m.-vásárhelyi tanoda előljárósága az Alsó Zsigmondné, Jánosi Rózália által hagyományozott évi haszonbér váltság-összegét, 2000 frtban, kéri megküldetni, hogy az az alapítványnak megfelelőleg kezeltessek.

Az összeg kiutaltatik.

6. A sz.-udvarhelyi tanoda előljárósága felterjesztvén Gidófalvi Gáborné végrendeletét másolatban, kérdést intéz, hogy az abban tett alapítványokat elfogadja-e, vagy nem?

Tekintettel arra, hogy a Török Zsigmond csödtömeget terhelő 10,000 frt. követelés ugy hagyományoztatott, hogy e követelés hátralék és folyó kamatai az alapítóné leánya életében ennek beszolgáltatandók, a felhajtási költségek a tanodát terhelvén; tekintettel arra, hogy a báró Szentkeresztii ellen fennállott 10,000 frt. követelés fele szintén a kamatok kiszolgáltatásának kötelezettsége alatt hagyományoztatott: az egyh. főtanács az elhatározást a tanodai előljáróság bölcs belátására bizza. Azon esetben pedig, ha az alapítóné leánya a nevezett csödtömegeg szemben álló követelés kamatait illetőleg végrendeletileg kijelölt igényét lejjebb szállítani hajlandó: az egyh. főtanács az alapítvány elfogadását ajánlja.

7. A koltói, domokosi és láposi egyházak dézmái kegyelmi úton valósisítás alá bejelentettek. Minthogy e helységeben fiskális dézma állítólag nem volt, kellett, hogy a lelkészek a dézmát a földesurak birtokairól szedték legyen. Ez okból kifolyólag, a földtehermentesítési alapigazgatóság felhívja az egyh. főtanácsot, mutassa ki, hogy a dézmát a lelkészek minő jogalapon, kiktől; mely időtől kezdve, és meddig élvezték.

A leirat azon meghagyással küldetik meg dézsi esperes aa.-nak, hogy az abban kijelölt adatokat egybe-egyítve, a földteh. alapigazgatósághoz leendő felterjesztés végett, lehető rövid időn küldje be.

8. A kultusz-miniszterium felhívja az egyh. főtanácsot, hogy tegye meg azon intézkedéseket, melyek a néptanítók tanító képesítettségét illetőleg, az 1868 38-ik törv. cikkben a tanító képesítettség vizsgákat illetőleg előszabvák. Az állami kepezdek számára kibocsátott miniszteri szabályrendelet azon felhívással küldetik meg a n.-onyedi tanoda tanári karához, hogy annak tekintetbe vételével, javaslatot készítsen s terjeszsen be, melynek tárgyalása fentartatik az egyházkerületi közgyűlésnek.

9. A gyalui egyház több tagja folyamodik, hogy a papi állomásra kijelölt egyének pályázatra bocsátatván, a pap-választás foganatosítása elrendeltessék. Az egyh. főtanács tekintettel e tárgyban már korábban hozott határozatához, a kérelmet nem teljesítheti.

10. Az uj-tordai egyház kéri, hogy számára gondnok neveztessek, kinek elnöklése alatt intézhesse keblügyeit. Kérélmé teljesíthető lévén, felhivatik három jelölt felterjesztésére.

11. A m.-vásárhelyi tanodában tartandó érettségi vizsgákra biztosul dr. Antal László, a n.-onyediben tartandókra pedig br. Kemény István neveztetnek ki.

12. Filep Albert, kir. tanfelügyelőnek a népiskolák vagyoni kimutatását bekérő átírata; s püspök urnak a g. kath. és rom. kath. papok által vett reversalisok ügyében tett jelentése: ellátás végett, fentartatnak az egyházkerületi közgyűlésnek.

13. A g.-sz.-imrei egyház kincstári javadalmazása iránti felterjesztéseket a miniszterium nem tartván teljesíthetőknek, a görögényi egyházmegye tanácsa felhivatik az ezen javadalmazások jogalapját, élvezését igazoló adatok összeállítására, s felterjesztésére. Az ezen alapon teendő további lépések meghatározása az egyházkerületi közgyűlésnek tartatván fenn.

14. A sz.-kereszturi egyház egyik eladott fekvőjének vételárát tagjai között, biztosítók mellett, akarván kölcsönképp kiosztani: kéri azon határozat visszavonását, melyben e vételárnak állampapirokba fektetése elrendeltett. Az egyh. főtanács, bárha elismeri azt, hogy rendezett birtok-viszonyok mellett az egyházak tőkái jobban gyümölcsözteszethetnének, mint az állampapirokban, de nem érzi magát hivatottnak, anyaszentegyházunk törvényein változtatni. Meghagyja azért, hogy mig indítványára az egyházkerületi közgyűlés határozatát meghozandja, a vé-

telár takarék-pénztárba helyeztessék, s a betéti könyv hi-
teles másolatban felterjesztessék.

— Ezekon kívül, még mintegy 25 darab másod-
rendű ügy is elintéztetett.

(tű-s.)

VIDÉKI ÉLETT.

Bölon, márc. 7-én, 1872.

(Folytatása és vége.)

Az 1853-ik évben készítettett kettős székülésű ha-
ranglábót, egy azon évben öntetett 6 $\frac{1}{2}$ mázsás harangja
számára, került 720 o. é. frtba. Ebből 1000 váltó ma-
gyar forint még 1700-nak harmadik és negyedik évtizedé-
ben, minden kötlevel nélkül, egyszerű névjegyzék mellett
levén kikölcsonözve, méltán elveszett tökének volt tekint-
hető, azonban az óvatos és tapintatos eljárásnak sikerült,
hasznosítani.

1855-ben Benedek Ferencné, született t. Donáth
Franciska uraszszony, ajándékoz egy fekete meggygyszín
szószék-takarót.

1857-ben néhai pap Sebestyén András özvegye, szü-
letett t. Kovács Juliánna uraszszony ajándékoz egy fekete
virágu, veres szőr urasztali takarót, és egy ezüst virágu
égszinkék selyem urasztali keszkenőt. Ugyanezen évben
épített az egyház a papilakra istálót, szekérszint és sertés
ölt cseréppel lefödve.

1858-ban templomát és temető helyét újból kerít-
teti. Elhunyt iskola-tanítóját eltemetteti. Ugyancsak ezen
évben Csákvány Borbára, penszióból élő agg kisaszszony, aján-
dékoz egy keresztelő ónkannát.

1859-ben az orgonát egy részben önkénytes adako-
zással kijavittatja. Csak fájdalom, megcsalódott, mert az
most is rossz, és alig használható.

1862-ben a papilakon új csúrt épített, és 57 véka
ősz- és tavasz-gabonával a magtári alapot leteszi.

1863-ban az iskola-tanítói lakon új csúrt épített.

1865-ben a megye pénztárától teljesen külön keze-
lendő 36 o. é. frt. tőkét teszen le a lankadni nem tudó
áldozat, készség, kebli élőtöke cím alatt, kimondatván az
alapszabályokban, hogy ezen töke minden új év első va-
sárnapján gyarapítandó, és a kamat mindaddig tőkésítendő,
mig az alaptöke 4000 o. é. frtot el nem éri, mikor a
kamat két harmada; és ha 8000 frtra emelkedik, az egész
kamat egyházi szükségek fedezésére leszen fordítandó, a
töke sértetlenül való hagyása mellett. Ezen kebli élőtöke
ma, hét év múlva, 234 frt. 13 kr. o. é.

1868-ban az egyház pénztára teljes kikerülésével,
közadakozás utján, megönteti három és fél mázsás harang-
ját. Az adakozók közül nem tehetem, hogy ki ne emeljem
a böloni unitárius egyházat, mely 50; Bölon birtokosságát
és községét, mely hasonlóan 50; és a t. Bora-családot,
mely 40 o. é. frttal nyitják meg az adakozást, s példájuk
anynyira gyujt, hogy Bölon minden ajku és vallásu népe,
egy testté forr a szeretet munkája gyakorlásában. Ugyan-
ezen évben új iskola-tanítói házat és iskolát épít, cserép-

pel födve; az iskolaházat csinos, alkalmas padokkal, órá-
val, s más szükségesekekkel berendezi.

1870-ban megosztózik a böloni unitáriusokkal. em-
beri emlék óta közösen birt fekvőiből, s mint biztosan hi-
szem, alapját teszi le ezen egyház jövő felvirágzásának.

1871. Izabella erdélyi fejedelemnő királyi adományá
alapján, levén ezen egyháznak Szász-Magyaros mellett az
Olt folyamon, egy — a sz.-magyarosi ágost., és a böloni
unitárius egyházakkal közösen birt vámos hidja és koresma-
háza, melyek a forradalom áldozatai lettek vala — ezen
évben a vámos hid újból felállittatik, és a közforgalomnak
átadatik. A böloni ref. egyház egy tizedrész jövedelmet
élvez.

1872. Folyamatban van a papitelken egy kőalapra,
faragott cseréfából épült, és cseréppel már lefedett kényel-
mes és világos papiháznak építése.

Fekvő magán birtoka 91 hold 1200 □ öl erdő, 58
hold 360 □ öl szántó és kaszáló, 34 frt. 12 $\frac{1}{2}$ kr. ren-
des évi adóval. Egyen-érték adója a mult évtizedben volt
134 frt. 60 kr.; évi átlag 13 frt. 46 kr.

Magtári készlete 186 véka 4 kupa ősz, és tavasz.
Szép jövő vár ezen 250 lelket alig számláló egyházra;
oly szép, hogy egyike lehet az erdővidéki tehetségesebb
egyházaknak.

14. A közép-ajtai egyházban külön tanító alatt
nyertek oktatást a fiak és leányok; hanem, ez utóbbi is-
kola nem felelvén meg a célnak, egy a törvény kívánal-
mainak megfelelő leány-iskola felállitásához az előkészüle-
tek folyamatba vannak, s remélhető, hogy még ezen év-
ben valósulást nyer. Az iskolák tanszerekkel ellátvák.

Iskola-köteles fiu 82, leány 61, összesen 143; eb-
ből iskolába járt fiu 75, leány 53, összesen 128. Ismét-
lők: köteles fiu 29, leány 39, összesen 68; ebből feljárt
fiu 16, leány 31, összesen 47. A tanítás eredménye ki-
elégítő.

Fekvősége: erdő 741 hold 1189 □ öl; szántó, ka-
száló és legelő 234 hold, 1243 □ öl; ebből papi haszná-
latban van 17 hold 1451 □ öl szántó és kaszáló, mes-
teri használatban 7 hold 350 □ öl; terméketlen 4 hold
608 □ öl.

Aktiv állás 1962 frt. 85 kr. Magtára 72 véka, 8
kupa rozs.

15. Száraz-Ajtán hasonlóan el van különítve a
fiu-iskola a leány-iskolától, s kellő tanszerekkel ellátva.

Iskola-köteles fiu 100, leány 93, összesen 193. Is-
kolába jár fiu 96, leány 79, összesen 175. A tanítás ered-
ménye kitűnő.

Fekvősége: 257 hold 84 □ öl erdő, 670 hold 596
□ öl szántó és kaszáló, évi rendes adó 130 frt. o. é.

Magtára 170 véka elegyes és zab. Aktiv állása
6325 frt. és 1050 frt. államkölcson három évi kamatjával.

16. A bodosi egyházban egy iskola van. Iskola-
köteles fiu 21, leány 24, összesen 45; ebből iskolába
járt fiu 17, leány 19, összesen 36. A tanítás eredménye
dicséretes.

Fekvősége körülbelül 90 hold erdő, szántó és kaszá-
lóból áll; de biztosan nem állithatom, mert kellő felvilá-
gosítást nem nyerhettem.

Magtára 215 véka rozs. Passivum 100. frt.

— Mielőtt közleményemet bezárnám, nem tehetem, hogy azon kegyes adományokat meg ne emlitsem, melyek anynyival méltóbb helyet foglalhatnak el, mivel azokat mind oly közép sorsu székely birtokosok hozták az egynáz oltárára, kiket nem a hiuság, hanem a valódi kegyeletes megemlékezés ösztönzött — a fájdalom — mind ritkuló hajdani kegyes ősök nyomdokainak követésére.

A magyar-hermányi egyház urasztalára aján-dékoznak Gyergyó-Szárhegyen lakó, de m.-hermányi szü letésü Dezső Mózes, és neje Ambrozsi Anna egy ezüst, arannyal futtatott kehelyt, és egy bársony két sing széles, 2 $\frac{1}{2}$ sing hosszu urasztali takarót, a szülötte egy-ház iránti hálás megemlékezésből.

Az olasztelki egyháznak ajándékoznak Bartha Mária, Rebeka és Eliza egy veres szőr kelme takarót, elhunyt testvérük emlékére.

A köpöci egyháznak ajándékoz unitárius hitvallásu Kelemen Elek egy fehér percail terített veres tibettel szegélyezve, és ezüst sujtással; egy csipkézett len-keszke-nőt, és egy arany-poszománttal szegélyezett atlasz felső terítéket, elhunyt anyja emlékére

Az ily tettek nem szorulnak dicsőretre. Fogadják a kegyes adakozók az illető egyházak hálás köszönetét.

Végül, meg kívánom jegyezni: hogy e közleményem megírására nem írói vizketegség vezetett, hanem a közügy iránti érdekeltség; s hogy ennek egy részét az egyházi vizsgálat jegyzőkönyvéből merítettem, más részét lelkesztársaim sziveségének köszönhetem.

Sebestyén Károly,
báloni ref. pap.

Csapó, május 14-én, 1872.

Nagytiszteletü szerkesztő ur! Engedje meg, hogy be-
ceses lapja hasábjain ez igénytelen sorok is helyet foglal-
hassanak.

Az „Erd. Prot. Közlöny“ 61—9. számában kutyfalvi
lelkész, s egyszersmint isk. járási elnökünk, t. Nagy Do-
mókos ur tollából — az ugrai egyházat, főkép a marosi
járás-bizottság működését érdeklőleg — egy közlemény
látott napvilágot.

Tisztelt elnökünk ezen közleménye folytán nagy-
kendi ref. lelkész t. Sámuel József ur, az „Erdélyi Prot.
Közlöny,“ 68—16. számában „Vidéki élet“ cim alatt
közé tett cikkében — minket marosmenti járás bizottság
tagjait, mint olyanokat, kik az isk. „rendsza b á l y o k“
teljesítését meguntuk, és saját szakállunkra fölmondottuk
— becsületesen megleckéz.

T. Sámuel József ur vádjára az észrevételt megtenni,
nem az én tollam van hivatva, s hiszem, hogy az érdekelt
nem fogja hallgatással beérni; azonban, addig is szabadjon
a következő fölhívást intézni marosmenti járás-bizottsági
tagtársaimhoz: mi, kik az ugrai gyűlésen jelen voltunk,
s t. Erődi Pál bátyánk szives vendégszeretetét élveztük;
oszszuk meg igazságosan, s hordozzuk békével t. Sámuel
József ur ütlegeit!

T. Sámuel József ur a 68—16. számában cikkét be-
nem végezve, a 69—17. számban folytatja; folytatásában
minden igaz ok nélkül behuzza — hajánál fogva — a csa-
pói egyházat is, s erről a harmadik bekezdés két utolsó
sorában így ír: „miért van a csapói egyházban a tanítás
avatlan kezek között?“

Miután tiszta tudomásom van, hogy t. Sámuel Jó-
zsef urnak soha alkalma arra nézve nem volt, hogy a csa-
pói tanító avatott, vagy avatlan kezeiről magának tudom-
mást szerezzen; nem tudom, mit itéljek azon emberről,
ki Pált, vagy Pétert minden alapos ok nélkül előrántja, s
a világ előtt kisebbiteni törekszik; s az ilyen egyénekkal
szemben való ítéletet a t. olvasóra vagyok bátor bizni.
Magam személyét illetőleg, csak egy alázatos kéréssel já-
rulok t. Sámuel József ur személye elébe, előre föltéte-
lelvén, hogy kérésemet visszautasítani nem fogja: vezes-
sen engemet azon forráshoz, melyből azon tudomását me-
ritette, hogy a csapói tanítót elítélje. Míg ezt tenné, hasz-
náljon fel minden kedvező alkalmat, hogy tiszta meggyő-
ződést szerezhessen magának a csapói tanító avatott, vagy
avatlan kezeiről, s e végre látogassa meg csapói iskolánkat.

Kolozsvári Károly,
ref. pap.

Kutyfalva, május 11-én, 1872.

Bámulva és csodálkozással olvastam e beces lapok
folyó évi 16 és 17 számaiban egy közleményt, mely alá
t. Sámuel József n. kendi ref. lelkész ur neve volt
téve, mely ugyancsak e lapok február 29-én megjelen sze-
rény közlésemre nézve szigorú ítéleteket tartalmaz.

Bámultam ezen merészséget, melylyel a t. ur egy-
házme gyénk közelmúltját arcul üti; csodáltam azon bá-
torságot, melylyel testületeket, egyeseket, iskolákat támad
meg, és szorja vádjait, bélyegző ítéleteit az, ki ez egy-
házme gyének fla, kebelében élő hivatalnok. Bámultam a
szerénységgel meg nem egyeztethető azon eljárását, mely-
lyel — saját általa bíralt és részint kidolgozott — iskolai
rendsza b á l y o k at dicsőiti; csodáltam azon következtetések-
mik — egy logikátlansággal vádaskodó — logikájával meg-
egyeztetni lehetetlenség. Bámultam és csodáltam minden
igazságot kirekesztő állításait. És most lássuk, melyek azon
hibák és vétkek, melyek által nehéz ítéletet vontunk ma-
gunkra, és később vessünk egy tekintetet azon — epochát
alkotó — rendsza b á l y o k ra is.

Hiba volt tőlünk, a t. ur szerint, hogy kimondtuk,
és jegyzőkönyvbe igtattuk ezt: az iskola-járá-s-gyű-
lés többé nem lehet vándor isk. rendőri ható-
sá-g. Hiba volt annak elismerése, hogy: „az idő tul-
szárnyalt, és az egyházi életben megszokott
nehézkés mozgásból ki kell bontakoznunk“;
és e következtetések vonja belőle: „a marosi bizottság
a „rendsza b á l y o k“ teljesítését megunta; s egyszerűen,
saját szakállára, felmondja; másodsor: hogy ana rend-
sza b á l y o k at az idő „tulszárnyalta.“ És már, ezen t. S. J.
ur által vont két következtetés lett a botrányozásnak
köve, mely sem az igazsággal, sem a logikával egybe nem
fér. Az igazsággal nem, mert mi arról, hogy a rendsza-

bályokat meguntuk, vagy teljesítését felmondtuk, vagy hogy az idő a rendszabályokat szárnyalta volna túl, egyetlen egy szót sem említettünk; sőt hiszem, hogy ezt senki sem is gondolta a t. uron kívül. A logikával nem, miért egy testületről feltehetni, hogy ismeri a tért, a melyen mozog, és tovább nem megy, mint a menyinyi kiszabott határa; és a mit nem mond, sőt nem is gondol, azt éppen nem teszi.

Kimondtuk tehát egyszerűen csak azt, miszerint isk. járás-gyűlésünk nem lehet vándoriskola rendőri hatóság. Közlésem alkalmával utána tevém: az idő túlszárnyalt. Az előbbi bizottságunk, az utóbbi saját magam véleménye; és hiszem azt, hogy ebben sokan igazat adnak nekem. Az előbbire nézve felvilágosításul álljon itt következő eljárása bizottságunknak.

Midőn az Ugrán tartott isk. járás-gyűlés, már korábbi tapasztalata folytán, a — többször említett — nyilatkozatot tévé, egyszersmind kinevezte egyik lelkész-társunkat az isk. járásokat szabályozó törvény módosítására egy indítványt, és ezzel kapcsolatosan tervjavaslatot készíteni jövő gyűlésünkre. A következő gyűlésen, mely április 4-én M.-Dellőn tartatott, a tervjavallat és indítvány elkészülvén, felolvastatott, mit azon hozzáadással fogadott el a gyűlés, hogy két tag által megbíráltatván, mint a gyűlés véleménye, terjesztessék a leendő közgyűlés elébe. Hol itt a törvény felmondása? Hol a törvény meg nem tartása? Miért félre verni a harangot, midőn tüzvész helyett csak egy kis világosság látszik. Ezek után tehát, a törvények teljesítésének felmondását, mint alaptalan és valótlan állítást, tagadjuk és visszautasítjuk.

Még botránykőnek tűnt fel, a t. ur előtt, azon általánosságban kimondott állításom, hogy: az idő túlszárnyalt. Tulszárnyalt, mert sokban él vagyunk maradvá. Erre érveket hozni fel szükségtelen. A ki ez állítást tagadná, azt még a közönséges gondolkodás is túlszárnyalta.

Következik még néhány vád, melyeket az igazság szempontjából tekintve, kell mérlegelnünk. Ilyen először az, „hogy a marosi j. bizottság a rendszabályok kívánalmának, még csak kezdetlegesen sem tett eleget.“ Menyinyi legyen az, mit kezdetlegesen tehetünk egy törvény végrehajtásánál, azt hiszem, sokan sokféleféleképp fogják fel. Legfőbb az — legalább én így vélekedem — hogy egy hozott törvény életbe léptetvén, annak alkalmazásánál a megbízottak hatályát minden körülmények között fentartva, kötelesek eljárni. Menyinyiben tettünk a törvény ilyen szerű kívánalmának eleget, bizonyítsanak a tények.

Járási-bizottságunk megalakulván, a marosmenti egyházakban rendre megtartotta gyűléseit, hat egyházban hat iskolát vizsgált meg. Minden gyűlés a rendszabály útmutatása szerint folyt le. Mentünk gyalog, sárba, esőbe; elrendeltük a tanév kezdetén a tanítást, a tanév végén a vizsgát; közbe egymást bátorítottuk, buzdítottuk. S ha mégis sok és nagy hiány maradt, ezek olyanok voltak, melyen a bizottság nem segíthetett. Mi ennyit tettünk

kezdetlegesen. Elég-e; vagy nem? Itéljenek meg azok, akik többet tettek.

Nagy Domokos,
ref. pap.

(Folyt. következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Olvasóink tudják, hogy múlt évi közszinatunk 43 szám alatt elfogadta amaz indítványt, hogy az új lelkészek eskümintája és a kibocsátási formula alakíttassék át, és erre püspök aa. elnöklete alatt egy bizottságot nevezett ki Hegedüs János, dr. Kovács Ödön theol. tanárok, Szász Domokos és Szász Gerő lelkészek szemlélésében. A bizottság folyó hó 25-én tanácskozott, s a következő szöveget állította meg:

„Én atyának, fiunak, szentléleknek nevében esküszöm, isten és az ő gyülekezete előtt, hogy lelkészi hivatalomban, míg azt folytatom, Krisztus evangyeliomát, az ő szellemében, a ref. egyház alapelvei szerint, hirdetem alkalmas és alkalmatlan időben; minden tehetséget a vallásos és erkölcsi élet ápolására szentelem; úgy tanításommal, mint életemmel — az istentől nekem adott ajándékok mértéke szerint — mint a szeretet vallásának apostola, isten országa terjesztésén és öregbítésén lelkiismeretesen munkálok; abban a jó rendet mind magam fentartom, mind mások által fentartatom. — Isten engem úgy segítjen!“

A kibocsátási formula pedig ez:

„Kedves atyámfiai, kibocsátunk titeket az evangyeliomnak prédikálására azzal a hatalommal, melyet vettünk a mi urunktól, Jézus Krisztustól; melynek bizonyosságául vetjük a mi kezeinket a ti fejetekre, hogy szentlelket vegyetek. Szívünknek, lelkünknek méjjéből esedezünk, hogy a kegyelem atyja az ő lelkét: az igazságnak, világosságnak, hitnek, reménynek és szeretetnek lelkét töltsse ki rátok mérték nélkül, hogy a ti munkálkodástok legyen áldott, áldott, áldott! Atyának, fiunak, szentléleknek nevében. — Amen.“

E szövegezés ki lesz küldve az egyházmegyékhez, hogy rá véleményeiket, javaslataikat megtegyék, hogy még ez évben az ujjapok kibocsátása alkalmával használatba vétessék.

— Egy magán levélből látjuk, hogy a szilágy-szolnoki egyházmegyében a superin. közgyűlésre a tizből — kettő felett megőszolván a szavazatok — 8 képviselő

megválasztott, u. m. br. Vesselényi Miklós, báró Győrffi Lajos, Török István zilahi tanár, Szathmári Dániel ügyvéd, Varga Endre zilahi polgármester, Szabó Pál diosadi, Biró Károly tasnádi, és Fábrián Dániel sz. csehi papok; a tanítók részéről Somogyi Károly tasnádi énekvezér. — S ezt mi magánlevélből kell hogy megtudjuk, holott az egyházmegyei közgyűlés még ápril 7-én megtartatott! Nem nyomhatjuk el fájdalmunkat ez eset felett, anynyival inkább, mert igen kevés kivétellel, mindenik egyházmegyénkkel így vagyunk. Hogyan? Hát kitől várjuk a buzgóságot, a közügyek iránti érdeklődést, a lelkesedést, ha ti is papok, tanítók minden kérdésben megmutatjátok, hogy anyaszentházunk közügyeivel nem gondoltok? Mi vett erőt rajtatok; kicsoda babonázott meg titeket, hogy ne fussatok a cél felé; vagy félték a nyilvánosságtól; vagy oly tehetetlenek vagytok, hogy egy vidéki levél-írásra sem mertek vállalkozni? Akkor magatokban hordjátok a lassu halált, s jobb volna, kiállani a sorból, hogysom kezetek alatt elsatnyuljon egy nemzedék, s éppen most, midőn leginkább kellene virasztani éber gonddal, féltő figyelemmel. Kérünk, isten nevére kérünk: térjete meg!

— Ördögűző püspök. Flórenben közelébb igen különös törvénytárgyalás ment végbe. — Carni, palmyrai, in partibus infidelium, püspök, Flórenben hosszabb időn át mint kitűnő ördögűző volt ismeretes. Carni ezen mesterséget, természetesen a hatóság tudta nélkül, már hosszabb idő óta űzte. A püspök urnak azonban utóbb már valóságos manijája lett az ördögűzés úgy, hogy a kiről gyanította, hogy a rossz szellem által van megszállva, akarátja ellenére is megexorcizálta. Így történt az közelébb, hogy bizonyos Ginelli nevű szegény munkást nehézségkór lepette meg, s a püspök ur kapott az alkalmom; Ginellit egy Flórenc melletti villa kápolnájába hurcoltatta, hol ötvenkét órán át megkötözve tartotta és kegyetlenül megexorcizálta. A dolog a hatóság tudomására kerülvén, ez nem vette tréfára a dolgot, hanem a különös kedvtelés miatt a püspök urat, s az ördögűzési műtétet végrehajtani segítő asszisztent hat-hat havi fogságra ítélte, s konstataulta, hogy Carni ő eminenciája ördögűzésének nem lett más eredménye, mint hogy a szegény munkás több helyen megsebesült, s még jobban megbetegedett. Ezzel azonban a dolog nem ért véget; Carni ő eminenciája nem tartotta tanácsosnak a fegyelmi hatóság fönebb említett tárgyalására megjelenni, s így in contumaciám mondatott fölötte ítélet. De az ügyet törvénytárgyalás elé vitte, s Flórence most, a törvénytárgyalás alkalmából, érdekes leleplezéseket várnak az ördögűzés hasznai fölött.

— Az apológiára szánt feleletünk — hely szüke miatt — e számból kimaradt.

KÖRÖZTETNEK.

551—1872.

V.-hunjad-zarándi egyházmegyénkben a bácsii másod-osztályu lelkészi állomás; javadalmi:

1. Késpénzben 131 frt. o. é.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

2. 65 kalangya búza.
3. 41 nagy véka szemes törökbúza.
4. Kilenc holdnyi jól értékesíthető és jó fekvésű canonica portio haszonélvezete.
5. Rendes stola.
6. Tiszteséges lakás, gazdasági épületekkel és házi kerttel.

Pályázati határnap július 20-ika.

A folyamodványok v.-hunjad-zarándi esperes t. t. Dáné István aa.-hoz Szászvárosra küldendők.

Kolozsvártt, május 27-én, 1872.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

555—1872.

I. Szilágy-szolnoki egyházmegyénkben a s.-ujlaki kántor-tanítói állomás; javadalmi:

1. Minden bérfizetőtől (a bérfizetők száma 90) egy nagy véka búza.
2. A kinek szőlője van, fizet 6 kupa mustot; a kinek nincs, 9 krt. o. é.
3. Minden bérfizetőtől felszeker tűzifa.
4. Öt véka férőjű szántó, egy vékás kenderföld, négy szekér szénát termő rét haszonélvezete, mivelletve a haszonélvező által
5. A mélt. udvartól 5 kereszt búza, és 15 veder bor.
6. Minden tanulótl tandij 40 kr. o. é.
7. Temetésért énekszóval 20 kr., búcsuztatóval 40 kr. o. é.

Pályázati határnap július 15-ike.

A folyamodványok sz.-szolnoki esperes t. t. Dombi Lajos aa.-hoz Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők.

II. Küküllői egyházmegyénkben a kutyfalvi kántor-tanítói állomás; javadalmi:

1. 2045 frt. 40 kr. o. é, tőkének évi rendes kamatja.
2. A helységhez közel fekvő 17 hold tag haszonélvezete.
3. A kepefizetőktől 60 véka szemes törökbúza.
4. Egy birtokostól egy kalangya búza, és egy szekér tűzifa.
5. Téli és nyári iskoláztatásért tandijban minden tanulótl 84 kr. o. é.
6. Tiszteséges lak, gazdasági épületekkel, és házi kerttel.

A vasuti indóház a helység közelében.

Pályázati határnap július 15-ike.

A folyamodványok küküllői esperes t. t. Benedek Ferenc aa.-hoz Haranglábura (u. p. D.-Szent-Márton) küldendők.

Kolozsvártt, május 27-én, 1872.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök

542—1872.

Helyreigazítás.

E lap 70—20-ik számában május 11-ről 512 szám alatt köröztetett lelkészi állomás megnevezésében az a tollhiba történt, hogy **Moha** helyett **Muzsna** iratott; e szerint tehát a **mohai** első osztályu lelkészi állomás van üresedésben.

Mely vétség miatt a hivatolt helyen megjelölt pályázati határidő ezennel meghosszabbíttatik június végéig.

Kolozsvártt, május 24-én, 1872.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.